DOCUMENT RESUME

ED 338 074 FL 019 797

AUTHOR Tegey, Habibullah; Robson, Barbara
TITLE Intermediate Pashto. Textbook.
INSTITUTION Center for Applied Linguistics, Washington, D.C.
SPONS AGENCY Center for International Education (ED), Washington, DC.
PUB DATE 91
CONTRACT P017A-00022
NOTE 173p.; For the Beginning Pashto Textbook (Units 1-14), see ED 323 763; for related Intermediate Pashto documents, see FL 019 798-800.
PUB TYPE Guides - Classroom Use - Instructional Materials (For Learner) (051)
LANGUAGE Pashto; English

EDRS PRICE MF01/PC07 Plus Postage.
DESCRIPTORS *Cultural Traits; Dialogs (Language); Elementary Secondary Education; Foreign Countries; *Form Classes (Languages); *Grammar; Marriage; *Pashto; Politics; Religious Cultural Groups; Second Language Instruction; Social Behavior; *Sociocultural Patterns; Textbooks; Uncommonly Taught Languages
IDENTIFIERS Afghanistan

ABSTRACT

The textbook for intermediate level Pashto instruction consists of 14 units (15-28) on a variety of cultural topics and linguistic structures. Cultural topics include engagement and marriage, children's education, agriculture and related subjects, the family, Pashtun history, genealogies of major Pashtun tribes, the Pashtun code of behavior, Afghan government and politics, Moslem traditions, and village life. Grammar topics include perfective participles, relative clauses, the imperfective participle, "can" phrases, comparisons, conditional statements, relatives, and past and present unreal conditions. Each unit contains a dialogue or story in Pashto, a new vocabulary list, notes on new grammatical structures, related exercises for language practice and comprehension, and additional brief readings. (MSE)

****
* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *
****

ED338074

ثانوی پښتو

Intermediate Pashto

درسی کتاب

Textbook

Center for Applied Linguistics

BEST COPY AVAILABLE

FL019787

U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION
Office of Educational Research and Improvement
EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)

☒ This document has been reproduced as received from the person or organization originating it.

☐ Minor changes have been made to improve reproduction quality.

• Points of view or opinions stated in this document do not necessarily represent official OERI position or policy.

"PERMISSION TO REPRODUCE THIS MATERIAL HAS BEEN GRANTED BY

G. Richard Tucker

TO THE EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)."

ثانوی پښتو

Intermediate Pashto

درسی کتاب

Textbook

Habibullah Tegey
Barbara Robson

Center for Applied Linguistics
Washington, D.C.
1991

Table of Contents

Introduction vi

Unit 15: واده ته نه یم تللي

Section 1: Dialogue 1
Section 2: Perfective Participles 5
Section 3: Reading 10
Section 4: Diversions 12

Unit 16: ... نجلۍ چه پېښله شوه

Section 1: Reading 13
Section 2: Relative Clauses in Pashto 17
Section 3: Dialogue 21
Section 4: Diversions 24

Unit 17: تیارولی یې شم.

Section 1: Dialogue 25
Section 2: The Imperfective Participle 28
Section 3: 'Can' Phrases in Pashto 29
Section 4: Reading 34
Section 5: Diversions 36

Unit 18: ستاسې خوښه چه هر څه کوی.

Section 1: Dialogue 37
Section 2: Clauses with چه 41
Section 3: Reading 45
Section 4: Diversions 48

Unit 19: جوار یې له غنمو نه ښه وی.

Section 1: Dialogue 49
Section 2: Comparisons 52
Section 3: Reading 57
Section 4: Diversions 60

Unit 20: که بارانونه وشول، للمی به وکړو.

Section 1: Dialogue 61
Section 2: Conditional Statements 63
Section 3: Reading 65

Section 4: Diversions 68

Unit 21: که زه ستا په ځای وی...

Section 1: Dialogue 69
Section 2: Relatives 72
Section 3: Past Unreal Conditions 74
Section 4: Reading 76
Section 5: Diversions 79

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Section 1: Dialogue 80
Section 2: Genealogies of the Major Pashtun Tribes 84
Section 3: Present Unreal Conditionals 90
Section 4: Reading 92
Section 5: Diversions 94

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه ؤ؟

Section 1: Dialogue 95
Section 2: Reading A 98
Section 3: Reading B 104
Section 4: Diversions 108

Unit 24: مېلمه پالنه

Section 1: Reading 109
Section 2: به in More Detail 112
Section 3: Dialogue 115
Section 4: Diversions 118

Unit 25: بدل

Section 1: Dialogue 119
Section 2: The Story Begins 122
Section 3: The Story Continues 126
Section 4: The Story Concludes 129
Section 5: Diversions 132

Unit 26: عزت او ننواتي

Section 1: Reading 133
Section 2: Verb Phrases with Possessive Suffixes 136
Section 3: Dialogue 140
Section 4: Diversions 143

Unit 27: جرګه

Section 1: Reading 144
Section 2: Conversation 147
Section 3: Reading 150
Section 4: Diversions 153

Unit 28: جړ وربل

Section 1: The Story Begins 154
Section 2: The Story Continues 160
Section 3: The Story Concludes 162
Section 4: Diversions 165

Introduction

This Textbook is one of the three components of *Intermediate Pashto* . The other components are a Workbook, a Teachers' Manual, and an Interim Glossary.

All the components of *Intermediate Pashto* are available in microfiche or hard copy through the ERIC Document Reproduction Service. The materials are described in detail in the ERIC Document entitled *The CAL Pashto Materials: Overview*. For information, please contact ERIC/CLL, Center for Applied Linguistics, Washington, D.C.

These materials have been developed by the Center for Applied Linguistics with funding from Grant No. P017A 00022 from the International Research and Studies Program of the U. S. Department of Education. The same office funded CAL to develop *Beginning Pashto*, the components of which are available from the ERIC Document Reproduction Service as well. *Intermediate Pashto* continues the study of Pashto where *Beginning Pashto* left off, and the two together constitute a relatively complete overview of the spoken and written Pashto language, as well as a fairly extensive introduction to Pashtun culture. The development of a *Pashto Reader* has also been funded; the reader will be available through the ERIC Document Reproduction Service in early 1993.

We wish to thank Mr. Anwar Ayazi for field-testing and commenting on the materials for us. His careful reading and thoughtful comments have greatly improved the overall quality and teachability of the lessons.

We also wish to thank our secretary, Mrs. Zeba Khadem, for her patience and cheerfulness, not to mention her willingness to commute into Washington at all hours of the night and day.

Unit 15: واده ته نه یم تللې

Section 1: Dialogue

تریسا: زه د افغانانو واده ته نه یم تللې. د افغانانو واده څنګه وی؟

لیلا: دلته د افغانانو واده په حقیقت کې یوه لویه میلمستیا وی چه په اوسط ډول له سلو نه زیات خلك ګډون په کې کوی. خو له میلمستیا سره یې یو لوی فرق دا وی چه په واده کې هرومرو ساز او نڅا هم وی.

تریسا: واده ته څوك بلل کېږی؟

لیلا: واده ته د ناوې او شاه خپلوان بلل کېږی.

تریسا: د واده مراسم څنګه وی؟

لیلا: خلك دیوه هوټل په یوه لوی سالون کې ټولېږی. ډله ډله میزونو ته کښینی. د میزونو په سر معمولاً ډول ډول شرینی او پسته یا بادام ایښی وی. ډوډۍ په سالون کې یا په کومه بله کوټه کې په یوه خاص خای کې ایښی وی. هر څوك ورځی، خان ته یې اخلی. د سالون په یوې خوا کې کله کله بار وی. په بلې خوا کې یې د سازندګانو تخت او په پای کې یې د ناوی او شاه تخت وی. ټولو مېلمنو ښې جامې اغوستې وی او افغانانو نجونو او ښځو خانونه ښه سینګار کړی وی.

تریسا: زه څه شی واغوندم؟ خپلې پېښورۍ جامې اغوستی شم؟

لیلا: ولې نه؟ په پېښوریو جامو کې ډیره ښه ښکاریږې.

تریسا: ساز او نڅا څه وخت شروع کیږی.

لیلا: عموماً د میلمنو له راتګ نه لږ وروسته، یعنې اوه نیمې یا اته بجې، شروع کیږی.

تریسا: دودی څه وخت خوړل کېږی؟

لیلا: نه نیمې یا لس بجې خوړل کېږی.

تریسا: شاه او ناوی څه کوی؟

لیلا: شاه او ناوی عموماً تخمین یوولس بجې سالون ته ورځی کله چه سالون ته ننوځی سازنده یوه خاصه سندره شروع کړی او شاه او ناوې دېر ورو خپل تخت ته ځی. کله چه شاه او ناوې پر تخت ودریږی بعضې خپلوان او دوستان یې شیرینی عموماً نقل، پرې شیندی او په دې پسې بیا یولړ نور مراسم اجرا کیږی. سازنده په دې وخت کې معمولاً د اتن نغمه غږوی او یو شمیر خلك اتن ور ته کوی.

New Vocabulary

Nouns

wedding *n, irreg.* [wādə́] واده
difference *M2* [farq] فرق
music *M2* [sāz] ساز
dancing *F3* [natsə́] نڅا
bride *F irreg.* [nə́we] ناوې
groom *M irreg.* [shā] شاه
ceremonies *M irreg.* [marāsém] مراسم
table *M2* [mez] مېز
top *M2* [sar] سر
candy *F irreg.* [shirinî] شیرینی
room *F1* [kóṭa] کوټه
side *F3* [khwā] خوا
self *M2* [dzān] ځان
musician *M irreg.* [sāzəndə́] سازنده
platform *M2* [takht] تخت
end *M2* [pāy] پای
girls *F irreg., obl. pl.* [njúno] نجونو
arrival *M2* [rātág] راتګ
Jordan almond *M2* [núqul] نقل
series *M2* [laṛ] لړ
melody *F1* [naghmə́] نغمه
number *M2* [shmer] شمېر

English words

hotel *n, M2* [hoṭál] هوټل

club *n, M2* [klab] کلب

salon *n, M2* [sālún] سالون

bar *M2* [bār] بار

Verbs

assemble *der. int.* [ṭolég-] ټولېږ-

beautify *der. tr.* [singāraw-́] سینګارو-

enter *stress-shift* [nənawz-́] ننوځ-

begin *der. tr.* [shuro kaw-́] شروع کو-

throw, toss *smp. tr.* [shind-́] شیند-

take place *der. int.* [ɪjrā kég-] اجراکیږ-

play *smp. tr.* [ghagaw-́] غږو-

Participles

haven't gone [ná yəm tlale] نه یم تللي

are placed [ixí /ixé wi] ایښی/ ایښې وی

have put on [aghustále wi] اغوستلې وی

have beautified [singār kəṛi wi] سینګار کړی وی

can I wear [aghustálay səm] اغوستلی شم

Adverbs, phrases, idioms

basically, in fact [pə haqiqát ke] په حقیقت کې

on average [pə awsát dawəl] په اوسط ډول

take part in [pə ... ke gaḍún kaw-́] په ... کې ګډون کو-

in groups [ḍála ḍála] ډله ډله

different kinds of [ḍáwəl ḍáwəl] ډول ډول

for themselves [dzán ta] خان ته

that is [yáne] یعنې

become eaten [khwaṛəl kégi] خوړل کیږی

about, around [takhmín] تخمین

slowly [wróro] ورو

after that [pə dé pasé] په دې پسې

Practice

1. Answer the following questions.

۱. پاکستان ته کله تللی یې؟
۲. ایران ته کله تللی یې؟
۳. ملګري دي کله کانادا ته تللي ده؟
٤. د خپل ښوونکی کره کله تللی یې؟
٥. ملګری دي بالتیمور ته کله تللی دی؟

2. Memorize the following lines from the dialogue:

تریسا: ساز او نڅا څه وخت شروع کیږی؟

لیلا: عموماً د میلمنو له راتګ نه لږ وروسته، یعنې اوه نیمې یا اته بجې، شروع کیږی.

Practice the exchange with a partner. Then substitute different events, and change the times accordingly, e.g.

۱: پوهنتون څه وخت شروع کیږی؟

۲: عموماً د سنبلې په اول شروع کیږی.

2. Memorize the following lines from the dialogue:

تریسا: زه څه شی واغوندم؟ خپلې پېښورې جامې اغوستی شم؟

لیلا: ولې نه؟ په پېښوریو جامو کې ډیره ښه ښکاریږې.

Practice the question and answer with a partner. Then add different kinds of events, and possible clothes, e.g.

۱: <u>میلمستیا ته</u> زه څه شی واغوندم؟ خپلې ~~پېښورې جامې~~ اغوستی شم؟
۲: عموماً د سنبلې په اول شروع کیږی.

Section 2: Perfective Participles

Forms

Pres. Imp.	*Past perfective*	*Perfective participle*
-لر	-لرل	لرلی [larálay]
-جوړو	جوړ/ جوړه کړ-	جوړ/ جوړه کړی [joṛ/joṛa káṛay]
-جوړېږ	جوړ/ جوړه شو-	جوړ/ جوړه شوی [joṛ/joṛa sáway]
-کښېن+ـه	کښېناستل-	کښېناستلی [kenastálay]

Notes:

1. The perfective participle is formed by adding [-ay] -ی to the past perfective root (the simple verbs drop the و prefix) of the verb. This participle is a regular Adjective 2, and has the following endings:

M Sg: [-ay] -ی *M Pl:* [-i] -ی *F Sg and Pl:* [-e] -ې

2. The simple irregular verbs that can drop the -ل suffix can drop it in the participle as well, e.g.

Present Imp.	*Perfective Participles*
-اخلـ	اخستی [akhístay], اخستلی [akhistálay]
-لولـ	لوستی [lwístay], لوستلی [lwistálay]

3. Some verbs have irregular perfective participles. Some form their participles with the imperfect stem; some do not have alternate participle forms without the -ل suffix; and the participles of some are different words altogether. Irregular participles are listed below.

Present Imp.	*Perfective Participle*
-کېږ (auxiliary)	شوی [sáway]
-کو (auxiliary)	کړی [káṛay]
-ږد	ایښی [ĩxay]
-خ	تلی [tlay], تللی [tlálay]
-بیایـ	بوولی [bowálay]

Practice

1. Give the perfective participles of the following simple verbs.

اور-	وای-	گور-	شیند-
ښکار-	وین-	ښیی-	غږو-
درږد-	خور-	غږږد-	غوار-

2. Give the perfective participles of the following derivative verbs.

اجرا کړ-	-	جوړو-		کمو-
شروع کو-	شروع کړ-	تولړ -		سینګارو-

3. Give the perfective participles of the following doubly irregular verbs.

ورځ-	راوړ-	ورکو-	راکو-	راځ-
پرږد-	پاځړ-	وروړ-	ننوځ-	درکو-

4. Substitute different participles in the following sentences.

زه _____ یم.

نه ده _____ .

ما کتاب _____ دی .

تا لیلی _____ ده؟

امان دودی_____ وه.

Using Perfective Participles

With یم، یې، etc.:

'I have never gone to an Afghan wedding.'	[zə de afghānāno wādə́ ta hetskəla ná yəm tlə́le.]	زه د افغانانو واده ته هیڅکله نه یم تللی.
'Candy has been put on the tables.	[de mezúno pə sár shirini ixi wi.]	د میزونو په سر شیرینی ایښی وی.
'The food has been put in a special place.	[ḍoḍəy pə yawə khā̆s dzāy ke íxe wi.]	ډوډی په یوه خاص خای کې ایښی وی.
'All the guests have put on good clothes.'	[ṭolo melmānó xe jāme aghustə́le wi.]	ټولو میلمنو ښې جامې اغوستلې وی.
'The Afghan girls have beautified themselves.'	[afghānāno njúno dzanúna xə singā̆r kā̆ri wi.]	افغانانو نجونو خانونه ښه سینګار کړی وی.
'Has Patang seen (him)?'	[patang lidə́lay da?]	پتنګ لیدلی دی؟
'His doctor has taken x-rays.	[ḍaktar ye aksuna akhísti di.]	ډاکټر یې عکسونه اخستی دی.
'We have studied [kedəl] and [kawəl].'	[kedəl aw kawəl mo lwəstə́li di.]	کېدل او کول مو لوستلی دی.

With وې، وم، etc.:

'I had gone to the hospital.'	[shafā khāne ta tlə́lay wəm.]	شفاخانې ته تللې وم.
'His car was in an accident.'	[moṭər ye ṭakar kā̆ṛay wə.]	موټر یې ټکر کړی ؤ.

Notes:

1. The perfective participle combines with various forms of the verb 'be' to form compound verb phrases. These phrases are roughly parallel to the following English constructions:

Pashto	English
Participle + یم, یې, etc.	present perfect, e.g. 'I have started out'
Participle + وم, وې, etc.	past perfect, e.g. 'I had started out'

2. The perfective participle and 'be' verb agree with the subject of intransitive verbs, and the object of transitive verbs, e.g.

'The doctor came.' (int.) [ḍaktər rāghálay da.] ډاکټر راغلی دی.

'The doctor took x-rays.'(tr.) [ḍaktər aksuna akhísti di.] ډاکټر عکسونه اخستي دي.

3. If the first component of the participle is an adjective (in derivative verbs), it also agrees with the subject of intransitive verbs, and the object of transitive verbs, e.g.

'They (f) have started out.' [rawāne sáwe di.] روانې شوې دي.

4. In negative sentences, the past participle frequently comes after the 'be' verb, at the end of the sentence, e.g.

[asad ná da tlálay.] اسد نه دی تللی.

[zə de afghānāno wāda ta kəla ná yəm tlale.] زه د افغانانو واده ته کله نه یم تللی.

Practice

1. In the following intransitive sentences, identify the perfective participle, explain its construction, identify the word it agrees with, and translate the sentence.

١. امان تللی ؤ.
٢. رابیا رسېدلې ده.
٣. امان او رابیا دریدلی وو.
٤. ډېر باران اورېدلی دی.
٥. رابیا د لیلا کره تللې ده.
٦. داود د لیلا کره نه دی تللی.
٧. جان کورته ناوخته رسیدلی دی.
٨. زه ډېر غږېدلی یم.
٩. اسد په کابل کې اوسیدلی دی؟
١٠. غږېدلی نه ؤ.

2. In the following transitive sentences, identify the perfective participle, explain its construction, identify the word it agrees with, and translate the sentence.

۱. رابیا او ملګري یې کافی نه ده ځکلې.
۲. پتنګ خپل ناروغان معاینه کړی وو.
۳. د اسد پلار شپه په کلی کې تېره کړې ده.
٤. امان خپل لاس ژوبل کړی دی.
٥. لیلا کتاب لوستلی دی؟
٦. اسد په اس سپور شویدی؟
۷. امان دودۍ نه وه پخه کړې.
۸. شاګردانو کار نه دی کړی.
۹. اسد خپله ملا ژوبله کړې ده.
۱۰. پلار مې تولە هفته د بهرام خان په کلا کې تېره کړې ده.
۱۱. امان دودۍ نه وې پخې کړی.
۱۲. شاګردانو کار نه دی کړی.
۱۳. اسد خپله ملا ژوبله کړی ده.
۱٤. پتنګ خپل ناروغان معاینه کړی وو.
۱٥. د اسد پلار شپه په کلی کې تېره کړې ده.

3. Answer the following questions.

۱. افغانستان ته تللی یې ؟
۲. نن ناوخته پاڅېدلی یې ؟
۳. له پښتنو سره غږیدلی یې ؟
٤. نن باران اورېدلی دی؟
٥. صنف ته په وخت راغلی یې ؟
٦. نن باد لګېدلی دی؟
۷. په افغانستان کې اوسېدلی یې ؟

Section 3: Reading

په امریکا او د کابل په ښار کې دافغانانو د واده عصری مراسم‌تقریباً یو شان وی. مگر د افغانستان په کلیوالی ودونو کې مراسم بل ډول وی. هلته د زوم او د ناوې په کور کې خان خانته مراسم اجرا کیږی.دناوې میلمانه چه اکثره ښځې او یو شمېر دناوې ډېر نژدې خپلوان نارینه وی، د ناوې کره خی. د زوم میلمانه چه ډېرې زیاتې ښځې او نارینه وی، د زوم کره خی. میلمانه د واده له شپې نه د مخه ماسپښین مهال د زوم او ناوې کره خی. ټول میلمانه د واده د شپې تر سبا ماسپښینه هلته پاتې کیږی.

د ناوې کره یوازې ښځې ساز او نڅا کوی. مگر د زوم کره نارینه وو ته ډمان ساز کوی. د شپې کسپی هلکان چه خاصې جامې یې اغوستلې وی او زنگونه یې په پښو پورې تړلی وی، ساز ته گدیږی. دغو هلکانو ته بازینگر ویل کیږی. د ورځې عادی هلکان ساز ته گدیږی.

د واده د شپې په سبا ماسپښین زوم او د هغه د کورنۍ نارینه او ټول نارینه میلمانه د ناوې کره خی. په لاره کې ډم ډول وهی او یو شمېر نارینه اتڼ کوی. دغه راز دوی په لاره کې دټوپکو ډزې هم کوی. زوم پر اس سپور له خلکو سره روان وی. ټولو خلکو ته چه د ناوې کره خی ورا ویل کیږی.

کله چه ورا د ناوې کره ورسیږی، هلته یو څه وخت پاته کیږی. بیا ناوې په اس سوروی او له خان سره یې د زوم کره بیایی.

د ورا خلك د غرمې ډوډۍ کله د زوم کره خوری او کله د ناوې کره. خو مصرف یې ټول د زوم کورنۍ ورکوی.

New Vocabulary

Nouns

sort *M2* [shān] شان

musician *M1* [ḍam] دم

boy *M1* [alák] هلك

dancer *M1* [bazingár] بازینگر

drum *M2* [ḍol] دول

wedding party *F3* [wrā] ورا

rifle *M irreg.* [ṭopák] توپك

shot *F1* [ḍáza] ډزه

expense *M2* [masráf] مصرف

Adjectives

rural *4* [kəliwālí] کلیوالی

modern *4* [əsrí] عصری

professional *4* [kəspí] کسبی

ordinary *4* [ādí] عادی

Adverbs, phrases, and idioms

by themselves [dzān dzānta] خان خانته

are called [wayəl kégi] ویل کېږی

in addition, also [dágha rāz] دغه راز

Verbs

stay *der. int.* [pāte kég-] پاتې کېږ-

dance *der. int.* [gaḍég-] ګډېږ-

beat (drum) *smp. tr.* [wah-] وهـ-

put (someone) on (something) *der. tr.* [sparáw-] سپرو-

Have You Understood?

1. Describe, in English, a rural Afghan wedding.

2. Finish the following sentences.

۱. عصری افغانی واده یوه لویه میلمستیا وی. مګرپه کلیوالی‌واده کې ....

۲. په کلو کې شاه د ناوې کره ځی، مګر په عصری ودونو کې ....

۳. په عصری واده کې شاه او ناوې دواړه یو ځای د واده مجلس ته ځی، مګر په کلیوالی واده کې ....

٤. په کلیوالی واده کې بازینګر ګډېږی، مګر په عصری واده کې ....

Section 4: Diversions

یوه سړی له یوې ډېرې بدرنګې ښځې سره واده وکړ. د واده د شپې په سبا ښځې مېړه ته وویل: د خپلې کورنۍ نارینه ټول راته وښیه او راته ووایه چه لـه چا نـه مخ پټ کړم او له چا نه یې پټ نه کړم؟ مېړه ورته وویلې: یوازې له ما نه یې پټوه، له بل هیڅانه یې مه پټوه!

get married to *phr.* [... sara wādə́ kaw-] ... سره واده کو-

husband *n, M2.* [meṛə́] مېړه

no one else *obl. form* [héchā] هېڅا

ملا نصرالدین خپله لور یوه سړی ته ورکړه. د واده په ورځ کله چه ورا ناوې د مېړه کره بیـوله، ملا پسې ورغی. لورتـه ورنژدې شه، او ورته وې ویل: یـوه ډېره مهـمه خبره درته کوم. هېره یې نکړی.کله چه تار په ستن کې اچوې ، یوه سر ته یې هرومرو غوټه اچوه. که نـه وی نـو، ټول تار دې د ستنې له سپـم نه ها خوا تېرېږی .

forget *der. tr. vb.* [heraw-] هیرو-

thread *n, M2.* [tār] تار

needle *n, F1 - [a]* [stən] ستن

throw *smp. tr. vb.* [achaw-] اچو

thread a needle *phr.* [pə stán ke achaw-] په ستن کې اچو-

knot *n, F1.* [ghúṭa] غوټه

otherwise *phr.* [ka ná wi no] که نه وی نو

eye of a needle *n, M2.* [spam] سپم

Unit 16: ... نجلی چه پېښله شوه

Section 1: Reading

په افغانستان کې د هلك او نجلۍ د کوژدې بندوبست د هغوی مور او پلار کوی. کله چه هلك خوان شی مور او پلار دا خپل مسئولیت ګڼی چه که یې له لاسه وشی، واده ورته وکړی. نجلۍ هم کله چه پېښله شی مور او پلار یې غواړی چه ور یې کړی. خینې لا وایی چه نجلۍ پېښله شوه په کور کې یې مه ساته. اما د کوژدې خبره تل د هلك کورنۍ د نجلۍ کورنۍ ته کوی.

د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار کره ریبار لیږی او لور یې خپل زوی ته غواړی. ښایی چه د نجلۍ کورنۍ ریبار ته نه ووایی؛ خو د هلك کورنۍ بیا ریبار ور لیږی. د هلك کورنۍ د نجلۍ کورنۍ ته تر هغو ریبار ورلیږی څو چه د هر یا نه قاطع خواب تړې واخلی.

که د نجلۍ کورنۍ د هلك د کورنۍ غوښتنه ومنله چه خپله لور ورکړی نود هلك د کورنۍ خینی غړی د نجلۍ د کورنۍ کره ورځی. د نجلۍ کورنۍ یو وریښمین دسمال او یوه اندازه شیرینی چه په حقیقت کې د موافقې نښه ده هغو ته ور کوی. د هلك د کورنۍ غړی دغه شیان له خان سره وړی. کله چه کور ته ورسیږی هلته هغه ښځی چه‌ټولې شوې وی، دیرا وهی او دا سندره وایی:

دسمال یې راوړ خوندی پرې پورې
پرې بوره مه شې د هلك موړې

په دې وخت کې نارینه، معمولاً، د توپك ډزې کوی او په دې ډول د هلك او نجلۍ کوژده اعلانوی.

که هلك او نجلې همسایگان او یا خپلوان نه وی، نو ښایی چه له کوژدې نه پخوا به یې یو بل سره هیڅ ناسته ولاړه نه وی کړی. ښایی چه هلك دنجلې او حتی نجلې د هلك مخ هیڅ نه وی لیدلی. خو که هلك او نجلې په یوه کلی کې سره لوی شوی وی نو ښایی چه په وړکتوب کې یې سره لیدلی وی.

کله کله هلك او نجلې په پټه، د نجلې کره یو بل سره گوری. خو کله بیا هلك او نجلې اول خل دواده په شپه سره وینی.

New Vocabulary

Nouns

girl *F irreg.* [njáləy] نجلې
engagement *F1* [kozdá] کوژده
arrangement *M2* [bándobast] بندوبست
young man *M1* [dzwān] خوان
responsibility *M2* [masulyāt] مسئولیت
initiation *F1* [khabára] خبره
intermediary *M1* [raybár] ریبار
answer *M2* [dzawáb] ځواب

request *F1* [ghuxtána] غوښتنه
member *M3* [ghāṛay] غړی
handkerchief *M2* [dusmāl] د سمال
agreement *F1* [mwāfeqá] موافقه
token *F1* [náxa] نښه
tambourine *F3* [daryā] دیرا
neighbor *F3* [amsāya] همسایه
associate *F1* [nāstawalāṛa] ناسته ولاړه
childhood *M2* [waṛaktób] وړکتوب

Verbs

consider *smp. tr.* [gaṇ-] ګڼ-
keep *smp. tr.* [sāt-] ساتـ
announce *der. tr. vb.* [ɪlānaw-] اعلانو-

Adjectives

precise *4* [qāté] قاطع
silk *1* [wrixmín] وریښمین

Adverbs, phrases, idioms

if they are able *phr.* [ka ye lə lăsa wási] که يې له لاسه وشی

give her (in marriage) *phr.* [wár ye ki] ور يې کړی

even *adv.* [lā] لا

to the point... that *phr.* [tər ... tsó tse] تر ... څو چه

[tre] = [lə aghé na] تريې = له هغی نه

somewhat, to an extent *phr.* [yawá andazá] يوه اندازه

in this manner *phr.* [pə dé ḍawəl] په دې ډول

before *phr.* [pə khwā] پخوا

each other *phr.* [yaw bál] يو بل

in secret *phr.* [pə páṭa] په پټه

The Engagement Song

دسمال يې راوړ څوندی پرې پورې
پرې بوره مه شې د هلك مورې

[dusmāl ye răwoṛ, tsunḍí pe póre
pe búra má se de alək móre.]

'They brought the handkerchief, tassels on its edges
May the boy's mother not become bereft of him.'

tassel *n, M3* [tsunḍáy] څوندی

woman whose son has died *n, F1* [búra] بوره

Have You Understood?

1. Put the following sentences in the proper order.

۱. د هلك د کورنۍ خینی غړی د نجلۍ کره ورځی.
۲. د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار کره ریبار ورلیږی.
۳. د نجلۍ د کورنۍ ښځی دیرا وهی او سندره وایی.
٤. د نجلۍ کورنۍ د هلك کورنۍ نه قاطع خواب اخلی.
٥. د نجلی کورنۍ وریښمین دستمال او یوه اندازه شرینی د هلك د کورنۍ غړو ته ور کوی.
٦. که د نجلۍ کورنۍ ریبار ته نه ووایی، د هلك کورنۍ بیا ریبار ور لیږی.
۷. په دې وخت کې نارینه معمولاً د توپکو ډزې کوی.
۸. د هلك د کورنۍ غړی دسمال او شرینی له خان سره وړی.

2. Fill in the missing words, then check your answers with the reading.

۱. په افغانستان کې د _____ او _____ د کوژدې بندوبست د هغوی مور او پلار کوی.

۲. د کوژدې _____ تل د _____ کورنۍ د _____ کورنۍ ته کوی.

۳. د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار کره _____ لیږی او لور یې خپل زوی ته غواړی.

٤. که دنجلۍ کورنۍ د هلك د کورنۍ _____ ومنله نو د هلك د کورنۍ خینی غړی _____ کره ورځی.

٥. او د نجلۍ کورنۍ یو وریښمین _____ او یوه اندازه _____ هغو ته ور کوی.

3. Discuss, in English, the differences between the engagement process in Pashtun society and engagements in American society.

Section 2: Relative Clauses in Pashto

Examples

'The girl who is buying the dress is Rābyā's sister.'	[agha njəlay tse kamis akhle de rābyā khor da.]	هغه نجلی چه کمیس اخلی د رابیا خور ده.
'The girl who bought the dress is Rābyā's sister.'	[agha njəlay tse kamis ye wākhista de rābyā khor da.]	هغه نجلی چه کمیس یې واخسته د رابیا خور ده.
'The girl who came to the party is Rābyā's sister.'	[agha njəlay tse melmastyā ta rāghəle wa de rābyā khor da.]	هغه نجلی چه مېلمستیا ته راغلې وه د رابیا خور ده.
'The girl that I saw at the party is Rābyā's sister.'	[agha njəlay tse pə melmāstyā ke me wəlida de rābyā khor da.]	هغه نجلی چه په مېلمستیا کې مې ولیده د رابیا خور ده.
'The girl with whom I was sitting is Rābyā's sister.'	[agha njəlay tse wər sara nāst wam de rābyā khor da.]	هغه نجلی چه ږه ورسره ناست وم د رابیا خور ده.
'The house where my family has been living has been sold.	[agha kor tse koranəy me pake woseda, kharts səway da.]	هغه کور چه کورنۍ مې پکښې اوسیده خرڅ شوی دی.

Notes:

1. A relative clause is a sentence that modifies a noun. In the sentences, transcriptions and translations above, the relative clauses are underlined once, and the modified nouns underlined twice.

2. In Pashto, the relative clause follows the noun it modifies, and is introduced by the clause marker چه .

3. Within the relative clause, there is always a noun identical to the noun the clause modifies; in the clause, that noun has been changed to a weak pronoun and follows weak pronoun rules (e.g. if a subject, it drops in present tense sentences; if a subject in a transitive past tense sentence, it stays, etc.)

4. When the noun and its relative clause come towards the end of a sentence, the rest of the sentence often comes between the noun and the clause, e.g.

'Asad likes the girl who is dancing the atan.'	[asad agha njəlay khwaxawi tse atan kawi.]	اسد هغه نجلۍ خوښوی چه اتن کوی.
'Amān doesn't know the woman who is talking with Laylā.'	[amān agha xədza nə pezani tse laylā sara ghagegi.]	امان هغه ښځه نه پیژنی چه لیلا سره غږیږی.
	or	
	[amān agha xədza tse laylā sara ghagegi nə pezani.]	امان هغه ښځه چه لیلا سره غږیږی نه پیژنی .

5. A noun modified by a relative clause frequently occurs with words. like هغه or کوم.

6. Some writers punctuate the end of a relative clause with a comma.

Practice

1. In the following sentences from the dialogues and readings, identify the relative clause and the word it modifies.

۱. کله چه کور ته رسیږی هلته هغه ښځې چه ټولی شوی وی، دیرا وهی.

۲. د شپې ځینی کسپی هلکان چه خاصې جامې یې اغوستلې وی او زنګونه یې په پښو پورې ټرلی وی، ساز ته ګډیږی.

۳. ټولو خلکو ته چه د ناوې کره ځی ورا ویل کیږی.

٤. د نجلۍ کورنۍ یو وریښمین دستمال او یوه اندازه شرینی چه په حقیقت کې د موافقې نښه ده هغو ته ور کوی.

٥. د ناوې مېلمانه چه اکثره ښځې او یو شمېر د ناوې ډېر نژدې خپلوان نارینه وی، د ناوې کره ځی.

٦. دافغانانو واده یو لوی مجلس وی چه په اوسط ډول له سلو نه زیات خلك ګډون پکښې کوی.

۷. د شاه مېلمانه چه ډېرې زیاتې ښځې او نارینه په کې وی د شاه کره ځی.

۸. ټولو خلکو ته چه د ناوې کره ځی ورا ویل کیږی.

2. Construct one sentence with a relative clause out of the pairs of sentences given below.

۱. هغه نجلۍ سپوږمۍ نومیږی.
رابیا له نجلۍ سره ناسته ده.

۲. اسد هغه موټر واخیست.
لیلا موټر خوښ کړی ؤ.

۲. امان هغه کمیس اغوستی دی.
کمیس یې له افغانستان نه راوړی دی.

٤. زه هغه کتاب لولم.
تا کتاب راوړ.

٥. امان هغه کلا واخیسته.
اسد خړې په هغې کلا کې ساتلی.

٦. امان له هغه هلك سره ولاړ دی.
هغه هلك خط د افغانستان نه راوړی دی.

۷. داود هغه کور اخلی.
غلخی صاحب په هغه کور کې اوسی.

۸. هغه نجلۍ د اسد ملګرې ده.
نجلۍ کتاب لولی.

۹. هغه سړی په پېښور کې موټر خرڅوی.
هغه سړی پرون راغی.

۱۰. اسد هغه هلك پیژنی.
هغه هلك سندرې وایی.

3. Finish the following sentences.

۱. هغه پېغله چه ..... د لیلا او اسد خور ده.

۲. هغه امریکایی چه ..... پښتو لولی.

۳. هغه خط چه ..... سهار را ورسېده.

٤. ما یو کتاب واخیست چه .....

Section 3: Dialogue

تریسا: هلك او نجلۍ څنګه "انګېج" کیږی؟

امان: د هلك او نجلۍ د کوژدې بندوبست عموماً د هغو کورنۍ کوی.

تریسا: په امریکا او کابل کې هم د کوژدې بندوبست د هلك او نجلۍ کورنۍ کوی؟

امان: هو، دلته د مهاجرو په ټولنه او کابل کې هم د کوژدې بندوبست د هلك او نجلی کورنۍ کوی. البته څرنګه چه دلته او د کابل د خینو کورنیو نجونې پوره آزادې دی، نو له دې امله هلك او نجلۍ اکثره خپله له یو بل سره رابطه ټینګوی. خو د کوژدې د مراسمو بندوبست د هغو مور او پلار کوی. د کوژدې د بندوبست په وخت کې معمولاً داسې بدلول کیږی چه د هلك اونجلۍ رابطه له همدې وروسته نه شروع کیږی. البته د افغانستان په کلیوالی سیمو کې، هلك او نجلۍ د کوژدې نه مخکې رابطه نه سره لری. حتی ښایی د یو بل مخ یې هیڅ نه وی لیدلی او یا یې حتی د یو بل نوم هم نه وی اوریدلی.

تریسا: په کلیوالی سیمو کې هلك او نجلۍ وروسته له کوژدې نه سره یو خای کیږی؟

امان: یا د واده تر شپې پورې هیڅ نه سره یو خای کیږی، او یا کله کله په پټه د نجلۍ په کور کې سره یو خای کیږی.

تریسا: ستاسو له خبرو نه داسې ښکاری چه په افغانانو کې مینه او مینتوب هیڅ نشته.

امان: نه داسې نه ده. اکثره داسې کیږی چه یو هلك او یوه نجلۍ سره مین وی، خو کورنۍ یې نجلۍ بل چا ته ورکړی. اکثره داسې هم کیږی چه د هلك یوه نجلۍ خوښیږی او مور او پلار یې بله نجلۍ ورته وکړی. لنده دا چه په پښتنو کې مینه او مینتوب شته،

د اجتماعی دودونو له امله اکثره ناکامه وی. همدا دلیل دی چه د خو پښتو شفاهی سندرې په تېره بیا لندی، چه د پښتنی ټولنې د ژوند آینه ده د ناکامې مینې له سوز نه ډکې دی. په دې سندرو کې د نامنلی مېړه یا موزیګی او مین تر منځ فرق بیخی ښکاره دی.

تریسا: داسې لندۍ دې په یاد دی؟

امان: هو، یو دوه خو مې په یاد دی.

New Vocabulary

Nouns

refugee *M irreg.* [mahājér] مهاجر
community, society *F1* [ṭolána] ټولنه
relationship *F1.* [rābetá] رابطه
love *F1.* [mína] مینه
romance *M2.* [mayantób] مینتوب
lover *M irreg.* [mayán] مین
custom *M2.* [dod] دود
reason *M2.* [dalíl] دلیل
life *M2.* [zwənd] ژوند
mirror *F1* [āyná] آینه
pain *M2.* [soz] سوز
unloved husband *M3* [mozigáy] موزیګی

Verbs

build *der. tr.* [ṭingaw-] ټینګو-
is pretended *phr.* [xodəl kég-] ښودل کیږ-

Adjectives

free *1* [azād] آزاد
social *4* [ijtimāyí] اجتماعی
unsuccessful *4* [nākāma] ناکامه
oral *4* [shefahí] شفاهی
unloved *2* [nāmanálay] نامنلی

Conjunction

since, because [tsəranga tse] څرنګه چه

Adverbs, Phrases and Idioms

of course *phr.* [albáta] البته
enough *adv.* [purá] پوره
for ... reason *phr.* [lə ...amala] له ... امله
that same *phr.* [amdé] همدې
previously *phr.* [de mákha] د مخه
together *phr.* [yawdzāy] یوځای
because of *phr.* [de ... lə amála] د ... له امله
especially *phr.* [pə téra byā] په تېره بیا
full of *phr. w/ adj. 1* [lə ... dáka] له ... ډکه
in mind [pə yād] په یاد

Practice

1. Use the conjunction څرنګه چه in sentences, e.g.

څرنګه چه کار لرم نو مېلمستیا ته نه خم.

2. Practice the following lines of the dialogue with a partner.

تریسا: داسې لندۍ دې په یاد دی؟

امان: هو، یو دوه خو مې په یاد دی.

Then ask and answer questions on the model, substituting other phrases for داسې لندۍ, e.g. د پښتو سندرې, etc.

3. Use the phrase د ... له امله in sentences, e.g.

د هوا له امله مېلمستیاته نه خو.

دامتحان له امله درس لولم.

Section 4: Diversions

موزی به راشی ما به مړ کړی
ما د لیلا د لاس بنګړی مات کړی دینه

kill *der. tr. vb.* [məṛ kawˊ] مړ کړ-
bracelet *phr. w/ n, M3.* [de lās bangṛáy] د لاس بنګړی
break *phr.* [māt kawˊ] مات کو-

موزی په خپله تبه نه مری
سبا مې نیت دی چه ژوندی یې خښومه

die *smp. int. vb.* [mr-] مر-
intention *n, M2.* [nyat] نیت
alive *adj. 2* [zwandáy] ژوندی
bury *der. tr. vb.* [khaxawˊ] خښو-

له پاسه خړی اوبه راغلی
بیا په بیاله کې موزیګی لمبلی دینه

from above, upstream *phr.* [lə pāsa] له پاسه
dirty *adj. 1* [khaṛ] خړ
irrigation canal *n, F1* [byālá] ویاله
swim *smp. int. vb.* [lamb-] لمب-

موزیګی بیا میړانه وکړه
په ډیران مړ خر یې په توره وواهنه

derogatory form of موزی [mozigáy] موزیګی
manhood, bravery *n, F1* [meṛána] میړانه
trash heap *n, M2* [ḍerán] ډیران
sword *n, F1* [túra] توره

Unit 17: تیارولی یې شم.

Section 1: Dialogue

خوشحال: سترې مه شې.

امان: مه خوارېږې. مکتب ته تللی وې؟

خوشحال: هو! تللی وم.

امان: معلمان څنګه دی؟ ښه خلك دی؟

خوشحال: هو! وایی چه اکثره ښه خلك دی. خو یو یې د یو څو تنو ښه نه ایسی.

امان: کتابونه یې در کړل؟

خوشحال: هو! رایې کړل. خو د ریاضی کتاب کوم اوو یا اتو تنو شاګردانو ته ونه رسید.

امان: تاته در ورسید؟

خوشحال: نه، ماته را ونه رسید. خو څوچه زه خپل اخلم د مایك استعمالولی شم.

امان: په صنفونو کې مو شاګردان ډېر دی او که لږ؟

خوشحال: د بعضې صنفونو داخله تعداد شل تنه دی او د بعضو له شلو تنو نه لږ څه زیات او یا لږ څه کم دی.

امان: دودۍ څنګه کوئ؟

خوشحال: دودۍ هم له کوره وړی شو او هم یې له کافتریا نه اخستی شو. نن مو دودۍ په کافتریا کې واخیسته.

امان: د کافتریا دودۍ څنګه وه؟

خوشحال: ډوډۍ د تل په شان یې خونده وه. پیټه بیخی وچه وه تنها پنېر او همبرګر یې لاره. پنېر یې هم کم ؤ. همبرګر هم دانه دانه پرې پروت ؤ.مایک چه پیټه ولیده ماته یې مخ را واړاو او راته وې ویل: "Where's the beef?" ما او د مېز نورو خلکو ټولو وخندل. زه غواړم چه خپله ډوډۍ له کوره یوسم.

امان: خپله یې خانته تیارولی شې؟

خوشحال: هو! دا خو څه سخت کار ندی. تیارولی یې شم.

New Vocabulary

Nouns

school *M2* [maktáb] مکتب

teacher *M1* [mālím] معلم

individuals *M irreg.* [tána] تنه

math *F irreg.* [rāzí] ریاضی

cheese *M2* [panér] پنېر

Verbs

become tired *der. int.* [khwārég-] - خوارېږ

I can use [istimalawálay səm] استعمالولی شم

we can bring [rāwṛ́álay su] راوړلی شو

we can buy [akhistálay su] اخیستلی شو

laugh *smp., imp. tr.* [khand-] - خند

you can fix [tayarawálay se] تیارولی شې

I can fix [tayarawálay səm] تیارولی شم

take *Pres. prf. o1* [wṛ-] - وړ [wésəm] یوسم

English words

Mike [mayk] مایک

pizza [pitsá] پیټه

hamburger [hambargár] همبرګر

Adjectives

lacking *1* [kam] کم

little, few, small *4* [ləg] لږ

tasteless *4* [bekhwánda] بې خونده

dry *1* [wəch] وچ

lying (on) *irreg.* [prot] پروت

heavy, difficult *1* [sakht] سخت

Conjunction

until [tsó tse] څو چه

Adverbs, phrases, idioms

attendance *phr.* [dākhılá tedād] داخله تعداد

as always *phr.* [de tál pə shān] د تل په شان

only *adv.* [tanā] تنها

here and there *phr.* [dāna dāna] دانه دانه

turned (face) toward *phr.* [məkh rāwāṛāwə] مخ راوارۍ

Practice

1. Memorize the following sentence from the dialogue:

څو چه زه خپل اخلم د مایك استعمالولی شم.

Make up other sentences along the model, e.g.

څو چه زه خپل موټر اخلم د پلار مې استعمالولی شم.

2. Make up sentences using one or the other of the following phrases:

... کم ؤ

... د یو څو تنو ښه نه ایسی

زه غواړم چه ...

3. Assume 1) that Khoshal really liked the food in the cafeteria, and wants to buy his lunch every day; and 2) that his father is concerned that he get a decent lunch. Rewrite the last three lines of the dialogue.

Section 2: The Imperfective Participle

Imperfective participle	*Past imperfective*	*Pres. Imp.*
لرلی [larálay]	لرل-	لار-
جوړولی [joṛawálay]	جوړول-	جوړو-
جوړېدلی [joṛedálay]	جوړېدل-	جوړېږ-
کښېناستلی [kenastálay]	کښېناستل-	کښېن-

Notes:

1. The imperfective participle is formed by adding [-ay] ی- to the past imperfective root of the verb. This participle, like the perfective participle described in Unit 15, is a regular Adjective 2.

2. The imperfective participle is different from the perfective participle only in verbs which have different past imperfective and perfective forms, i.e. the derivative and doubly irregular verbs, e.g.

Perfective participle	*Imperfective participle*	*Pres. Imp.*
جوړ/ جوړه کړی [joṛ/joṛa káṛay]	جوړولی- [joṛawálay]	جوړو-
جوړ/ جوړه شوی [joṛ/joṛa sáway]	جوړېدلی [joṛedálay]	جوړېږ-
کښېناستلی [kénastalay]	کښېناستلی [kenastálay]	کښېن-
ننوتلی [nánawatalay]	ننوتلی [nanawatálay]	ننوځ-
شوی [sáway]	کېدی [kedáy]	کېږ- (auxiliary)
کړی [káṛay]	کولی [kawálay]	کو- (auxiliary)
ایښی [íxay]	کېښودلی [kexodálay], ایښودلی [ixodálay]	ږد-
تلی [tlay], تللی [tlálay]	تلی [tlay], تللی [tlálay]	ځ-
بووی [bowáy] بوولی [bowálay]	بووی [bowáy] بوولی [bowálay]	بیایه-

Practice

1. Give the imperfective participles of the following derivative verbs.

سینګاور- بخو-تینګو- تیارو- مړکو- تولېږ-

استعمالو- اعلانو- اجرا کېږ- شروع کو- خوارېږ-

2. Give the imperfective participles of the following doubly irregular verbs. Be sure to stress the correct syllable.

ورځ- راوړ- ورکو- راکو- راځ-

پرېږد- پاڅېږ- وروړ- ننوځ- درکو-

Section 3: "Can" Phrases in Pashto

Examples

Present imperfective:

'I can talk.'	[za ghagedálay səm.]	زه غږېدلی شم.
'She can cook aushak.'	[dă ăshak pakhawálay si.]	دا آشك پخولی شی.
'We can make a stop.'	[mung tamedálay su.]	مونږ تمېدلی شو.
'We can bring it to you.'	[mung ye dər ta răwṛálay su.]	مونږ یې درته راوړلی شو.

Present perfective:

'I will be able to talk.'	[za ba wəghagedálay səm.]	زه به وغږېدلی شم.
'She will be able to cook aushak tomorrow.'	[sabăta ba ăshak pakha káṛay si.]	سبا ته به آشك پخه کړی شی.
'We will be able to make a stop tomorrow.'	[mung ba sabă ta wətamedálay su.]	مونږ به سبا ته وتمېدلی شو.
'We will be able to bring it to you.'	[mung ba ye dər ta răwṛalay su.]	مونږ به یې درته راوړلی شو.

Past Imperfective:

'I could talk (and might have).'	[zə ghagedálay swəm.]	زه غږېدلی شوم.
'She was able to cook aushak (and might have).'	[de āshak pakhawálay swá.]	دې آشك پخولی شوه.
'We were able to bring it to you (and might have).'	[mung dər ta rāwṛálay su.]	مونږ درته راوړلی شو.
'We were able to make a stop yesterday (and might have).'	[mung parún tamedálay swu.]	مونږ پرون تمیدلی شوو.

Past Perfective:

'I could talk (and did).'	[zə wəghagedálay swəm.]	زه وغږېدلی شوم.
'She was able to cook aushak (and did).'	[de āshak pakhə kəṛay swá.]	دې آشك پخولی شو.
'We were able to bring it to you (and did).'	[mung dər ta rāwṛəlay swu.]	مونږ درته راوړلی شو.
'We were able to make a stop yesterday (and did).'	[mung parún wətamedálay swu.]	مونږ پرون وتمیدلی شوو.

Notes:

1. Phrases translating as 'can' or 'will be able to ...' or 'could ...' are formed in Pashto with one of the participles of the verb and a present or past perfective form of 'be'.

2. The imperfective participle is used in imperfective contexts (e.g. present tense); the perfective participle is used in perfective contexts (e.g. future statements with به).

English translations of Pashto 'can' phrases usually don't reflect the perfective/ imperfective difference in Pashto.

3. Phrases reflecting present and future actions use the present perfective forms of 'be':

1sg: [səm] شم 1Pl: [su] شو

2sg: [se] شې 2Pl: [səy] شئ

3 Sg&Pl: [si] شی

4 Phrases reflecting past actions use the past perfective forms of 'be':

1sg: [swəm] شوم 1Pl: [swu] شوو

2sg: [swe] شوې 2Pl: [swəy] شوئ

3sg M: [swála] شول, [sə] شوه 3Pl: [swə] شوه

3sg F: [swa] شوه

5. The و prefix doesn't drop in the perfective participles of simple verbs in 'can' phrases.

Practice

1. In the following sentences from dialogues, identify the 'can' phrase and explain its construction.

۱. څو چه زه خپل اخلم د مایك استعمالولی شم.
۲. دودی هم له کوره راوړلی شو او هم یې په کافتریا کې اخستلی شو.
۳. خپله یې خانته تیارولی شې.
٤. تیارولی یې شم.
٥. په درې نیم زره یې هم درکولی شم.
٦. خپلې پېښورې جامې اغوستی شم؟
۷. په بالتمور سن کې دې هم کار پېدا نشو کړی؟
۸. نه، هلته مې هم پېدا نشو کړی.

2. Answer the following questions.

۱. ته لمبلی شې؟
۲. ته پښتو غږېدلې شې؟
۳. له داسې پښتنو سره چه انګریزی نه وایی پښتو غږېدلی شې؟
٤. اتن کولی شې؟
٥. پښتو اخبار لوستلی شې؟
٦. آشك پخولی شې؟
۷. په آس سپرېدلی شې؟ آس خغلولی شې؟
۸. پښتنی سندرې غږولی شې؟
۹. مکتب چه خلاص کړې کار پېدا کولی شې؟
۱۰. په امریکا کې په څه شی کې چنې وهلی شې؟

2. Change the time phrase in the following sentences and recast the 'can' phrases.

۱. زه یې نن لیدلی شم.
پرون: _____
سبا سهار: _____

۲. د اسد پلار خپل باغ کال ته خرڅولی شی؟
نن: _____
پروسږ کال: _____

۳. د پتنګ کورنۍ کال ته ښځه نشی ورته کولی.
نن: _____
پروسږ کال: _____

٤. زمونږ ملګری پروسږکال افغانستان ته نه شوو تللی.
نن: _____
کال ته: _____

٥. امان نن خپل وخت له ملګرو سره تېرولی شی.
پرون: _____
سبا سهار: _____

٦. مونږ راوانېدلی شو.
سبا سهار: _____
پرون: _____

٧. تیکری پرون خرڅېدلی شو.
سبا ته: _____
نن: _____

٨. دی تاوېدلی شو.
لږ وروسته: _____
نن: _____

Section 4: Reading

په پخوا وختو کې د افغانستان په کلیوالو سیمو کې عصری مکتبونه نه وو. هلکان به د سبق د ویلو لپاره ماجت ته تلل. په ماجت کې ملا او یا د هغه شاګردانو درس ورکاوه.

ملا به هلکانو ته اول د عربی او وروسته بیا د فارسی لوستل ور زده کول. د عربی دېر مهم درسی کتاب قرآن ؤ. د فارسی درسی کتابونه د نظم یا نثر زاړه متون وو. ملا د عربی یا فارسی معنا هلکانو ته نه ور ښودله. ځرنګه چه فارسی کتابونه زاړه د نظم یا نثر متون وو، فارسیوان هلکان یې هم په معنا نه پوهیدل.

البته ځینو هلکانو به چه د قرآن لوستل زده کړل، بیا به یې د ځینو نورو عربی کتابونو لوستل پیل کړل. دا کتابونه به شاګردانو له معنا سره زده کول. مګر هر څه یې په یادول او د عربی په ګرامری ترکیب پسې نه ګرځېدل. دغو هلکانو به فارسی متون، معمولاً، له معنا سره لوستل.

نجونو په عمومی دول سبق نه لوسته. خو که کومې یوې به یې سبق لوسته، نو ماجت ته به نه تله. سبق به یې په کور کې لوسته.

اما په افغانستان باندې د روسانو له حملې نه پخوا، په کلیوالی سیمو کې هم عصری مکتبونه بیخی دېر زیات وو، خو بیا هم دېرې لږې نجونې مکتب ته تللې. په عصری مکتبونو کې په پښتو ویونکو سیمو کې په پښتو تدریس کېده او په فارسی ویونکو سیمو کې په فارسی.

New Vocabulary

Nouns

lesson *M2* [sabáq] سبق

mosque *M2* [māját] ماجت

Arabic (lg.) *F irreg.* [arabí] عربی

Farsi (lg.) *F irreg.* [fārsí] فارسی

Koran *M2* [qurān] قرآن

poetry *M2* [názəm] نظم

prose *M2* [násər] نثر

texts *irreg.* [mutún] متون

meaning *F3* [mānā] معنا

structure *M2* [tarkíb] ترکیب

Russian *M1* [rus] روس

invasion *F2* [hamlá] حمله

Adverbs, phrases, idioms

would [ba] به

textbook [darsí kitab] درسی کتاب

care about [... pə se gərdzég-] ... پسې ګرځېږ-

generally [pə umumí ḍawəl] په عمومی ډول

Adjectives

old *adj 5* [zoṛ] زوړ

grammatical *4* [gɪrāmarí] ګرامری

speaking *2* [wayúnkay] ویونکی

Verbs

to study *inf.* [wayál] ویل

to read *inf.* [lwəstál] لوستل

teach *phr.* [zda kaw-] زده کو-

start *phr.* [payl kaw-] پیل کو-

memorize *der. tr.* [payādaw-] پیداو-

be taught *phr.* [tadris kég-] تدریس کېږ-

Prepositions

for, in order to [lə pāra] لپاره

in, on [bānde] باندې

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

١. هلکانو په ماجت کې عربی له معنا سره ویله؟

٢. په ماجت کې مسلمانه څوک وو؟

٣. ملایانو عربی ویلی شوه؟

٤. د روسانو له حملې نه د مخه، د افغانستان په پښتنی سیمو کې عصری مکتبونه وو؟

٥. په عصری مکتبونو کې کومې ژبې تدریس کېدلې؟

Section 5: Diversions

From a Fourth Grade Reader....

زمونږ معلم صاحب دهر ښه سړی دی.
پرون یې د درس په وخت کښې مونږ ته وویل:
زما زامنو! نن د څلورم ټولګی د اول درس د
شروع کولو دپاره په دې کوټه کښې راټول
شوی یو. څرنګه چه دلته د خپلو ملګرو او معلمانو
سره یوځای یئ خوشحاله به اوسئ. تیر کال مو
څنګه په خوشحالۍ تېر کړ. تاسې ټولو زیار
وکښئ خپل سبقونه مو ښه ضبط کړل.

زمونږ معلم صاحب دهر ښه سړی دی. پرون یې د درس په وخت کې مونږ ته وویل: زما زامنو! نن د څلورم ټولګی د اول درس د شروع کولو دپاره په دې کوټه کې را ټول شوی یو. څرنګه چه دلته د خپلو ملګرو او معلمانو سره یو ځای یئ خوشحاله به اوسئ. تیر کال مو څنګه په خوشحالۍ تېر کړ. تاسې ټولو زیار وکښئ خپل سبقونه مو ضبط کړل.

کښې = کې
یئ = یاستئ
زیار وکښئ = دهر زیات کار وکړ
ضبط کړو- = زده کړو-

Unit 18: ستاسې خوښه چه هر څه کوی.

Section 1: Dialogue

امان: زه به چمن ورښېم. ستاسې خوښه چه هر څه کوی.

خوشحال: زه به د ترکاری پټی واړوم او اوار به یې کړم.

لیلا: زه به اول د شفتالو د ونې وچ ښاخونه پرې کړم، بیا به مرسل کورپه کړم. وروسته له هغه نه به په پټی کې کومك در سره وکړم.

خوشحال: پټی تیار دی.

لیلا: دا پاس خوایې لا ښه نه ده اواره. لږ نور کار هم په کې وکړه.

خوشحال: څنګه دی، اوار شو؟

لیلا: هو! خیر یوسې؛ بیخی ښه شو.

خوشحال: بوټی چېرې دی؟

لیلا: رومی بانجان، تور بانجان او مرچ په ګراج کې دی. تورایی او کدو په موټر کې ایښی دی.

خوشحال: پارو او ټاپ سایل چېرې دی؟

لیلا: پارو هم په ګراج کې په الماري کې ایښی دی. زه به د بوټو خایونه غوچ کړم. ته به ټاپ سایل او پارو له خاورې سره ګد کړې.

خوشحال: هر بوټی ته څومره پارو واچوم؟

لیلا: ګومان کوم چه هر بوټی ته به یوه قاشقه بس وی.

خوشحال: نور شیان چېرې کړو؟

لیلا: ګندنه د کور شاته کړو او بادرنګ، هندوانې او خټکی د کور په څنګ کې د کټارې خوا ته کړو.

خوشحال: ته يې خايونه نښه کړه چه زه يې جوړ کړم.

ليلا: خايونه دې يې پلار ته ښه معلوم دی. هغه به يې درته نښه کړی.

خوشحال: دا سړې ملې چېرې کړې؟

ليلا: هغه د ترکاری د پټی په پولو کرو.

خوشحال: نعناع چېرې کښېنوو؟

ليلا: نعناع هلته ليری د ونو خوا سره کښېنوو. که يې دلته کښېنوو توله دنيا نيسی او په عذابوی مو.

خوشحال: د ګندنې تخم مو له کومه کړ؟

ليلا: د ګندنې تخم ژمی امين له کابله راوړ.

خوشحال: ګندنه دلته کېږی؟

ليلا: هو! زمونږ ملګری کرلې ده. پروسږ کال ډېره ښه په زور کې وه.

New Vocabulary

Nouns

lawn *M2* [chamán] چمن

vegetable *M3* [tarkārí] ترکاری

bed *M3* [paṭáy] پټی

tree *F1* [wána] ونه

branch *M2* [khāx] خانې

tea rose *M irreg.* [morsál] مرسل

plant *M3* [búṭay] بوټی

manure, fertilizer *M irreg.* [pārú] پارو

shelf *F2* [almaráy] الماری

dirt, dust *F1* [khāwra] خاوره

spoon *F1* [qāshúqa] قاشقه

behind *F3* [shā] شا

fence *F1* [kaṭārá] کټاره

boundary, edge *F1* [púla] پوله

world *F3* [dunyā] دنيا

seed *M2* [tókham] تخم

strength *M2* [zor] زور

Vegetables and fruits

peach *M irreg.* [shaftalú] شفتالو

tomato *phr.* [rumí banján] رومی بانجان

eggplant *phr.* [tór banján] توربانجان

kind of squash *M irreg.* [turāyí] تور ایی

pumpkin *M irreg.* [kadú] کدو

leek *F1* [gandaná] گندنه

cucumber *M2* [bādráng] بادرنگ

watermelon *F1* [indwāná] هندوانه

melon *M3* [khaṭakáy] ختکی

radish *phr. w/ F3* [sra muláy] سره ملی

mint *F3* [nānā] نعناع

Adjectives

level *1* [awār] اوار

ready *1* [tayár] تیار

upper *4* [pās] پاس

enough *4* [bas] بس

known *1* [mālúm] معلوم

far *4* [lára] لرې

English words

garage *M2.* [garáj] گراج

tāpsoil *M2.* [tāpsáyl] تاپ سایل

Verbs

mow *smp. tr.* [reb-] ربه-

turn over *smp. tr.* [aṛaw-] اړو-

prune *phr.* [kurpa kaw-] کورپه کو-

dig *der. tr.* [ghawchaw-] غوچو-

mix *der. tr.* [gaḍaw-] گډو-

sow *smp. tr.* [kar-] کر-

mark *phr.* [nəxa kaw-] نښه کو-

plant *smp. tr.* [kenaw- کښېنو-

catch, arrest *smp. irreg.* [niw-] نیو-

cause trouble *id.* [pa azābaw-] په عذابو-

Adverbs, phrases, idioms

yet, still [lā] لا

good for you [kháyr wese] خیر یوسې

how much [tsúmra] څومره

Practice

1. Memorize the following lines of Laylā's from the dialogue:

زه به اول د شفتالو د ونې وچ ښاخونه پرې کړم، بیا به مرسل
کورپه کړم. وروسته له هغې نه به په پتی کې کومك در سره وکړم.

Now construct sentences along the model describing things you intend to do: ...

زه به اول.... بیا ... وروسته له هغې نه....

2. Using the noun شا, ask and answer questions about the location of objects behind other objects, e.g.

a: موټر چیری دی؟

b: د کور شاته دی.

3. List things that cause you trouble, e.g.

امتحان مې په عذابوی.

4. Describe a yard or garden you are familiar with. Include the location of trees, bushes, and flower beds.

5. Answer the following questions:

١. امان او لیلا څه شی کری؟
٢. د پتی په کار کې څوك کومك ورسره کوی؟
٣. لیلا وروسته له مرسلو د کورپه کولو نه څه کوی؟
٤. خوشحال بوتی چهرته پیدا کړل؟
٥. چمن چا وربښه؟
٦. لیلا نعناع ونو ته نژدې ولی نه کری؟

Section 2: Clauses with چه

چه Clauses Used as Nouns

چه clauses as reported speech

'They say that rain is the mercy of God.' وایی چه باران د خدای رحمت دی.

'I know that you are important to yourself.' پوهېږم چه ځان دپر درباندې گران دی.

'The cricket said to him that he [the cricket] had sung the whole year.' چرچرك ورته وویل چه ټول کال مې سندرې ویلې.

چه clauses reporting consequences

'Sometimes it snows so much that the streets are completely blocked.' کله دومره زیاته واوره اوریږی چه سرکونه بیخی بندیږی.

'Stop so that [we can see] what they have.' ته ودرېږه چه څه شی لری؟

'Tomorrow we'll send Asad to buy a good, big lamb.' سبا به اسد ولیږو چه ښه لوی پسه واخلی.

چه clauses translating as infinitives in English

'I want to take my lunch from home.' زه غواړم چه خپله دوډی له کوره یوسم.

'They tried to get these names accepted.' دوی کوشش وکړ چه هغه نومونه عام کړی.

'I want to go too.' زه هم غواړم ورشم.

چه clauses functioning as logical subjects or complements

'My intention tomorrow is that I will bury him alive.' [line from landay]	سبا مې نیت دی چه ژوندی یې ښخومه.
'The hope is that it won't be serious.'	امید دی چه خطرناکه به نه وی.
'It's good that you came.'	ښه شو چه راغلې.
'Among Pashtuns it is not necessary that guests be invited.'	په پښتنو کې دا ضرور نه ده چه مېلمه وبلل شی.

Note:

1. The چه clause must occur after the verb, which means that it cannot be in the usual subject or complement position.

چه clauses after idiomatic expressions

'In short, there is a difference between guests and travelers.'	لنده دا چه مسافر او مېلمه فرق سره لری.
'It looks like you want to buy it for Theresa.'	لکه چه ته هم غواړې چه تریسا ته یې واخلې.
'It's possible that they haven't seen each others' face.'	ښایی چه د یو بل مخ یې هیڅ نه وی لیدلی.

چه Clauses Used as Adverbs

مایك چه پیڅه ولیده ماته
یې مخ راواړاوه.

'When Mike saw the pizza he turned to me.'

نجلۍ هم کله چه پېغله شی
مور او پلار یې غواړي
چه ور یې کړی.

'When a girl also becomes of age her mother and father want to give her [in marriage].'

کله چه خلك په کلو کې له یوه
نه بل ځای ته ځی، په خرو
یا اسونو سپریږی.

'When people in the villages go from one place to another, they ride a horse or donkey.'

څو چه زه خپل اخلم د مایك
استعمالولی شم.

'Until I get my own I can use Mike's.'

Note:
If the sentence is such that the word چه would come first, the subject of the چه clause occurs before the چه, e.g. مایك in the first example sentence. This occasionally happens when the چه is preceded by another word, e.g. ...نجلۍ هم کله چه in the second example sentence.

Practice

1. Construct endings for the following sentences.

١. گومان کوم چه ...
٢. په امریکا کې خلك وایی چه ...
٣. پوهیږو چه ...
٤. مور او پلار مې غواړی چه زه ...
٥. معلم مو کوشش کوی چه ...
٦. سبا ښایی چه ...
٧. لکه چه ...

۸. پرون مې ملګری وویل چه ...
۹. څنګه چه زه راورسیدم ...
۱۰. دا ضرور نه ده چه ...

2. Translate the following sentences from previous dialogues and readings into idiomatic English.

۱. ستاسئ خوښه چه هر څه کوی.

۲. ته یې ځایونه نښه کړه چه زه یې جوړ کړم.

۳. مثلاً که د چا تبه وی ورته وایی چه د خوسی پوست واغونده.

٤. راته ووایه چه له چا نه مخ پټ کړم او له چا نه یې پټ نه کړم.

٥. میړ تانه له چرچرك نه پوښتنه وکړه چه ټول کال دې څه کول چه اوس په ځان پورې حیران یې؟

٦. دوکاندار ته یې وویل چه له واسکټ نه چپنې ته زیات ضرورت لرم.

۷. همدا ؤ چه میړ تانه ته ورغی چه کومك ورسره وکړی.

۸. همدا دلیل دی چه د پښتو شفاهی سندرې، د ناکامې مینې له سوز نه ډکې دی.

۹. لنډه دا چه په پښتنو کې مینه او مین شته، خو د اجتماعی دودونو له امله اکثره ناکامه وی.

۱۰. د هلك کورنۍ د نجلۍ کورنۍ ته تر هغو ریبار ور لیږی څو چه د هو یا نه قاطع ځواب ورنه واخلی.

۱۱. څنګه له مارکېټ نه تېر شې، ښی لاس ته دې مګنولیا روډ دی.

۱۲. ستاسې له خبرو نه داسې ښکاری چه په افغانستان کې مینه او مینتوب هیڅ نشته.

Section 3: Reading

په افغانستان کې کرنه بیخی ابتدایی شکل لری. خلك د کرنې لپاره تراوسه هم له حیواناتو په تهره بیا، غویو او ډهرو ابتدایی سامانونو نه لکه ژغ، سپاره، ماله، ګډیال او بیل نه کار اخلی. لو په لور کوی. مهوې چه پخې شې خینې یې لکه، توت، زردالو او الوچې څندل کیږی. مګر نورې یې لکه منې، ناك ، انګور، او نور اکثره په لاس او یا خینو وسایلو لکه کوچکه ټولول کیږی.

کرنه پرته له نورستان نه په نور افغانستان کې عموماً د نارینه وو کار دی. اما په نورستان کې د کور کار نارینه او د صحرا کار ښځې کوی.

خلك اکثره له حیوانی او انسانی پارو نه کار اخلی. کیمیاوی پارو هم لږه رواج شوی مګر عام شوی نه دی. د پارو د ورلو لپاره عموماً له خرونه استفاده کوی. مګردنورو شیانو د ورلو راورلو لپاره له نورو حیواناتونه لکه اس، کچر، اوښ او غوایی کار اخلی.

کومې مهمې غلې چه په افغانستان کې کرل کیږی هغه غنم، جوار او وریجې دی.خو جودر، باقلی، مې، مشنګ، شړشم، کونجلې او داسې نور هم کرل کیږی.

په ترکاری کې پیاز، ګندنه، بادرنګ، تره، شلغم، بانجان، رومی بانجان تورایی، کدو او نور شامل دی.

د افغانستان خټکی ډهر خواږه او خوندور دی او بیخی زیات شهرت لری. په مهوه کې د افغانستان انګور، انار او منې په منطقه کې بیخی مشهور دی. وایی چه په کندهار او هرات کې تر څلور څلوېښت ډولو نه زیات انګور پیدا کیږی. او د کندهار بیدانه انار په بل هیڅ ملك کې نه پیدا کیږی.

New Vocabulary

Nouns

agriculture *F1* [karána] کرنه
state, condition *M2* [shákəl] شکل
animals *M irreg.* [haywānāt] حیوانات
ox *M1* [ghwayáy] غویی
tool *M2* [sāmān] سامان
yoke *M2* [zəgh] ژغ
plow *F1* [spāra] سپاره
land plane *F1* [mālá] ماله
harrow *M2* [gaḍyāl] گډیال
shovel *M2* [bel] بیل
scythe *M2* [lor] لور
tools *M irreg.* [wasāyál] وسایل
net *F1* [kawcháka] کوچکه
outside *F3* [sārā] صحرا
mule *M irreg.* [kachár] کچر
camel *M1* [wux] اوښ
grain *F1* [ghalá] غله
fame *M2* [shuhrát] شهرت
region *F1* [mantaqá] منطقه

Crops

mulberry *M1* . [tut] توت
apricot *M irreg.* [zardālú] زردالو
plum *F1* [aluchá] الوچه
pear *M2* [nāk] ناک
grape *M irreg.* [angúr] انګور
wheat *M irreg.* [ghanám] غنم
corn *M irreg.* [jwār] جوار
rye *M irreg.* [jawdár] جودر
fava bean *M3* [bakulí] باقلی
grass pea *F3* [məy] مې
green pea *M irreg.* [mashánɡ] مشنګ
linseed *M irreg.* [shaṛshám] شړشم
sesame *F1* [kundzála] کونجله
onion *M irreg.* [pyāz] پیاز
curly cucumber *F1* [tára] تره
turnip *M2* [shalghám] شلغم
pomegranate *M2* [anār] انار

Adverbs, Phrases, Idioms

fertilizer *phr.* [kimyāwí pārú] کیمیاوی پارو
somewhat *phr.* [lág tsə] لږ څه
seedless pomegranate *4* [bedaná anār] بیدانه انار

Verbs		Adjectives	
reap *der. tr.* [law kaw-]	لو کو-	primitive *4* [ibtidāyí]	ابتدایی
shake *smp. tr.* [tsanḍ-]	څنډ-	animal *4* [haywāní]	حیوانی
use *der. intr.* [rawājég-]	رواجېږ-	human *4* [insāní]	انسانی
utilize *phr.* [istifādá kaw-]	استفاده کو-	common *1* [ām]	عام
		included (thing) *1* [shāmél]	شامل
		delicious *irreg.* [khwandawár]	خوندور

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. هغه درې مهمې غلې چه په افغانستان کې کرل کیږی کومې دی؟
۲. په افغانستان کې په کرنه کې له کوم حیوان نه ډېر زیات کار اخستل کیږی؟
۳. د کندهار او هرات د انګورو په باره کې خلك څه وایی؟
٤. په افغانستان کې له کیمیاوی پارو نه څومره کار اخستل کیږی؟
٥. میوې له ونو نه څنګه ټولیږی؟
٦. په افغانستان کې د کرنی کار څوك کوی؟
۷. په افغانستان کې څه ډول ترکاری ډېره کرل کیږی؟

2. Write the following headings on the blackboard. Then 'brainstorm' with your classmates in thinking of Pashto words to include under each heading.

میوې	ترکاری	حیوانات	غله	سامان

Section 4: Diversions

کر د ګلو کړه چه سیمه دې ګلزار شی
اغزی مه کړه په پښو کې به دې خار شی
کوهی مه کینه د بل سړی په لار کې
چېرې ستا به د کوهی په غاړه لار شی

flower garden *n, M2* [gwalzār] ګلزار

thorn (Pashto) *n, M3* [aghzáy] اغزی

thorn (Persian) *n, M2* [khār] خار

well (in this context also 'trap') *n, M3* [koháy] کوهی

dig *smp. tr. vb.* [kin-] -کینه

edge *n, M2* [ghāṛa] غاړه

Unit 19: جوار يې له غنمو نه ښه وی.

Section 1: Dialogue

د اسد پلار: په خير راورسېدې؟

د جمال خان تربور: سلامت اوسې. ژوندی اوسې.

د اسد پلار: جمال خان اکا څنګه ؤ؟

تربور: نور ښه ؤ خو د فصلونو خوند يې سړکال نه و.

د اسد پلار: ولی؟

تربور: اوړی اوبه بيخی کمې وې او د بغلان شولې ډېرې وچې شوې. د جمال خان اکا د بالا دوری شولې ښې وې. خو وروسته مرض ووهلې ډېرې يې پوچې شوې. ګومان کوم چه سړکال به يې ټولې وريخې پنځه خروارە شوې وی.

د اسد پلار: غنم يې څنګه وو؟

تربور: للمی يې ډېر ښه ؤ. سړ پسرلی په غوری او بغلان کې ډېر بارانونه وشول. مګر د آبی غنمو خوند يې نه ؤ. ډېر يې سرخی ووهل او حاصل يې بيخی کم ؤ. د بغلان للمی له آبی غنمو نه اکثره ښه حاصل لری. ربښتيا ما اوريدلی چه د کرنې وزارت د سرخی لپاره کومه دوا راوړې، خلکو ته يې ور کوی.

د اسد پلار: که ربښتيا درته ووايم زه په دې باره کې څه معلومات نه لرم.

تربور: هلکان يې معلومولی شی.

د اسدپلار: هو! سبا به يې درته معلومه کړی. داسې ښکاری چه د جمال خان اکا چرت به ډېر خراب وی.

تربور: بیخی خراب دی. خکه د ختکیو خوند یې هم نه ؤ.

د اسد پلار: دا ولی؟

تربور: څه یې گرمۍ خراب کړل او څه چنجی ووهل. په نورو کلونو کې به یې ختکی کابل څه چه پاکستان او هندوستان ته هم لیږل. مگر سږکال بیخی لږ وو او ټول یې هلته په وطن کې خرڅ کړل.

د اسد پلار: جوار یې څنگ وو؟

تربور: جوار یې له غنمو نه ښه وو، خو له چینك نه مخکې ډېر زیات بارانونه وشول او یو څه جوار یې پوده کړل. خو سره له دې یې هم پنځه ویشت خرواره جوار واخستل.

د اسد پلار: هندواني یې نه وې کرلې؟

تربور: نه ډېرې یې نه وې کرلې، فقط دومره یې کرلې وې چه خپله یې وخوری.

د اسد پلار: ستاسې خپل کښتونه څنگه وو؟

تربور: سږکال مود بالادوری خمکه کې ټوله پنبه کرلې وه او د بغلان خمکه کې مو ټول لبلبو کرلی وو. پنبه دومره ښه نه وه. خو لبلبو ډېرښه حاصل وکړ. ټول تخمین دیرش ټنه شول.

New Vocabulary

Nouns

uncle (title) [akă] اکا	thought, daydream *M2* [churt] چرت
disease *M2* [maráz] مرض	heat *F irreg* [garmí] گرمی
unit of measurement *M2* [kharwăr] خروار	worm *M3* [chanjáy] چنجی
rust (fungus) *M3* [surkhí] سرخی	shucking, husking *M2* [chinák] چینك
product, outcome *M2* [ħăsál] حاصل	crop *M2* [kaxt] کښت
ministry *M2* [wezărát] وزارت	ton *M2* [ţan] ټن
information *M irreg* [mălumăt] معلومات	

Crops

unirrigated wheat *M3* [lalmí] للمی

irrigated wheat *phr.* [awí ghanəm] آبی غنم

cotton *F1* [pumbá] پنبه

sugar beet *M irreg.* [lablabú] لبلبو

Greeting phrases

[zwandáy wose] . ژوندی اوسې

[pə khayr rāwárase de.] . په خیر راورسېدې

[salāmát wose] . سلامت اوسې

Adjectives

hollow *I* [puch] پوچ

destroyed *I* [kharāp] خراپ

Verbs

tell *der. tr.* [mālumaw-] معلومو-

rot *phr.* [puda kaw-] پوده کو-

Place names

M irreg [bālādurí] بالادوری

M3 [ghorí] غوری

Adverbs, Phrases, Idioms

don't/didn't come out very well [khwānd ... ná sta/wə] خوند ... نه شته / ؤ

this spring [ság pəsarlay] سږ پسرلی

in spite of it [sará lə de] سره له دې

Practice

1. Given the following table of equivalents:

[man] من ۸۰ = ۱ خروار

[pāw] پاو ۱۶ = [mən] ۱ من

and the knowledge that 1 پاو equals about a pound and an eighth, calculate how many tons of rice, and how many tons of corn, Jamāl Khān harvested this year. Conversely, calculate how many خروار of beets his cousin's family harvested.

2. Memorize the following sentences from the dialogue:

د فصلونو خوند يې سږ کال نه ؤ.

د آبی غنمو خوند يې نه ؤ.

خکه د ختکیو خوند يې هم نه ؤ.

Create sentences of your own along the same lines, e.g.

پروسږ کال مې د امتحان خوند نه ؤ.

Section 2: Comparisons

'more than'/'less than' with adjectives

His corn was better than his wheat	جوار يې له غنمو نه بهتر وو.
His wheat was worse than his corn	غنم يې له جوارو نه بتر وو.
Asad is older than Khoshal	اسد له خوشحال نه لوی دی.

Notes:

1. A comparative statement involving an adjective is formed by including the compared thing or person in a prepositional phrase with له ... نه

2. Adjectives in comparative statements are the same in form as adjectives in other constructions.

3. Pashto has borrowed the words 'better' [betár] بهتر and 'worse' [batár] بتر from Persian to express some comparatives. They are directly equivalent to their English glosses, and are the only specifically comparative adjectives in the language.

'more than'/'less than' with nouns

Barām Khān has more horses than Jamal Khan	بهرام خان له جمال خان نه ډېر زيات اسونه لری.
Jamal Khan has fewer horses than Baram Khān	جمال خان له بهرام خان نه لږ اسونه لری.
In Baghlān, unirrigated wheat usually produces better than irrigated wheat	د بغلان للمی له آبی غنمو نه اکثره ښه حاصل لری.

Notes:

1. A comparative statement involving an noun is formed by including the compared thing or person in a prepositional phrase with له ... نه

2. The words زيات 'more' and لږ 'less' are used to modify the noun.

Practice

1. Read the following sentences, then construct possible converses.
Example:

بهرام خان د اسد له پلار نه لږ باغونه لری. (Sentence)
د اسد پلار له بهرام خان نه زیات باغونه لری.(Converse)

۱. په افغانستان کې غنم له جوارو نه مهمه غله ده.
۲. بهرام خان پروسږکال له غنمو نه لبلبو زیات کرلی وو.
۳. بهرام خان د اسد له پلار نه زیات غنم واخستل.
٤. داود سږکال له پروسږکال نه دهر کتابونه لوستی دی.
٥. تهره میاشت له دې میاشتې نه دهر باران وشو.
٦. په غرو کې له واورې نه باران زیات اوری.
۷. د غلخی صاحب کور د امان او لیلا له کور نه لوی وی.
۸. په پاکستان کې کرنه له افغانستان نه زیاته عصری ده.
۹. د افغانانو واده د امریکائیانو له واده نه لوی دی.
۱۰. له سړک نه دلته واوره زیاته ده.
۱۱. د افغانستان غرونه د شمالی امریکا له غرو نه جګ دی.
۱۲. د دې دکان کباب د هغه بل دکان له کباب نه ښه دی.
۱۳. د دې رستوران افغانی دودی د هغه بل رستوران له افغانی دودی نه ښه ده.
۱٤. په جلال آباد کې له کابل نه زیاتې شولې کرل کیږی.
۱٥. مزار له نورو ځایونو نه ښه ختکی لری.

2. Using the following table, construct sentences which compare one man's crops with the others'.

	جمعه خان	بهرام خان	د اسد پلار
غنم	۱٥ خرواره	٥ خرواره	۱۰ خرواره
جوار	۱۸ خرواره	۱۰ خرواره	۱٥ خرواره
ښنه	٥ خرواره	-	-
وربشې	۱۲ خرواره	۸ خرواره	-

'most'/'least'

In Afghanistan, wheat is the most important crop of all.	په افغانستان کې غنم له ټولو نه مهمه غله ده.
Wheat is a very important crop in Afghanistan. *or* Wheat is the most important crop in Afghanistan.	په افغانستان کې غنم د ډېره مهمه غله ده.
Wheat is the most important crop in Afghanistan.	په افغانستان کې د ډېره مهمه غله غنم دی.
Khoshal is the smartest student of all.	خوشحال له ټولو نه هوښيار شاګرد دی.
Khoshal is a very smart student in the class. *or* Khoshal is the smartest student in the class.	خوشحال د صنف ډېر هوښيار شاګرد دی.
Khoshal is the smartest student in the class.	د صنف ډېر يه شاګرد خوشحال دی.

Note:

1. Superlatives are expressed in Pashto in three ways:
   a) in a comparative construction parallel to English sentences like "Khoshal is smarter than all the students in his class"
   b) in a construction with the word ډېر with normal word order. Sentences with this construction are ambiguous, as indicated in the translations of the example sentences.
   c) in a construction with the word ډېر but with the subject of the sentence placed just before the verb. These sentences are unambiguously superlative.

Practice

1. Change the following sentences and questions so that they are unambiguously superlative.

۱. په افغانستان کې غنم، جوار او شولې ډېرې مهمې غلې دی.
۲. منې د لوګر ډېره ښه میوه ده.
۳. جوار د کابل ډېر مهم حاصلات دی.
٤. په شمالی کې انګور ډېره عامه میوه ده.
٥. انار د کندهار ډېره خوندوره میوه ده.
٦. پغمان د کابل ډېره ښایسته سیمه ده.
۷. چاردی د کابل ډېره اباده سیمه ده.
۸. بزکشی د افغانستان ډېره مشهوره لوبه ده.
۹. اتن د پښتنو ډېره عامه نڅا ده.
۱۰. توت د ساکو ډېره مشهوره میوه ده.
۱۱. پلو د کابل ډېره خوندوره او ښه ډوډۍ ده.
۱۲. کابل د افغانستان ډېر زوړ ښار دی.
۱۳. هلمند ډېره اباده سیمه ده.

Equality/Inequality

Laylā is as tall as Rābyā (is)(tall)	لیلا دومره جګه ده لکه چه رابیا ده.
Rābyā is not as tall as Laylā (is)(tall)	رابیا دومره جګه نه ده لکه چه لیلا ده.
Bārām Khan has as many children as Jamāl Khān (has)	بهرام خان دومره واړه لری لکه چه جمال خان یې لری.
Asad's father doesn't grow as much wheat as he grows beets	د اسد پلار دومره غنم نه کری لکه چه لبلبو کری.

Notes:

1. A statement of equality is formed by using the word دومره and a clause preceded by the conjunction 'like' لکه چه
2. In statements of equality involving adjectives, the repeated adjective in the لکه چه clause is deleted (cf. the first two example sentences above), as it is in English
3. In statements of equality, the verb in the لکه چه clause is never deleted

Practice

1. Use one of the adjectives listed below in comparative and equality statements of your own construction

عام	اوار	لږ	قاطع	زور	خړ
لیری	تیار	وچ	کلیوالی	ژوبل	ډك
معلوم	خوندور	ابتدایی	کم	سخت	زړور

Section 3: Reading

پښتانه د غلو د پاکولو د پاره، د غلو د کرلو په شان، تر اوسه هم له حیواناتو او په تېره بیا غویو او دېرو ابتدایی او طبیعی وسایلو نه استفاده کوی. مثلاً کله چه غنم وریبی درمند ورنه جوړ کړی. د درمنده د مېده کولو له پاره له څپر نه چه، غویی یې چلوی، کار اخلی. څپر یوه لویه مثلث ته ورته آله ده چه د ونو له خانبونو او بوټو نه یې جوړ وی. کله کله ددې دپاره چه ښه دروند شی، د څپر دپاسه تیږې هم کېښودل کیږی. د څپر په یوه کونج پورې خنخیر تړلی وی. د خنخیر بل سره د غویو په ژغ پورې تړلی وی. غویی په هغو غنمو چه د درمند گرد چاپیره اوار شوی وی او پلاله نومیږی، تر هغو گرځی څو چه ښه میده شی. دې کار ته غوبل وایی. کله چه یوه پلاله میده شی، هغه یوې خواته کوټه کیږی، او پر خای یې بله پلاله جوړیږی. کله چه غنم ټول میده او یوې خوا ته کوټه شی، بیا یې د پاکولو کار پیل کیږی. ددې کار لپاره له خانبې او باد نه کار اخستل کیږی. خلك میده غنم په خانبې پورته غورځوی. بوس یې باد وړی او دانې یې خای په خای بهرته لویږی. دې کار ته بادول وایی. بیا یو شمېر غویی چه څنگ په څنگ سره تړلی وی پرې گرځوی چه گوند هم مېده شی. دې کار ته گوندمال وایی.
د غنمو له دانو نه د غټو شگو، لوټو، او وړو او نورو شیانو د جداکولو لپاره له چغل نه استفاده کیږی.

جوار چه ورېښل شی او درمند ورنه جوړ شی، څه موده لمر ته پریښودل کیږی. وروسته بیا چینك کیږی. له چینك نه وروسته بیا هم څه موده لمر ته اچول کیږی چه وچ شی. کله چه ښه وچ شی، خلك یې په سوتیو وهی چه دانې یې له توکو نه جدا شی. وروسته له هغه یې په چچ څپ وهی چه دانې یې له پك نه جدا شی.

په شولو هم اول یو شمیر غویی چه څنگ په څنگ تړلی وی، ددې لپاره گرځوی، چه شولې له وښو نه جدا شی. بیا شولې په پایکو کې ټکوی چه پوست یې له دانو نه جدا شی. بیا یې په چچ څپ وهی چه دانې یې له پك نه جدا شی.

New Vocabulary

Nouns

thresher *M irreg.* [tsápər] څپر
triangle *M2* [musalás] مثلث
tool *F1* [ăla] آله
stone *F1* [tíga] تيږه
corner *M2* [kwənj] کونج
path of hay *F1* [pəlăla] پلاله
a process... *M2* [ghobál] غوبل
pitchfork *F2* [xākháy] ښاخی
chaff, crushed hay *M2* [bus] بوس
unhulled grain *M3* [gunday] گوندی
a process ... [gundimál] گوندمال
seed *F1* [dăna] دانه
gravel *F1* [shága] شگه
clay *F1* [lúṭa] لوټه
unhulled grain *M3* [wágay] وږی
sieve *M2* [chaghál] چغل
sun *M2* [nmar] لمر
stick *F3* [soṭáy] سوټی
cob *F1* [tuká] توکه
stem, straw *M2* [wāxá] واښه
water wheel *F1* [pāykó] پایکو
piece of corncob *M2* [pak] پک

Verbs

clean *der. tr.* [pākaw-] پاکو-
pull, push *smp. tr.* [chalaw-] چلو-
spread *der. tr.* [awaraw-] اواره
is called *der. int.* [numég-] نومېږ-
pile *vb phr.* [kwaṭa kég-] کوټه کېږ-
throw *smp. int.* [ghurdzaw-] غورځو-
fall *smp. int.* [lwég-] لوېږ-
winnowing *der. tr.* [bădawál] بادول-
be husked *phr.* [chinak kég-] چينك کېږ-
spread *smp. tr.* [achaw-] اچو-
winnow *phr.* [tsap wah-] څپ وهـ-
grind, knock *smp. tr.* [ṭakaw-] ټکو-

Adverbs, phrases, idioms

like *phr.* [pə shán] په شان
similar to *phr.* [... ta wár ta] ته ورته...
on *phr.* [lə pās] له پاس
around *phr.* [gárd chapéra] گردچاپېره
up *adv.* [pórta] پورته
for awhile *phr.* [tsá moda] څه موده

Adjectives

natural *4* [tabí] طبعی
heavy *1* [drund] درونـد

Have You Understood?

1. Answer the questions.

۱. له غويو نه په غوبل کې څنګه کار اخستل کېږی؟
۲. په څپر باندې درندې تېږې ولی کېښودل کېږی؟
۳. غنم په باد څنګه پاکیږی؟
٤. سپر څنګه چلول کیږی؟
٥. غويی په پلاله باندې ولی ګرځول کېږی؟
٦. کومه غله لمر ته وچیږی؟
۷. شولې له وښو نه څنګ جدا کېږی؟
۸. خلك جوار ولې په سوتی وهی؟

2. Explain what each of the tools listed below is used for.

بناخې سوتی څپر چغل پیکه

3. Discuss, in English, the similarities and differences among the harvesting of wheat, rice, and corn.

Section 4: Diversions

خلك زيارت ته پتاسې وړی
ما به د جوارو پولی وړې چه کونده شومه

[khalək ziyarát ta patāsé wṛi
mā ba de jwāro pulay wṛé tse kwánda swəm-a]

shrine *n. M2* [ziyārát] زيارت popcorn *phr.* [de jwāro puláy] د جوارو پولی

candy *n. F1* [patāsá] پتاسه widow *F1* [kwánda] کونده

چه مور يې بټياری وی
زوی يې نه فتح خان کړی

[tse mór ye bāṭyāráy wi
zoy ye ná pate khān kégi]

popcorn maker *n. F2* [bāṭyāray] بټياری hero *phr.* [pate khān] فتح خان

خاونده بيايې غنم لو کړې
چه يار مې لو کړی زه يې وړی ټولوومه

[khawənda byā ye ghanəm law ke
tse yar me láw ki zə ba wági ṭolawəm-a]

O God *phr.* [khawánda] خاونده

glean [wagi ṭolaw-] وړی ټولو-

Unit 20: که بارانونه وشول، للمی به وکرو.

Section 1: Dialogue
لومړی برخه: ديالوګ

د اسد پلار: کښتونه څنګه ؤ؟

جمال خان: دهر خوند يې نه ؤ.

د اسد پلار: ولې؟

جمال خان: له يوې خوا واوره او بارانونه و نه شول او اوبه بيخی کمې وې او له بلې خوا نه مو دهقانان او مزدوران کم وو. للمی خو مو هيڅ ونه کرل. شولې مو هم بيخی لږ وکرلې. د لبلبو او پنبې کرلو ته مو بيخی توان و نه رسيده.

داسد پلار: کال ته څه فکر لرې؟

جمال خان: که واوره زياته واوريده او اوبه پرېمانه وې، دهرې شولې او پنبه به وکرو. که بارابانونه وشول، للمی به هم زيات وکرو.

داسد پلار: غنم او جوار څنګه؟

جمال خان: که اوبه پرېمانه وې، غنم او جوار به هم د نورو کلونو په شان زيات وکرو.

داسد پلار: د لبلبو او پنبې د کرلو نيت هم لرې او که نه؟

جمال خان: د لبلبو او پنبې کرل په دهقانانو او مزدورانو پورې تړلی دی. که يو شمېر نور مزدوران او دهقانان پيدا کړو لبلبو او پنبه به هم هرومرو وکرو. پروسږکال مو چه هر څه کوشش وکر له ځلورو تنونه زيات مزدوران مو پيدا نکړل.

د اسد پلار: که نور مزدوران او دهقانان پیدا نکړئ لبلبو او پنبه نه کړئ؟

جمال خان: یو څه به وکړو. خو که مو درې څلور تنه نور مزدوران او یو دوه تنه نور دهقانان پیدا کړل ډېر زیات لبلبو او پنبه به وکړو.

د اسد پلار: که مو دلته څوك پیدا نه کړل زه به دوه درې تنه مزدوران له لوګر نه درته راولېږم.

جمال خان: که دا کار وکړې له مونږ سره به ډېر لوی کومك وی. که لبلبو نه وی، نو پنبه خو به زیاته وکړو.

د اسد پلار: که مې پیدا کړی شول، یو دوه دهقانان به هم درته راولېږم.

جمال خان: که دا وشی، نو بیا لبلبو او شولې هم کرلی شو.

New Vocabulary

Nouns

tenant farmer *M1* [deqān] دهقان

laborer *M1* [muzdúr] مزدور

ability *M2* [twān] توان

Phrases

on the one hand ... له یوې خوا

on the other hand ... له بلې خوا

Practice

1. Memorize the sentence

له یوې خوا واوره او بارانونه و نه شول او اوبه بیخی کمې وې او له بلې خوا نه مو دهقانان او مزدوران کم وو.

Use the phrases ... له یوې خوا ... له بلې خوا in sentences of your own construction.

Section 2: Conditional Statements

Examples

'If Asad comes, I will see him.' که اسد راشی، زه به یې وګورم.

or

که اسد راغی، زه به یې وګورم.

'If I buy the orchard, Asad's father will be pleased.' که زه باغ واخلم، د اسدپلار به خوشحاله شی.

or

که ما باغ واخسته، د اسد پلار به خوشحاله شی.

'If the weather is good tomorrow, we will go on a picnic.' که سبا ته هوا ښه وی، مېلې ته به لاړ شو.

or

که سبا ته هوا ښه وه، مېلې ته به لاړ شو.

Notes:

1. Conditional statements are statements about future possibilities. There are two clauses in a conditional statement: the first clause, which starts with که, contains the condition or possibility; the second clause gives the result.

2. The verb in the که clause of a Pashto conditional is in the present or past perfective tense.

3. If the verb in the که clause of a conditional is in the past perfective tense, all other rules regarding pronoun deletion, case endings, etc., are as usual with past tense verbs.

4. The verb in the result clause is in the future, i.e. in present perfective with به.

5. For conditional sentences, وی is considered perfective.

Practice

1. Explain the structure, use of tenses, and meanings of the following sentences from the dialogue.

۱. که واوره زیاته واوریده او اوبه پرېمانه وې، ډېرې شولې او پنبه به وکړو.
۲. که بارابانونه وشول، للمی به هم زیات وکړو.
۳. که یو شمېر نور مزدوران او دهقانان پیدا کړو لبلبو او پنبه به هم هرومرو وکړو.
٤. که نور مزدوران او دهقانان پیدا نکړئ لبلبو او پنبه نه کړئ؟
٥. که مو درې څلور تنه نور مزدوران او یو دوه تنه نور دهقانان پیدا کړل ډېر زیات لبلبو او پنبه به وکړو.
٦. که دا کار وکړې له مونږ سره به ډېر لوی کومك وی.
۷. که لبلبو نه وی، نو پنبه خو به زیاته وکړو.
۸. که مې پیدا کړی شول، یو دوه دهقانان به هم درته راولېږم.

2. Finish the following sentences.

۱. که زه پښتو ښه زده کړم...
۲. که د شنبې په ورځ هوا ښه وه...
۳. که مو نوی موټر واخست...
٤. که معلم صاحب را نه غی...
٥. که وخته رخصت شوو...

3. Add که clauses to the following results.

۱. ... زه به تل پښتو وایم.
۲. ... زه به دوه هفتې نه یم.
۳. ... افغانستان ته به لاړ شم.
٤. ... رستوران ته به لاړ شو.
٥. ... امتحان به واخلی.

Section 3: Reading

په افغانستان کې د ځمکو خاوندان او بزګر عموماً په کلیو کې اوسی. کروندې ځینی کلی ته نږدی او ځنی یې له کلی نه تر پنځو شپږو میلو پورې لری وی. کله کله د ځمکو دخاوندانو کلاوې دهغو په خپلو ځمکه کې وی. خو دا اکثره هغه خلك دی چه زیاته ځمکه لری. په شرقی، مرکزی او ځینو جنوبی سیمو کې د ځمکو خاوندان ډېرې ځمکې نه لری. په اوسط ډول د هر مالك ځمکه د درې څلورو جریبو تر منځ وی. د ننګرهار، لغمان‌کابل، میدان، لوګر، غزنی، پکتیا او بامیانو په سیمو کې عموماً څوك له دوه درې جریبو نه زیاته ځمکه نه لری. یوازې ځینی کسان پنځلس شل جریبه ځمکه هم لری. په شمالی او غربی سیمو کې ډېر خلك په شلګونو اوسلګونو جریبو ځمکه لری.

په کومو ځایونو کې چه د ځمکو خاوندان لږ ځمکه لری، هلته هره کورنۍ خپله ځمکه خپله کری. خو که د ځمکې خاوند رسمی یا مذهبی مقام یا وظیفه ولری، ځمکه یې، معمولاً، دهقان یا مزدور او یا اجاره دار کری. په کومو سیمو کې چه د ځمکو خاوندان زیاته ځمکه لری هلته کرنه دهقانان او مزدوران کوی.

دهقان هغه څوك دی چه کار دی کوی او د تولید وسایل عموماً، ټول د ځمکې خاوند ورته برابروی. په پای کې د ځمکې حاصل څه خاوند اخلی او څه دهقان. په کومو ځایونو کې چه ځمکې لږ وی او دهقانان زیات پیدا کیږی هلته زیات حاصل د ځمکې خاوند اخلی او لږ یې دهقان ته ورکوی. مثلاً په کابل کې د حاصل درې برخې د ځمکې خاوند اخلی او یوه برخه یې دهقان ته ور کوی.

اما په کومو سیمو کې چه ځمکې زیاتی او دهقانان کم وی هلته بیا د حاصل لږ برخه د ځمکی خاوند اخلی او زیاته برخه یې دهقان ته ورکوی. مثلاً په غوری کې د حاصل یوه برخه د ځمکې خاوند اخلی او دوه یا درې برخې یې دهقان ته ور کوی.

اجاره دار هغه څوك دی چه خمکه له مالك نه په اجاره اخلی او د کال یوه معینه اندازه غله یا پیسې او یا دواړه د خمکې خاوند ته ورکوی. دخمکې اجاره په سیمه او د خمکې په کیفیت پورې اړه لری. اما کوم مزدوران چه په خمکه کې کار کوی هغه عموماً د نهو میاشتو له پاره نیول کېږی. د خمکې خاوند او یا دهقان مزدور ته یوه معینه اندازه غله او کله کله جامې او یو څه پیسې ورکوی.

په کومو سیمو کې چه مالك ډېرې خمکې او لویې کلاوې لری، هلته دهقان ته د اوسیدو خای هم د خمکې خاوند ور کوی. دغه شان دهقان ته همسایه هم ویل کیږی. په خینو سیمو کې بیا دهقان خانته خانته ژوند کوی او د خمکې له خاوند سره نه اوسی. مزدور هم چېرته خانته ژوند کوی او چېرته د خمکې خاوند خای او ډوډۍ ور کوی. اجاره دار اکثره په خپل کور کې ژوند کوی.

New Vocabulary

Nouns

field *F1* [karwandá] کروندہ	contractor *M1* [ijāradār] اجاره دار
center *irreg.* [markazí] مرکزی	section *F1* [bárkha] برخه
half an acre *M2* [jiríb] جریب	rent *F1* [ijārá] اجاره
middle *M2* [mandz] منځ	quality *M2* [kayfyát] کیفیت
person *M1* [kas] کس	type of tenant farmer *M irreg.* [amsāyá] همسایه
position *M2* [muqām] مقام	amount *F1* [andāzá] اندازه
job *F1* [wazifá] وظیفه	money *F1 Pl.* [paysé] پیسې

Adjectives

official *4* [rasmí] رسمی
religious *4* [mazabí] مذهبی
fixed *1* [mayán] معین

Verbs

provide *der. tr.* [barabaraw-] برابرو-
depend on, belong to *phr.* [áṛa lar-] اړه لر-
are hired *phr.* [niwal kég-] نیول کېږ-

Preposition

according to *prep.* [pə ... póre] په پورې

Adverbs, phrases, idioms

twenties [shəlgún] شلګون

hundreds [səlgún] سلګون

means of production *phr.* [de tawlíd wasayəl] د تولید وسایل

both *phr.* [dwāṛa] دواړه

living place *phr.* [de wosedo dzay] د اوسېدو ځای

some places *adv.* [chérta] چېرته

Have You Understood?

1. Discuss, in English, the difference between the following:

اجاره دار خاوند دهقان مزدور بزګر

2. Locate the areas mentioned in the reading on a map of Afghanistan. Decide, as well, where Jamal Khān's and Asad's father's farms are likely to be. Relate the information in the reading to the conversation in Section 1 about finding workers.

3. Construct possible results for the following conditions. Base the results on the information in the reading passage.

١. که د اسد پلار نوره ځمکه واخسته...

٢. که جمال خان د خپلې ځمکې د حاصل دوه برخې دهقان ته ورکړی...

٣. که مزدور د اسد د پلار په ځمکې کې د نهو میاشتو لپاره کار وکړی...

٤. که د جمال خان یو دهقان دومره پیسې پیدا کړی چه ځمکه واخلی...

٥. که جمال خان ځمکه پیدا نکړی...

Section 4: Diversions

یوه لیوه یوه ګیدړه ګیر کړه او غوښتل یې چه و یې خوری. ګیدړې ته یې وویل: ما یو ډېر ښه انګور باغ لیدلی دی. راځه چه دا‌ړه ورشو او انګور وخور. لیوه د ګیدړې خبره ومنله ځکه هغه فکر کاؤ چه اول به انګور وخورم او بیا به ګیدړه. کله چه باغ ته ور واوښتل دواړو د انګورو په خوړولو پیل وکړ. ډېر وخت نه ؤ تیر چه د باغ خاوند راغی. ګیدړه په موری ووته. خان یې په ختو ولا‌ړه او کراره ولویده. څرنګه چه موری ډېره وړه وه، لیوه نشو پرې وتلې. دغه راز لیوه دومره ډېر انګور خوړلی وو چه له دیوال نه هم نشو اوښتلی. خاوند ګیر کړ او ډېر زیات یې وواهه. وروسته له ډېرو زیاتو وهلو نه یې خوشی کړ. کله چه لیوه وروسته له باغ نه ووت، کتل یې چه ګیدړه له باغ نه بهر پرته ده او په ختو لړلې ده. لیوه یې چه ولید ورته وې ویل چه ته خو شکر ښه یې. زه باغوان ډېره زیاته ووهلم او په ختو یې ولړلم. په لا‌ره نشم تلی. لیوه ورته وویل راځه پر ماسپره شه. ګیدړه په لیوه سپره شوه. ګیدړې په لا‌ره ناړې وهلې، روغ په رنځور سپور.

Nouns

wolf *M1.* [lewá] لیوه

fox *F1.* [gidáṛa] ګیدړه

water tunnel *F1.* [moráy] موری

mud *F1.* [kháṭa] ختې

Adverbs, Phrases, Idioms

quietly *adv.* [karắra] کراره

outside *adv.* [bahár] بهر

Thank God *phr.* [shúkur] شکر

I can't walk *phr.* [pa lara ná sam tlay.] په لا‌ره نه شوم تلی

Adjective

sick (one) *1* [randzúr] رنځور

Verbs

catch *der. tr.* [giraw-ə́] ګیرو-

accept *smp. tr.* [man-ə́] منـ

climb over *smp. tr.* [awəxt-ə́] اوښت-

escaped *smp. irreg. int., pst.* [wat-ə́] وت-

roll around *smp. int.* [laṛ-ə́] لړ-

lie down *smp. int.* [lweg-ə́] لوېږ-

let go *der. tr.* [khwəshaw-ə́] خوشو-

shout *phr.* [nāré wah-] نارې وهـ

Unit 21: ... که زه ستا په ځای وی

Section 1: Dialogue

د اسد تره: د ترینې په کوڼده کې څه وایی؟

د اسد پلار: خیری دهر بد کار وکړ. که زه دده وی په ځای وی سپی ته به مې ور کړې وی د المار زوی ته به مې نه وی ور کړې.

د اسد تره: نو چا ته به دې ور کړې وی؟

د اسد پلار: ولې خپل خپلوان لږ دی؟ د زمری زوی ته به یې ورکړې وه. د سلام خوریی ته به یې ورکړې وه. د جانو د ترور زوی ته به یې ورکړې وه. د سلیم د خورځې زوی ته به یې ورکړې وه. د کوم بل تربره زوی ته به یې ورکړې وه او که دا هم نه وی نو یوه پښتانه ته خو به یې ورکړې وه.

د اسد تره: ولی المار پښتون هم نه بولی؟

د اسد پلار: که پښتون وی خپل پلار به یې ګټلې وی. د خپلې خورلنې پت به یې ساتلی وی. دخپلو تربرونو مړی به یې له زندان نه راوړی وی او زمونږ مړی ژوندی ته به یې ځان را رسولی وی.

د اسد تره: یاره ته هم عجب سړی یې. له هر چا نه داحمد بابا پښتو غواړې.

د اسد پلار: که المار د جمال خان زوی او د سلیم خان لمسی نه وی نو بیا مې نه پښتو تړې غوښتله او نه مې ننګ او غیرت تړې غوښته.

د اسد تره: که پښتو او غیرت لری او که یې نه لری زمونږ له خپلې ګندې نه دی او ټول کلی یې په مونږ پورې را تپی. که زه ستا

په خای وی، خبره به مې دومره نه وی غټه کړې او کوزدې ته به مې یو دوه هلکان له خپلې میرې سره ورلېږلی وی.

د اسد پلار: که زما په خای ته وی او زړه دې دومره دردېدلی وی، نو مخ به دې یې په کفن کې هم نه وی لیدلی.

د اسد تره: ستا خبره هم رښتیا ده. خو هر څه چه دی خپل هد مو دی او مات لاس غاړې ته لوېږی.

New Vocabulary

Nouns

dog *M3* [spay] سپی

family friend *F1* [khwarláṇa] خورلنه

honor *M2* [pat] پت

corpse, body *M3* [máṛay] مړی

prison *M2* [zəndán] زندان

clan, tribe, branch thereof *M2* [qām] قام

"Pashtunwali" *F irreg.* [paxtó] پښتو

blood, lineage, bone *M2* [haḍ] هډ

heart *M2* [zṛə] زړه

shroud *M irreg.* [kafán] کفن

Verbs

would have..., were [way] وی

avenge, win, gain *smp.tr. vb.* [gaṭ-] -ګټ

adhere, associate x with *smp. tr. vb.* [tap-] -تپ

ache *smp. int. vb.* [dardég-] -دردېږ

hang *smp. int. vb.* [lwég-] -لوېږ

Adjectives

odd *1* [ajáb] عجب

broken *1* [māt] مات

Pashtuns

[tarína] ترینه

[khayráy] خیری

[almár] المار

[zmaráy] زمری

[salām] سلام

[jānān] جانان

[jāmāl] جمال

[salím] سلیم

[ahmád bābā] احمد بابا

Relatives

niece *F1* [khordzá] خورځه

grandson *M3* [nmasáy] لمسی

Adverbs, Phrases, Idioms

at least *adv.* [kho] خو

good and bad *phr.* [móṛi zwandí] مړی ژوندی

honor [náng aw ghayrát] ننګ او غیرت

Practice

1. Memorize the first sentence in the dialogue. Construct sentences along the same pattern, , e.g. ؟ کې څه وایې .... په and ask your classmates questions about current events, e.g.

په جهاد کې څه وایې؟

2. Answer and discuss the following questions.

١. د اسد پلار او تره د ترینې په کوډۍ خوشحاله دی؟
٢. د اسد پلار د کوډۍ په باره کې څه وکړل؟
٣. د اسد پلار او تره د المار د زوی په باره کې څه وایی؟
٤. د اسد پلار ولی وایی چه المار پښتون نه دی؟

3. Create sentences which use the following words.

دردېږ- سپی زندان مات عجب

Section 2: Relatives

Male side	Terms common to both sides	Female side
Two generations above:	grandfather [nikə́] نیکه	
	grandmother [nyā] نیا	
One generation above:		
father [plār] پلار		mother [mor] مور
stepfather [plandár] پلندر		stepmother [mayrə́] میره
uncle [trə] تره		uncle [māmā́] ماما
	aunt [tror] ترور	
Same generation:		
distant cousin [terbúr] تربور	brother [wror] ورور	
distant cousin [tərbrə́] تربره	sister [khor] خور	
	husband [meṛə́] میړه	
	wife [xə́dza] ښځه	
One generation below:		
nephew [wrārə́] وراره	son [zoy] زوی	nephew [khwrayáy] خوریی
niece [wrerə́] وړه	daughter [lur] لور	niece [khordzə́] خورځه
Two generations below:	grandson [nmasáy] لمسی	
	granddaughter [nmasáy] لمسۍ	
Other generations:	great-great grandfather [tə́rnikə́] تر نیکه	
	great grandfather [ghwə́rnikə́] غور نیکه	
	great grandson [kaṛwasáy] کړوسی	
	great granddaughter [kaṛwasáy] کړوسۍ	
	great-great grandson [kawdáy] کودی	

Practice

1. Fill in the blanks with the correct term.

۱. خوشحال د اسد د پلار _____ دی.

۲. اسد د خوشحال د پلار _____ دی.

۳. امان د لیلا _____ دی.

٤. د اسد مور د خوشحال _____ ده.

٥. د اسد تره د خوشحال د پلار _____ دی.

٦. د لیلا ماما د لیلا د مور _____ دی.

۷. د خوشحال خور د اسد_____ ده.

2. Name your various relatives, e.g.

پلار مي جورج نومیږی. تره مي لیس نومیږی.

(Possibly useful vocabulary:

young *adj. 1* [káshər] کشر

middle *adj. 2* [mandzwáy] منځوی

elder *adj. 1* [máshər] مشر)

3. Draw up your family tree. Label the relatives for which there are Pashtun terms.

4. Describe your family for your teacher and classmates.

Section 3: Past Unreal Conditions

Examples

که زه پرون ناروغه نه وی صنف ته به تللی وی.
'If I hadn't been sick yesterday, I would have gone to class.'

که زه پرون ناروغه نه وی نن صنف ته تللم.
'If I hadn't been sick yesterday, I would go to class today.'

که تا وبلی وی کشېنستلی به وی.
'If you had asked, I would have sat down.'

که تا وبلی وی کشېنستلم.
'If you had asked, I would sit down.'

Notes:

1. Past unreal conditions are clauses describing conditions or situations which didn't exist at some point in the past. These conditions are rendered in English with phrases like "If I had seen him...", "If you had asked me," etc.

2. Unreal conditions are expressed in Pashto as که clauses followed by result clauses. The verb in the که clause is a construction with the imperfective participle plus وی. The participle agrees with the subject/object as usual. وی is invariable: it does not change.

3. If the result is in the past time, the verb in the result clause is به + the imperfective participle plus وی. This وی is also invariable. (Past time results are rendered in English as "I would have sat down,", "I would have gone," etc.

4. If the result is in the present time, the verb in the result clause is in the past imperfective tense. (Present time results are rendered in English as "I would sit down," "I would go," etc.

5. In these contexts, وی by itself translates as 'had been', e.g. که زه ناروغه وی... 'If I had been sick...'

Practice

1. In the following sentences from the dialogue, identify the unreal condition (sometimes not stated in the sentence) and the result, then translate the sentence.

١. که زه دده په خای وی سپی ته به مې ور کړې وی...
٢. که پښتون وی دخپل پلار مرګ به يې ګټلی وی.
٣. که زه ستا په خای وی، خبره به مې دومره نه وې غټه کړې.
٤. که ستا زړه دومره درېدلی وی، مخ به دې-يې په کفن کې نه وی ليدلی.
٥. د خپلې خورلنې پت به يې ساتلی وی.

2. Finish the sentences.

١. که مې په افغانستان کې کار لرلی وی...
٢. که يې يو څه پيسې راکړې وی...
٣. که زه ناروغه وی.....
٤. که مې پښتو نه وی شروع کړې...
٥. که روسان له افغانستان نه نه وی تللی...

3. Answer the questions.

١. که دې د پښتو معلم نه وی پيدا کړی، څه به دې کړی وی؟
٢. که دې ښې ډېرې پيسې په سړک کې پيدا کړی وی، څه به دې کړی وی؟
٣. که نن سهار مکتب ته تللی وی، څه به دې کړی وی؟
٤. که څوک صنف ته نه وی راغلی، څه به دې کړی وی؟
٥. که د روسانو د وتلو په وخت کې په افغانستان کې وی، څه به دې کړی وی؟

Section 4: Reading

د پښتنی ټولنې زړی ګن کهول جوړوی. له څو کهولو نه یو قام جوړیږی او له څو قامونو نه یوه قبیله جوړیږی. خینی تاریخی اسناد ښیی چه پښتنی قبایل ډهر پخوا تشکیل شوی او په بهلو بهلو نومونو پهڼدل شوی دی. یو تر ټولو نه پخوانی سند چه د پښتی قبایلو یادونه کوی هغه د هرات تاریخنامه ده. په دې کتاب کې چه هروی سیفی د ۱۲۱۲ میلادی کال په شاوخوا کې لیکلی وی یو خای د یوې پښتنی قبهلې په باره کې دا لاندې عبارت راغلی دی:

«له بینی کاو نه .... لری د افغانانو یوه قبیله وه چه دوه زره ملاترلی مېړونه یې لرل او مشر یې هرموزتری نومیده.»

له پورته عبارات نه داسې ښکاری چه په دیارلسمه پېړۍ کې د افغانانو د خینو قبایلو دغړو شمېر ډهر زیات ؤ. خکه څرنګه چه د هرموز د قبهلی یوازې جنګی مېړونه دوه زره دی نو د ټولو افرادو شمېر یې باید زرهاووته ورسیږی. علاوه پر دې ډهر احتمال لری چه ددغې قبهلې خینی غړی به په نورو خایونو کې هم اوسیږی. سیفی د هرموز دقبهلې نوم نه اخلی خو خپله د هرموز له وروستی نامه «تری» یا «ترین» نه داسې ښکاری چه دا د «ترینو» ستره او مشهوره قبهله ده چه تر اوسه هم په همدې خای او شاوخوا سیمو کې ژوند کوی.

سیفی د خینو نورو پښتی قبایلو نومونه هم اخلی. لکه دا چه «شعیب په قوم سورنا که ؤ.»

د سیفی له عباراتو نه د پښتنو د کورنۍ ماهیت هم معلومهدلی شی. مثلاً یو خای د پښتنو د یوه لوی مشر ـ المار ـ له خولې نه لیکی:

«زما پلرونو او نیکونو د هیڅ پاچا په وخت کې د مغولو خدمت نه دی منلی.»

له دې جملې اودتاریخنامې له ډهرو نورو مطالبو نه داسې ښکاری چه پښتنی کهول پلرنی شکل لری. اما ډهر شواهد ښیی چه په پښتنی ټولنه کې مور هم ډهر اهمیت او لوړ مقام لری. په دې برخه کې

دهر نه شاهد پښتو متلونه دی. لکه دا چه:

چه نه دې وی له موره، ورته مه وایه چه ورروره.
چه مور يې بتيارې وی، زوی يې نه فتح خان کيږی.
سهرلۍ مور پورې څملی.
چه مور ميره سی، پلار پلندر سی.

New Vocabulary

Nouns

core, seed *M3* [záṛay] زړی	king *M1* [pāchā] پاچا
tribe *F1* [qābelá] قبيله	service *M2* [khedmát] خدمت
documents *M irreg.* [asnād] اسناد	notions *M irreg.* [matāléb] مطالب
document *M irreg.* [sanád] سند	position *M2* [moqām] مقام
passage *M2* [ɪbārát] عبارت	case *F1* [bárkha] برخه
century *F2* [peṛáy] پېړۍ	piece of evidence *M irreg.* [shāhéd] شاهد
individuals *M irreg.* [afrād] افراد	importance *M2* [ahmiyát] اهميت
nature *M2* [mahiyát] ماهيت	evidence *M irreg.* [shawāhéd] شواهد
baby goat *F2* [serláy] سهرلی	

Names

historian [herawí sayfi] هروی سيفی	establish *der. int.* [tashkilég-] تشکيلېږ-
place name [binikāw] بنی کاو	mention *phr.* [yādawána kaw-] يادونه کو-
tribal leader [harmuz tarí] هرمز تری	be known *der. int.* [malumég-] معلوميږ-
Pashtun individual [sho'áib] شعيب	sleep *smp. int. irreg.* [tsaməl-] څمل-
clan name [surnāká] سورناکه	
Moghul [maghwál] مغل	

Adjectives

historical *4* [tārikhí] تاریخی
known *inf.* [pezandál] پیژندل
previous *6* [pakhwanáy] پخوانی
below *4* [lándе] لاندې
able-bodied *2* [mlātaṛálay] ملا ترلی
above *4* [pórta] پورته
last *6* [wrustáy] وروستی
big *1* [stər] ستر
patriarchal *6* [plaranáy] پلرنی
high *irreg.* [lwaṛ] لوړ

Adverbs, Phrases, Idioms

extended family *phr. w/ n, M2.* [gáṇ kahol] ګڼ کهول
History of Herat *title* [de herāt tarikhnāmá] د هرات تاریخنامه
A.D. *phr.* [milādí] میلادی
approximately, around *phr.* [pə shāw khwā ke] په شاو خوا کې
probably, should *adv.* [bāyád] باید
warrior *phr.* [zangí meṛə] جنګی مېړه
thousands *phr.* [zərhāwo] زرهاوو
besides *phr.* [alāwá pə de] علاوه پر دې
it's very likely that... *phr.* [ḍer ɪhtɪmāl lari tse ...] ډېر احتمال لری چه
on its own *phr.* [khpála] خپله
quote *phr.* [lə khwlé na lik-] له خولې نه لیک

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

١. د هرات تاریخنامه په کومې پېړۍ کې لیکل شوې وه؟
٢. د هرات تاریخنامه چا لیکلې وه؟
٣. په هغې قبیلې کې چه مشر یې هرمزتری ؤ، څومره خلك شامل وو؟
٤. کوم شواهد ښیی چه په پښتنی تولنی کې ښځې ډېر اهمیت لری؟
٥. کوم شواهد ښیی چه پښتنی کهول پلرنی شکل لری؟

2. Discuss the probable meanings of the proverbs given in the last paragraph of the reading.

Section 5: Diversions

کله چه ملا نصرالدین هلك ؤ یوه سړی پوښتنه تړې وکړه چه ته لوی یې که دې ورور؟ ملا نصرالدین ورته وویل تیر کال مې مور راته وویل چه ورور مې له مانه یو کال لوی دی. نو سړکال به همخولی یو.

همخولی [am dzóli] same age *phr.*

یوه ورځ ملا نصرالدین خپله لور اوبو ته ولېږله خو له تللو نه پخوا یې کلکه څپېړه ور کړه. او ورته وې ویل پام کوه چه منګی مات نه کړې. لور یې په ژړا شوه. خلك په ملا نصرالدین راټول شول او ورته وې ویل لور دې هیڅ خطا نه ده کړی ولې دې ووهله؟ ملا ورته وویل د دې لپاره مې ووهله چه ورته وښیم چه د منګی ماتول ډېر بد کار دی. سړی باید خپله لور د منګی د ماتېدو په اهمیت دمخه د منګی له ماتېده نه پوه کړی. وروسته له ماتېدو نه یې څه فایده نه لری.

خطا [khatā́] mistake, fault *n, F3*

پوه کو- [po kawə́] teach *der. tr. vb.*

فایده [fāydá] use *n, F1*

څپېړه ورکو- [tsapéṛa warkawə́] slap *phr.*

کلك [klak] hard *adj 1*

منګی [mangáy] jug *n, M3*

په ژړا کېږ- [pə zaṛa kég-] start to cry *phr.*

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Section 1: Dialogue

د اسد تربور: زمرك چیری دی؟

د اسد پلار: التمور ته تللی دی.

د اسد تربور: خیریت ؤ؟

د اسد پلار: بهرام خان سړی را لیږلی ؤ. زمونږ نیازیو له احمدزیو سره بیا ډهر کلك جنګ کړی دی.

د اسد تربور: مرګ ژوبله هم شوې ده او که نه؟

د اسد پلار: د وهابی زوی او وراره دواړه لګیدلی خو مړه نه دی. د وهابی سړی هم زخمی شوی دی.

د اسد تربور: د احمدزیو څوك مړه یا ژوبل نه دی؟

د اسد پلار: د هغو څلور تنه لګیدلی دی. یو یې مړ دی او درې نور یې ز خمی دی.

د اسد تربور: زمرك تنها تللی دی؟

د اسد پلار: نه برات او د رسول زوی هم ورسره تللی دی.

د اسد تربور: جنګ په څه شی شوی؟

د اسد پلار: د ملك نصراله لور زمونږ د وهابی له زوی سره جوړه وه. وهابی څو واړې ریباران او سپین ږیری ور ولیږل چه نجلۍ د وهابی زوی ته ورکړی. خو ملك نصراله و نه منله. په پای کې نجلۍ د وهابی کور ته ور وتښتیده. درې ورځی مخکې احمدزیو د وهابی زوی او ورونو ته لار نیولې او په یو بل یې ډزې سره کړې دی.

د اسد تربور: نجلۍ خو به لا دې وهابی کره وی؟

د اسد پلار: گومان کوم چه د وهابی کره ده.

د اسد تربور: حکومت خبر شوی دی؟

د اسد پلار: هو! خبر شوی دی. خو د وهابی خوریی راغلی ؤ او ویل یې چه قوماندان او سپاهیان لا په کلی کې دی او حکومت ته یې څوک ندی بیولی.

داسد تربور: گومان کوم که ته خپله هم ورشی او خبره په کلی کې اواره کړې ښه به وی.

د اسد پلار: ملك نصراله ډیر بد سړی دی. گومان نه کوم چه د چا خبره به واورې.

د اسد تربور: زه باور لرم چه ستا خبره اورې.

د اسد پلار: که یې زما مخ ته کتلی خپله لور به یې د وهابی زوی ته ور کړې وی.

د اسد تربور: زه خو وایم چه ستا ورتگ بیا هم گټه لری. که ته ورنشی ښایی چه نوره مرگ ژوبله هم وشی.

د اسد پلار: ته نو سلیم ته ووایه چه هلکان له وسلو سره را وباسی. ماښام به ور روان شو. گوره! که ته نه وی زه نه ورتللم.

New Vocabulary

Nouns

war, conflict *M2* [jang] جنگ

casualty *F1* [margzóbla] مرگ ژوبله

graybeard, elder *M3* [spingíray] سپین ږیری

belief *M2* [bāwár] باور

going (to someone) *M2.* [wartág] ورتگ

arm, weapon *F1* [waslá] وسله

Names

[zmarák] زمرك

[altamúr] التمور

[wahabí] وهابی

[barāt] برات

[rasúl] رسول

[nasrulláh] نصراله

Verbs

be hit *smp. int.* [lagég-] -لګيږ

run away *smp. int.* [təxt-] -تښت

get, take out *smp. irreg. tr.* [bās-] -باس

Adjectives

bad, difficult, stubborn *1* [bad] بد

injured *4* [zakhmí] زخمی

Adverbs, phrases, idioms

alone *adv.* [tanā] تنها

have an agreement with *phr.* [lə ... sara jóṛ da] له ... سره جوړ ده.

a few times *phr.* [tsó wāre] څو واړې

finally *phr.* [pə pāy ke] په پای کې

... ago *phr.* [...mákh ke] مخکې

waylay *phr.* [lār nís-] لار نیس-

take ... into custody *phr.* [hukumát ta .... byāy-] حکومت ته ... بیای-

iron things out *phr.* [khabəra awāraw-] خبره اوارو-

respect, care about *phr.* [de ... mákh ta gor-] د ...مخ ته ګور-

be useful *phr.* [gaṭa lar-] ګټه لر-

Practice

1. Give idiomatic English equivalents for the following phrases or lines from the dialogue.

خیریت ؤ؟

د وهابی سړی

جنګ په څه شی شوی ؤ؟

په یو بل یې ډزې سره کړی دی.

حکومت خبر شوی ؤ؟

حکومت ته یې څوک نه دی بیولی.

زه باور لرم چه ستا خبره اوری.

2. To which tribe does each of the following belong?

د وهابی وراره	د نصراله لور	برات	وهابی
د اسد تربور	د وهابی زوی	نصراله	رسول
د اسد پلار			

3. Memorize the following lines from the dialogue.

که ته نه وی، زه نه ورتلم.

زه بارو لرم چه ستا خبره اوری.

دري ورځې مخکې احمدزو د وهابی زوی او وریرونو ته لار نیولی.

Now think of different endings for the following sentences:

که ته نه وی...

زه بارو لرم چه...

دري ورځی مخکې...

Section 2: Genealogies of the Major Pashtun Tribes

Information in charts from Caroe, Olaf. *The Pathans -550 B.C. - A.D.1957.* Karachi: Oxford University Press, 1958.

Sharkbun, Sherani, etc.: individuals
Spin Tarins, Tor Tarins, Abdalis : Pashtun tribes
(Sulaiman Mts.), (adopted): locations, comments

I. Origins

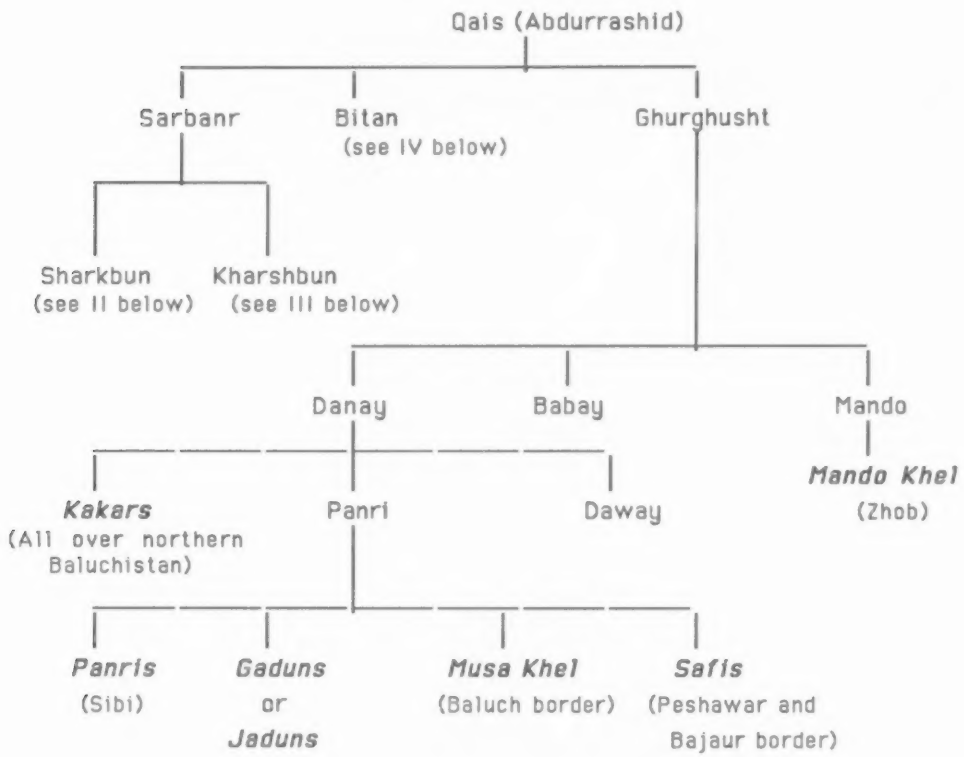

II. Western Afghans

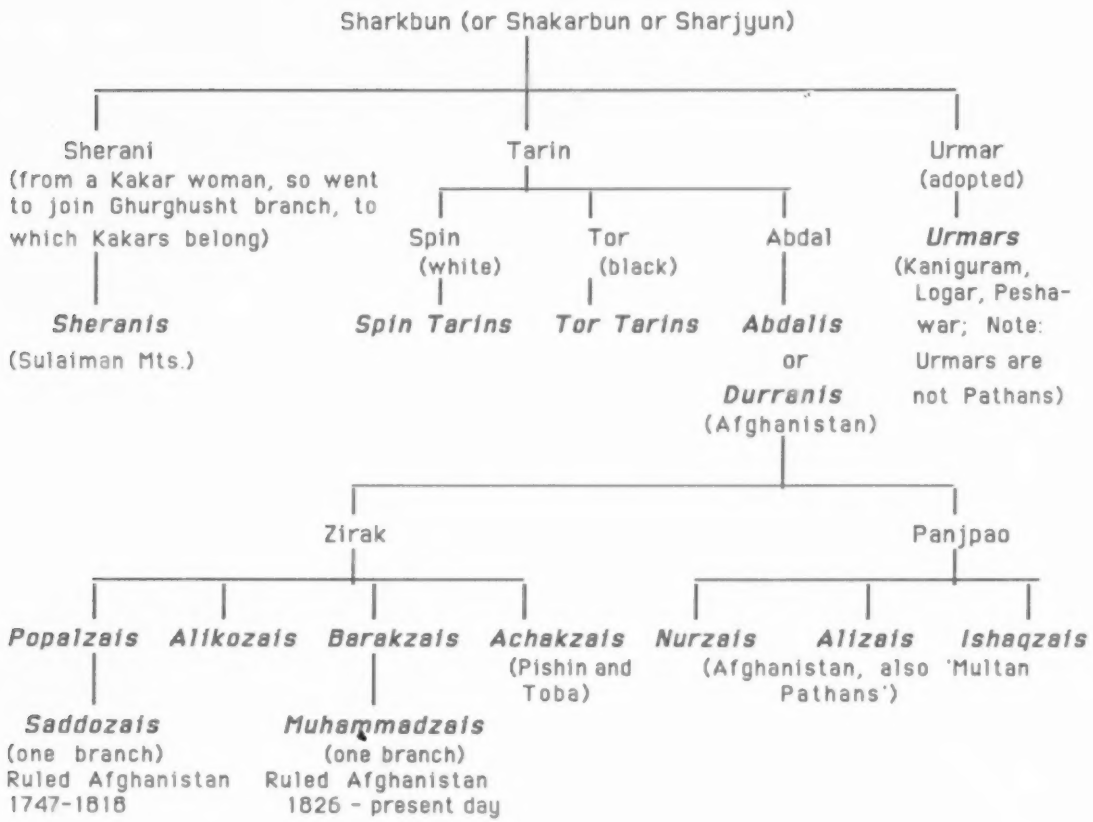

III. Eastern Afghans

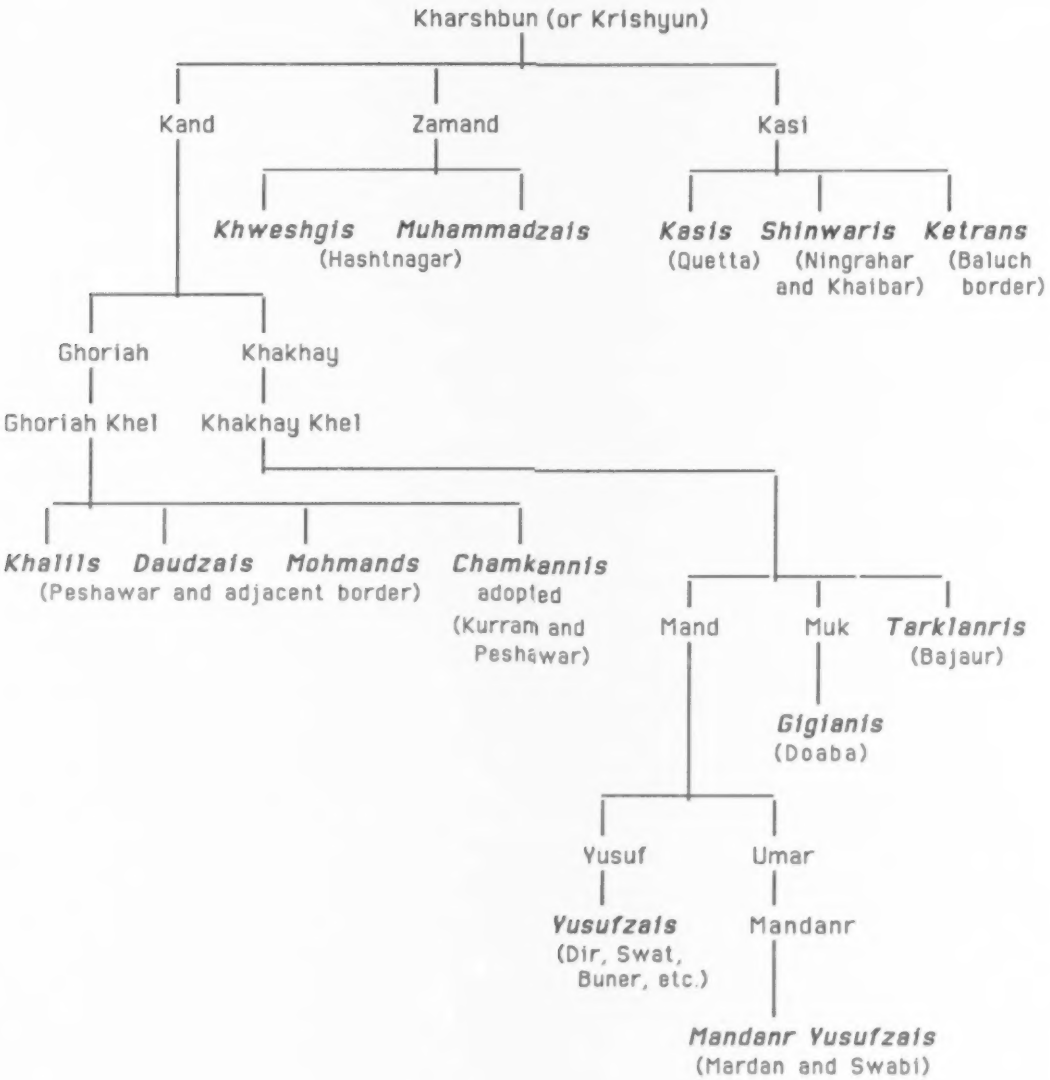

IV. Bitan (or Batni or Bait) Tribes

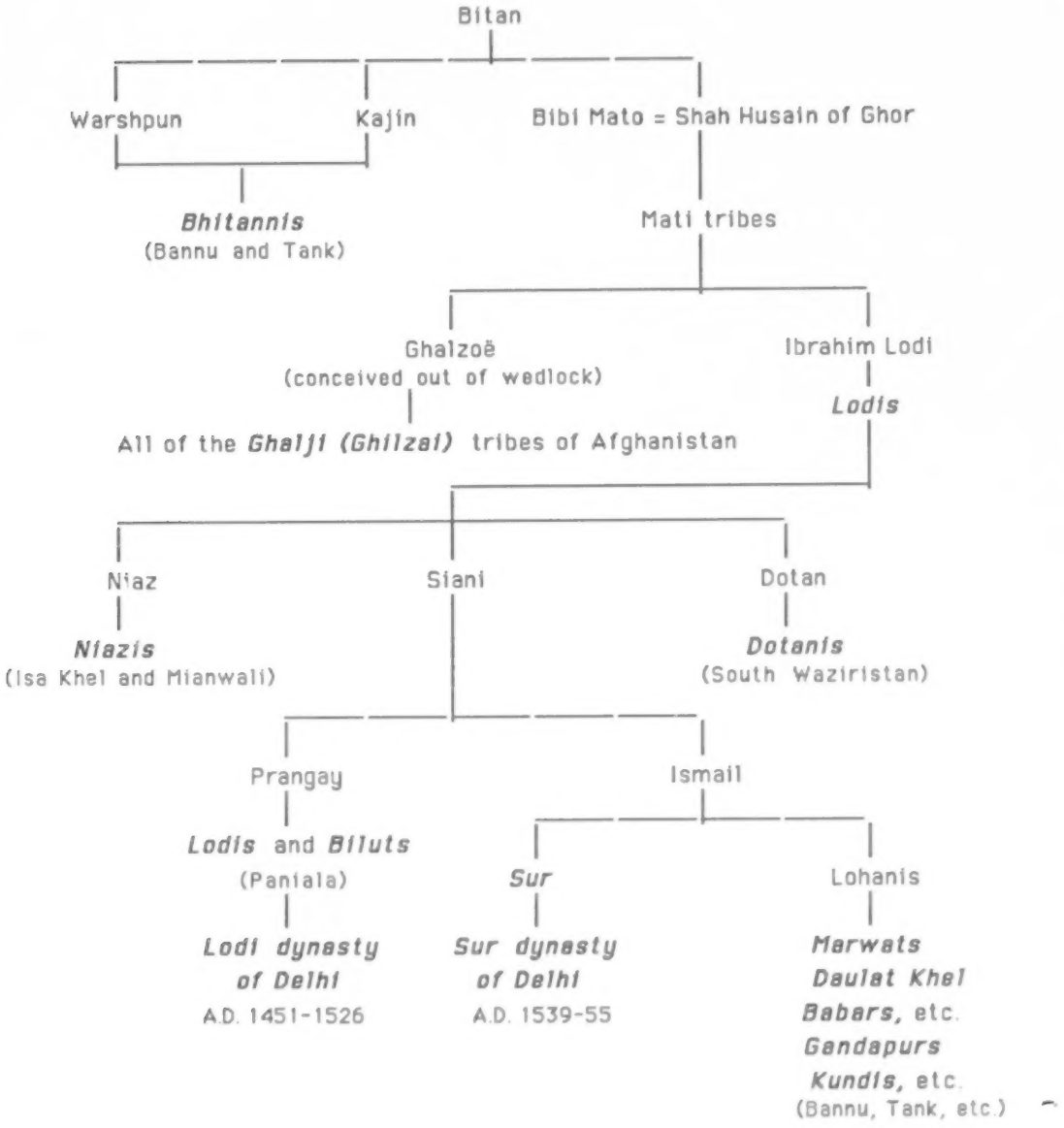

V. Karlanri Tribes

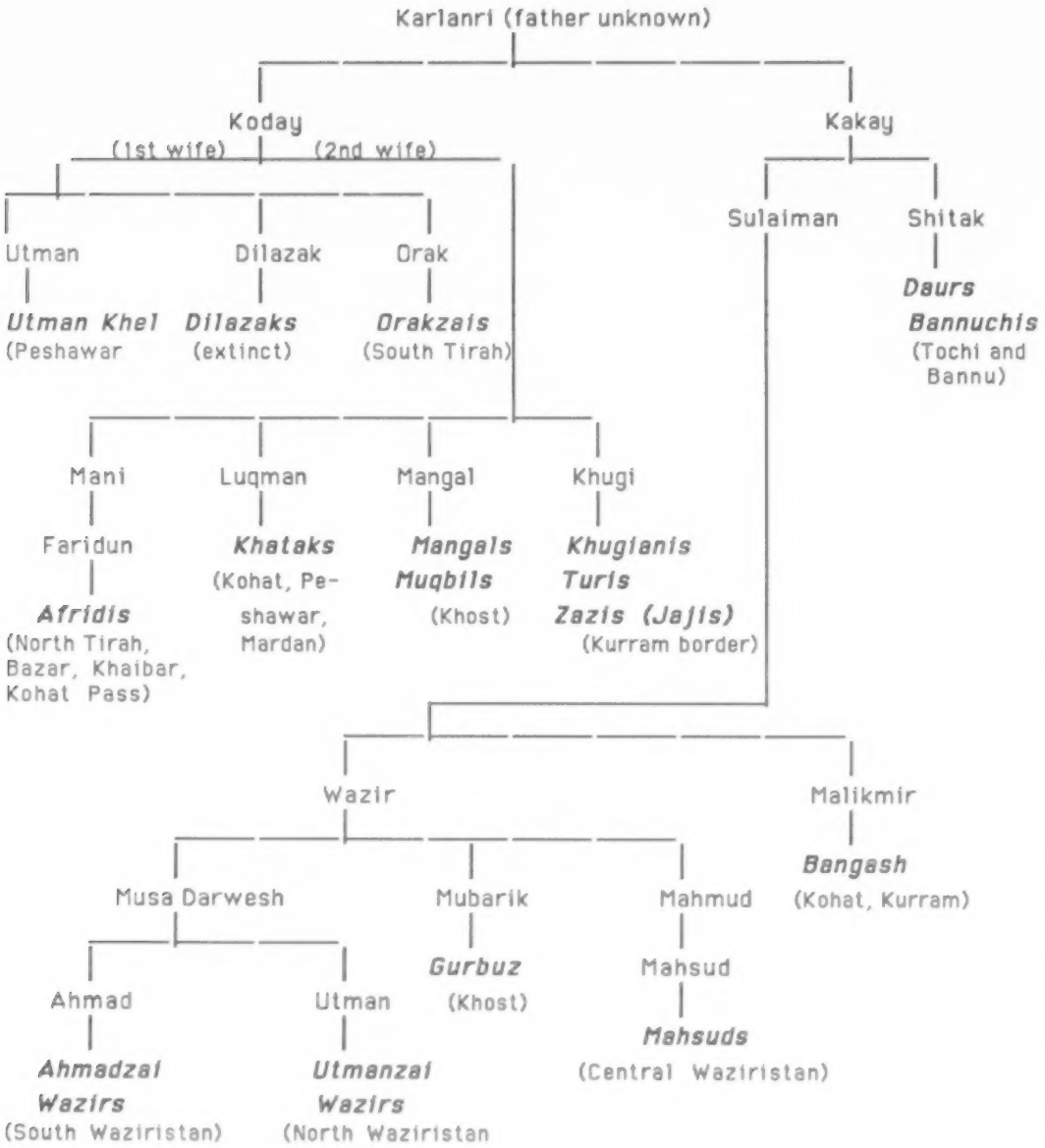

Practice

1. Locate the modern locations of the tribes on a political map of Afghanistan and the surrounding areas. Then do the same on a relief map, noting the correlation of the various mountain ranges and passes on the division between eastern (who say [paxtó]) and western (who say [pashtó]) Pashtuns.

2. Using the charts, answer the following questions.

١. د پښتنو پلار څوك دی؟
٢. د اپریدو، ختکو، مغلو او خوګیانیو پلار څوك دی؟
٣. د بنګښو پلار څوك دی؟
٤. د وزیرو، ګوربزو او مسودو پلار څوك دی؟
٥. د خرشبون کوم زوی د غربی افغانستان د قبایلو پلار دی؟
٦. د افریدو او ختکو د پلرونو نومونه څه شی دی؟
٧. شیرانی چیرته اوسیږی؟
٨. د پپښور په سیمه کې کوم قبایل اوسیږی.
٩. د کابل په سیمه کې کوم پښتنی قبایل اوسیږی؟
١٠. د غلځیو د پلار نوم څه شی دی؟

Section 3: Present Unreal Conditionals

Examples

Results in the present time:

If it weren't for you, I wouldn't go there. که ته نه وی زه نه ور تلم.

If we didn't have so much work, we would go to Baltimore. که مو دومره کار نه لرلی بالتیمور ته تللو.

If our friends weren't coming we wouldn't buy a lamb. که مو ملګری نه راتللی پسه مو نه اخسته.

Results in the past:

If he cared about me [in general], he would have given his daughter to Wahabi's son. که یې زما مخ ته کتلی خپله لور به یې د وهابی زوی ته ورکړې وی.

If it weren't for you, I wouldn't have gone there. که ته نه وی زه به نه وی ورغلی.

If we didn't have so much work, we would have gone to Baltimore. که مو دومره کار نه لرلی بالتیمور ته به تللی وی.

If our friends weren't coming, we wouldn't have bought a lamb. که مو ملګری نه راتللی پسه به مو نه وی اخستلی.

Notes:

1. A present unreal conditional is a statement about a condition or situation that doesn't exist in the present time. Such conditions are rendered in English as 'If I were...', 'If we went...', 'If we didn't have...', etc.

2. Present unreal conditionals in Pashto are expressed in کـ clauses. The verb in the کـ clause is the imperfective participle; it does not agree with the subject/object.

3. If the result clause is in the present time, its verb is in the past imperfective tense.

4. If the result clause is in the past, its verb consists of به + the imperfective participle + وی. The participle agrees with the subject/object; وی does not.

5. Note that any formal distinction between present and past unreal conditions disappears when the verb in the کـ clause is وی by itself. که ته نه وی translates into English as both 'If it weren't for you' and 'If it hadn't been for you'.

Practice

1. Complete the following along the lines of the model.

Model: که اوس ژمی وی سرکونه به په واورو پټ وی.
خو اوس ژمی نه دی هوا توده ده.

۱. که زما پښتو ښه وی پیښور کې مې کار پیدا کاؤ.
۲. که اسد په افغانستان کې وی، له خپل ورور سره یې کومك کاؤ.
۳. که پټنګ په روغتون کې ښه کار نلرلی، بیرته به افغانستان ته تللی وی.
٤. که امان او لیلا په کور کې پښتو نه ویلی، وړو یې هیروله.
٥. که امان موټر نه راوستلی، لیلا روغتون ته نه ټله .

3. Finish the following sentences:

۱. که په افغانستان کې هیڅا جنګ نه کولی...
۲. که ما دومره کار نه لرلی...
۳. که زه د خپل معلم په ځای وی...
٤. که ما داسې ښه پښتو ویلی لکه انګریزی چه وایم...
٥. که زه له خپلې کورنۍ سره اوسېدلی...

Section 4: Reading

په تیر درس کې تاسې ته معلومه شوه چه پښتنی ټولنه له کهولونو، قومونو او قبایلو نه جوړه ده. په دې درس کې به په پښتنی ټولنه کې د بیلو بیلو قبایلو او قومونو تر منځ روابط ولولئ . پدې باره کې یوه په زړه پورې موضوع واده دی چه د بیلو بیلو کهولونو، قومونو او قبیلوتر منځ د اجتماعی روابطو اساس جوړوی. په کومو پښتنو کې چه قبایلی ژوند وی، هلته خلك ودونه په خپلو منځو کې کوی او په عادی ډول څوك خپله لور بل قوم ته نه ور کوی.

ددې خبرې دلیلونه ډېر دی. یو دا چه یو قوم معمولاً له بل قوم نه جدا اوسیږی او له یو بل سره ناسته ولاړه نه لری. خکه نو د یو بل د کور په حال هم دومره نه خبریږی او دا نه ورته معلومیږی چه څوك لور لری او که یې نه لری. اوکه یې لری، نو څنګه نجلی ده. بلدا چه پدغو پښتنو کې دود هم داسې دی چه خلك خپله لور نژدې خپلوانو لکه وراره، خوریی، تروزی او نورو ته ورکوی. دا کار دوی هم د نجلی او هلك د وړوکتوب په وخت کې کوی او هم یې د بلوغ په وخت کې. دا خبره هم خان ته دلیلونه لری. یو دا چه دوی غواړی خپله پرګنه یې لویه شی. بل دا چه هلك ته د بل چا لور ودول ډېرې پیسې غواړی.

په پښتنو کې دا هم یو عام دود دی چه د ورور کونده، ورور یا د کورنۍ کوم بل غړی کوی او دې ته یې نه پریږدی چه بل چا سره واده وکړی. البته د پښتنو دغه کار د اسلامی قانون سره چه وایی کونده آزاده ده اړخ نه لګوی.

د یوه قوم نجلی معمولاً په درې حالتونو کې په بل قوم کې واده کیږی. یو هغه وخت چه یو قوم یوه نجلی په بدو کې بل قوم ته ورکړی. بل دا چه د قومونو د جوړې لپاره خپلې نجونې یو بل ته سره ورکړی.
درې یم داچه د یوه قوم نجلی د بل قوم په هلك مینه شی او ورسره وتښتی. دا کار معمولاً د دښمنی سبب کیږی. په پښتنو کې خینی ډېرې سترې او حتی تاریخی دښمنې له همدې نه را پیدا شویدی.

New Vocabulary

Nouns

topic *F irreg.* [mawzó] موضوع

basis *M2* [asās] اساس

status, situation *M2* [ĥāl] حال

adulthood *M2* [bulúgh] بلوغ

extended family *F1* [parganá] پرګنه

condition, situation *M2* [hālát] حالت

reconciliation *F1* [jóṛa] جوړه

enmity *F2* [duxmanáy] د ښمنۍ

cause, reason *M2* [sabáb] سبب

Adjectives

social *adj 4* [ijtima'í] اجتماعی

separate *adj 4* [judā] جدا

located *adj 4* [wāqé] واقع

free *adj 1* [azād] آزاد

Preposition

between, among *prep.* [termáns] ترمنځ

Verb

allow *dbl. irreg. vb.* [pregd-] پرېږد

Adverbs, phrases, idioms

in relation to this *phr.* [pə dé bāra ke] په دې باره کې

interesting *phr.* [pə zṛə póre] په زړه پورې

among themselves *phr.* [pə khpalo mandzó ke] په خپلو منځو کې

normally *phr.* [pə adí dawəl] په عادی ډول

correspond, match *phr.* [aṛkh ... lagaw-] ارځ...لګو-

give in retribution for a wrong *phr.* [pə bádo ke warkaw-] په بدو کې ورکو-

Have You Understood?

1. Debate the following statement.

بنایی چه ملك نصراله د اسد د پلار خبره واوری خکه ملك نصراله ته د قومونو تر منځ ښه روابط تر دې نه زیات اهمیت لری چه خپله لور د وهابی زوی تەورکړی.

2. Answer the following questions.

۱. یو پښتون عموماً خپله لور چا ته ورکوی؟
۲. کله چه یو پښتون مړ شی، کونده یې عموماً څوك ودوی؟
۳. پښتانه ولی خپلې لونې په خپل قوم کې ودوی؟
٤. اسلام د کوندې په باره کې څه وایی؟
٥. یو پښتون څه وخت خپله لور په بل قوم کې ودوی؟

Section 5: Diversions

یوه واړه هلك له خپلې مور نه پوښتنه وکړه چه چیرته زیږېدلی یې؟ مور یې ورته وویل په کابل کې. هلك بیا له مور نه پوښتنه وکړه چه پلار مې چیرته زیږیدلی دی؟ مور یې ورته وویل په پښتور کې. هلك له مور نه بیا پوښتنه وکړه او ور ته وویل زه چیرته زیږیدلی یم؟ مور یې ورته وویل په کندهار کې. هلك په فکر کی شو. بیا یې وویل نو، زه نه پوهیږم چه مونږ درې واړه څنګه سره یو خای شو؟

be born *smp. int. vb.* [zegég-] - زیږ یږ

یوې مور خپل واړه زوی ته وویل چه تل رښتیا وایه. خدای په رښتیا خوشحالیږی. زوی مور ته وویل ته هم خدای په رښتیا خوشحاله کړه او راته ووایه چه شیرینی دې چیرې ایښې ده؟

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه ؤ؟

Section 1: Dialogue

تریسا: د نیازو قبیله لویه ده که وړه؟

اسد: ښایسته لویه ده.

تریسا: شمېر به یې څومره وی.

اسد: یاره شل پنځه ویشت زره به وی.

تریسا: نیازی ټول په لوګر کې اوسېږی ؟

اسد: نه په لوګر کې یوازې زمونږ او څو نورې کورنۍ ژوند کوی.

تریسا: نور نیازی چېرې اوسیږی؟

اسد: نیازی په افغانستان او پاکستان کې تیت پراته دی.

تریسا: په افغانستان کې نور په کومو خایونو کې اوسېږی؟

اسد: ځینې په لغمان، ځینې د کابل په ولایت کې، ځینې په پکتیا کې او ځینې په کندهار کې اوسېږی.

تریسا: په پاکستان کې چېرې اوسېږی؟

اسد: په پاکستان کې هم له پېښور نه نیولی تر لاهوره پورې په بېلو بېلو خایو کې اوسېږی. خو ډېره ستره ټولنه یې د اباسیند نه پورې غاړه د پنجاب په میا ولی کې مېشته دی. البته پخوا ډېر نیازی کوچیان وو، اوږی به یې د هندوکش په غرو کې تېراوه او ژمی به شمال غربی سرحد یا پنجاب ته تلل. مګر د ۱۹۶۰ د لسیزې نه را وروسته پاکستان د کوچیانو د تګ راتګ په لاره کې خندونه پیدا کړل او د افغانستان او پاکستان تر منځ د کوچیانو تګ راتګ کم شو. په افغانستان باندې د شورویانو له یرغل نه

وروسته، د پاکستان او افغانستان تر منځ د کوچیانو تګ راتګ
بېخی بند شوی دی.

تریسا: ستا پلار خو به کوچی نه ؤ؟

اسد: پلار او نیکه مې کوچیان نه وو. مګر غورنیکه مې کوچی ؤ.
بیا یې په لوګر کې خمکه واخسته او هلته مېشته شو.

New Vocabulary

Nouns

Kuchi, nomad *M3* [kocháy] کوچی

decade *F1* [lasíza] لسیزه

hindrance, obstacle *M2* [khanḍ] خنډ

Soviets *M3* [shorawí] شوروی

invasion, attack *M2* [yarghál] یرغل

Places in Pakistan

Lahore [lāhór] لاهور

Abasin [abāsín] اباسیند

Ghara [ghāṛa] غاړه

Punjab [panjāb] پنجاب

Miawale [myāwālé] میاولی

Adjectives

scattered *1* [tit] تیت

settled *1* [misht] میشت

Adverbs, Phrases, Idioms

Hindu Kush *phr.* [hindukúsh] هندوکش

Northwest Frontier *phr.* [shamāl gharbí sarhad] شمال غربی سرحد

until now *phr.* [rāwrústa] راوروسته

between *phr.* [de ... tar mándz] د ... ترمنځ

Practice

1. Give idiomatic English translations for the following phrases:

تګ راتګ

د شورویانو له یرغل نه راوروسته

شمېر به یې څومره وی؟

د ۱۹۶۰ د لسیزې نه راوروسته

Construct sentences in which you use the phrases, e.g.

د ۱۹۸۹ کال نه راوروسته پښتو لولم.

2. Find the areas where Niazis are settled on a map of Afghanistan and Pakistan, and locate the cities mentioned in the dialogue.

3. Read the following description of the Tarakhel tribe.

تره خیل په اصل کې اکثره کوچیان وو او اوړی به یې په افغانستان او ژمی به یې په پاکستان کې تېراؤ. اما خینې کورنۍ یې یو او بل وخت په کابل او خینو نورو ځایونو کې په کلو کې میشتې اوله خپل قوم نه جدا شو لې. ورو ورو خپل دودونه هم تړې هیر شول او د نورو ګاونډیو پښتنو دودونه یې غوره کړل.

Now construct a dialogue, parallel to the conversation between Asad and Theresa, incorporating the information in the description.

Section 2: Reading A

پښتنی ټولنه، اصلا، له قبایلو نه جوړه ده. خو کوم کوششونه چه د افغانستان واکدارانو، په تیرو څه باندې سلو کلونو کې، د یوه قوی مرکزی حکومت د جوړولو له پاره کړی، هغه د عنعنوی قبیلوی روابطو دکمزوری سبب شویدی.

امیرعبدالرحمن خان د افغانستان اول پاچا ؤ (۱۸۸۰-۱۹۰۱) چه په دغې لاره کې یې مؤثر او کامیابه اقدامات وکړل. ده له یوې خوا کوشش وکړ چه د خپل حکومت ملکی او نظامی مؤسسات غښتلی کړی او له بلې خوا یې کوشش وکړ چه هر څوك او هر څه د یوه غښتلی مرکزی حکومت د تشکیل په لاره کې خند دی هغه له مینځه یوسی.

امیر په دې ډیر ښه پوهیده چه ددې هدف د ترلاسه کولو په لاره کې ډهر لوی خند قومی او مذهبی مشران دی. خکه یې نو فیصله وکړه چه ویې ځپی. کوم قومی مشران یې چه مرکزی حکومت ته سمدستی خطر باله هغه یې تباه کړل. مګر کوم قومی مشران یې چه د مرکزی حکومت له پاره باالقوه خطر باله هغه یې کابل ته بوتلل او ښې تنخاګانې یې ورته وټاکلې. د امیر اصلی هدف دا ؤ چه دوی ټول له خپل نظارت لاندې وساتی. علاوه پردې عبدالرحمن خان د ډهرو قوی خانانو لونې هم خپل او هم خپلو زامنو ته وکړې او په دې ډول یې له هغو سره کورنی روابط ټینګ کړل. قومی مشران ورو ورو ښاری خلك شول او خپل اکثره قومی خصوصیات یې بایلودل.

دا ټول ددې سبب شول چه د پښتنی ټولنې عنعنوی قبیلوی روابط کمزوری شی. خینې پښتنی قومی مشران یې له خپلو قومیانو سره یوخای شمالی ولایتونو ته فرار کړل او هلته یې مخکی ورکړې. دغو پښتنو ورو ورو د شمالی ولایتونو د نورو اوسېدونکو دودونه غوره کړل خپل ډیرقومی خصوصیات یې بایلودل او له خپلو اصلی قبایلوسره یې

روابط وشلیدل. کوم کوششونه چه د امیر عبدالرحمن زوی امیر او لمسی حبیب اله او امیر امان اله، د افغانستان د عصری کولو له پاره وکړل، هغه هم د دې سبب شول چه یو شمېر پښتانه د حکومتی کارونو او د ژوند د تسهیلاتو له پاره کابل ته کډه وکړی او ورو ورو یې له خپلو قبایلو سره روابط وشلیږی. د افغانستان د شاهی کورنۍ غړو چه خپله هم آصلاً سدوزی او بارکزی پښتانه وو، خپل قبایلی خصوصیات او حتی ژبه بایلوده.

د محمد نادر شاه د کورنۍ د واکداری په وخت کې (۱۹۷۸-۱۹۲۹) تر بل هر وخت نه زیات پښتانه مشران له خپلو کورنیو سره د کابل ښار ته ولېږدېدل او په پای کې یې دېرو کورنیو خپل قبایلی خصوصیات او روابط بایلودل. ددغو پښتنو مشرانو یو زیات شمیر هغه خلك وو چه له محمد نادرشاه سره یې د کابل په نیولو کې کومك کړی وو. دوی اکثره خاخی، منګل، خدران، وزیر، مسعوداو احمدزی وو.

وروسته د محمد نادرشاه د کورنۍ، د واکداری، په تیره بیا د محمد داود، د صدارت په وخت کې عصری لویې لارې جوړې شوې؛ معارف زیات تقویه او پراخ شو؛ نوی ښارونه جوړ او پخوانی ښارونه زیاتره عصری او لوی شول، او حکومتی اداري زیاتې او دېرې پراخې شوې. دا ټول ددې سبب شول چه تر پخوا نه زیاتره پښتانه ښارونو ته ولاړ شی او ورو ورو خپل عنعنوی قبایلی روابط او خصوصیات بایلی.

د قبایلی روابطو د کمزوره کیدلو یو بل دلیل مهاجرتونه وو. ددغو مهاجرتونو په لړ کې د خینو قبایلو یو شمېر غړی یا له نورو قومونو سره یو خای او یا د نورو قومونو په منځ کې په یوه کلی کې دېره شول. دغو پښتنو هم ورو ورو خپل قبایلی خصوصیات بایلودل.

New Vocabulary

Nouns

ruler *M1* [wākdār] واکدار

weakness *F irreg.* [kamzóri] کمزوری

institutions *F1* [mosısāt] موسسات

establishments *M 2.* [tashkilāt] تشکیلات

goal *M2.* [hadáf] هدف

decision *F1.* [faysalá] فیصله

danger *M2.* [khatár] خطر

conveniences *M irreg.* [tas-hilāt] تسهیلات

rule, term *F irreg.* [wākdārí] واکداری

characteristics *M2.* [khususyāt] خصوصیات

capture *inf.* [niwál] نیول

prime ministership *M2.* [sadārát] صدارت

education *M2.* [mārīf] معارف

office *F1.* [ıdārá] اداره

migration *M2.* [mahājırát] مهاجرت

Adjectives

strong *4* [qawí] قوی

traditional *4* [ananawí] عنعنوی

tribal *4* [qabelawí] قبیلوی

effective *1* [moasír] مؤثر

successful *1* [kāmyāb(a)] کامیاب

civil *4* [məlkí] ملکی

military *4* [nızamí] نظامی

strong *2* [ghaxtálay] غښتلی

tribal *4* [qawmí] قومی

immediate *4* [samdastí] سمدستی

potential *4* [bılqowá] باالقوه

urban *4* [xārí] ښاری

royal *4* [shahí] شاهی

governmental *4* [hukumatí] حکومتی

Names in Afghan government and politics

Amir Abdurrahman Khan [amir abdərāmān khān] امیر عبدالرحمن خان

Amir Habibullah [amir abibulā] امیر حبیب اله

Amir Amanullah [amir amānulā] امیر امان اله

Mohmad Nadir Shah [mahamad nādər shā] محمد نادر شاه

Mohmad Daud [mahamad dāwúd] محمد دادو

Verbs

strengthen *der. tr.* [ghəxtəlay kawˊ] -غښتلی کو

destroy *der. tr.* [tabā kawˊ] -تباه کو

set up, fix *smp. tr.* [ṭākˊ] -ټاک

lose *dbl. irreg. tr.* [bāylˊ] -بایل

exile *der. tr.* [farārawˊ] -فرار و

be broken, severed *smp. int.* [shkedˊ] -شکېد

migrate *smp. int.* [legd(ég)-] -لېږد

Adverbs, phrases, idioms

for more than a hundred years *phr.* [pə tero tsə bănde sálo kaluno ke]
په تېرو څه باندې سلو کلونو کې

become the cause *phr.* [sabab kég-] -سبب کېږ

take measures *phr.* [ɪqdāmāt kawˊ] -اقدامات کو

wipe out *phr.* [lə mándza wṛ-] -له منځه وړ

accomplishment *phr.* [tərlāsa kawál] تر لاسه کول

keep under surveillance *phr.* [nazārat lănde sāt-] -نظارت لاندې ساتـ

adopt *phr.* [ghwəra kawˊ] -غوره کو

modernize *phr.* [asri kawˊ] -عصری کو

more than any other time *phr.* [tər bəl árwakht na] تر بل هر وخت نه

be promoted *phr.* [taqwiya kég-] -تقویه کېږ

be expanded *phr.* [parākha kég-] -پراخه کېږ

more *adv.* [zyātára] زیاتره

than formerly, from before *phr.* [tər pəkhwā na] تر پخوا نه

Have You Understood?

1. Identify the main idea (clause) in each of the following sentences from the reading.

١. خو کوم کوششونه چه د افغانستان واکدارانو، په تیرو څه باندې سلو کلونو کې، د یوه قوی مرکزی حکومت د جوړولو له پاره کړی، هغه د عنعنوی قبیلوی روابطو دکمزوری سبب شویدی.

٢. کوم قومی مشران یې چه مرکزی حکومت ته سمدستی خطر باله هغه یې تباه کړل.

٣. مګرکوم قومی مشران یې چه دمرکزی حکومت له پاره باالقوه خطر باله هغه یې کابل ته بوتلل او ښې تنخاګانې یې ورته وټاکلې.

٤. کوم کوششونه چه د امیر عبدالرحمن زوی، او لمسی امیر حبیب اله او امیرامان اله، د افغانستان د عصری کولو له پاره وکړل، هغه هم د دې سبب شول چه یو شمېر پښتانه د حکومتی کارونو او د ژوند د تسهیلاتو له پاره کابل ته کډه وکړی او ورو ورو یې له خپلو قبایلو سره روابط وشلیږی.

٥. د افغانستان د شاهی کورنۍ غړو چه خپله هم آصلاً سدوزی او بارکزی پښتانه وو، خپل قبایلی خصوصیات او حتی ژبه بایلوده.

٦. د محمد نادر شاه د کورنۍ د واکدارای په وخت کې (١٩٧٨-١٩٢٩) تر بل هر وخت نه زیات پښتانه مشران له خپلو کورنیو سره د کابل ښار ته ولېږدېدل او په پای کې یې دېرو کورنیو خپل قبایل خصوصیات او روابط بایلودل.

2. Finish the following sentences.

۱. که عبدالرحمن خان د خپل حکومت په لاره کې پراته خندونه لیری کړی نه وی...

۲. که پښتانه قبایل هر یو لا هم په خپله سیمه کې اوسېدلی...

۳. که د افغانستان بهلو بهلو واکدرانو د افغانستان مرکزی حکومتونه نه وی قوی کړی...

٤. که دهر پښتانه ښارونو ته نه وی لېږدېدلی...

٥. که داسې واکداران نه وی چه په افغانستان کې مرکزی حکومت ټینګ کړی...

3. Answer the following questions.

۱. عبدالرحمن خان د بهلو بهلو قومونو سره خپل روابط څنګه ټینګ کړل؟

۲. په ټهرو سلو کلونو کې ولی دهر پښتانه کابل ته ولېږدیدل؟

۳. ددې لوی دلیل څه ؤ چه پښتنو خپل قومی روابط او دودونه پریښودل؟

٤. د افغانستان شاهی کورنۍ اصلاً په کومې قبیلې پورې اړه لری؟

٥. امیر عبدالرحمن خان ولی دهر پښتانه مشران کابل ته بوتلل او ښې تنخاګانې یې ورته ورکولې؟

Section 3: Reading B

Pre-Reading Exercises

1. Look at the paragraphing in the passage below. Does it seem to follow English paragraphing conventions?

2. Skim the short paragraphs. What do they seem to be about?

3. In the last paragraph, there appear to be two lists. What are the lists of?

4. Skim the passage for familiar words. Underline them, then guess from them what the topic of the passage is.

الفت :

ملی یووالی

هغه خلق چه په یوه وطن کښې اوسېږي، ګټه او زیان یې یو وي، د یوه واکمن امر ته یې غاړه ایښې وي، له یوه بیرغ لاندې را ټولېږي او مشترک تاریخ لري یو ملت بلل کېږي. افغانستان یو وطن دی، ددې وطن ټول اوسېدونکی یو ملت دی، ددې ملت نوم افغان دی. لکه چه په افغانستان کښې ساړه او تاوده، وچ او لانده، هسك او ټیټ خایونه شته چه په خپلو کښې یو راز غلې او مېوی کېږي په خپلو کښې بل راز. په ملت کې هم راز راز خلق شته چه کړه وړه یې یو له بله خپلې فرقونه لري. مونږ ته په کار دی چه په دې خبره خان ښه پوه کړو چه وطن هغه ټنګ او کوچنی کور نه دی چه د یوه پلار او د یوې مور اولادونه به پکښې استوګنه لري او نه هغه کلی دی چه ټول اسېدونکی به یې یو خیل یا قوم وي. په د ا اوسنۍ زمانه کښې خپلې داسې کورونه هم شته چه یو مسلمان پښتون له یوې روسۍ یا امریکایۍ مېرمنې سره پکښې اوسی او دواړه د یو اولاد مور او پلار وي.

هر کله چه په یوه کاله کې دا حال وي نو په یوه لوی وطن کښې به ولی هندو او مسلمان، شیعه او سنی، پښتون او تاجك د یو ملت په حیث نه اوسیږي.

زه دېر داسې دوه ورونه پېژنم چه یو پښتو وایی او بل فارسی.

داسې پښتانه پلرونه مې هم لیدلی دی چه اولادونه یې پښتو نشی ویلی.

که مونږ په پښتو او فارسی ژبه کښی ښه څیړنه وکړو او لږې نظر وکړو دواړه ژبې د یوه باغ وني دی چه نیالی او ریښې یې یو له بله ترلی دی.

دا چه مونږ د افغانستان اوسیدونکی د پښتون، تاجك، نورستانی، بدخشی، ترکمن، ازبك، هزاره، ایماق او عرب په نامه یادوو عیناً هماغسی مثال دی لکه چه پښتون د صافی، شنواری، مومند، اپریدی، وزیر، مسعود، یوسفزی، اځکزی، کاکړ، بارکزی او سدوزی په نومونو یادوو.

New Vocabulary

Nouns

unity *M3* [yawwālay] یووالی

profit *F1* [gáṭa] ګټه

loss *M2* [zyān] زیان

ruler *M irreg.* [wākmán] واکمن

order *M2* [ámar] امر

flag *M2* [bayrágh] بیرغ

kind *M2* [rāz] راز

child *M2* [awlād] اولاد

living *F1* [astógna] هستوګنه

lady *F1 - (a)* [mermán] میرمن

study *F1* [tseṛána] څیړنه

root *F1* [níla] نیله

root *F1* [rixá] ریښه

example *M2* [mesāl] مثال

Proper Nouns

Hindu *M1* [indú] هندو

Moslem *M1* [musulmán] مسلمان

Shia *M4* [shúya] شیعه

Sunni *M1* [sunî] سنی

Tajik *M1* [tājók] تاجك

Nuristani *M3* [nuristānáy] نورستانی

Badakshi *M3* [badakhsháy] بدخشی

Turkoman *M1* [turkmán] ترکمن

Uzbek *M1* [uzbák] ازبك

Hazara *M4* [azārá] هزاره

Aymaq *M irreg.* [aymāq] ایماق

Arab *M1* [aráb] عرب

Verb

mention *der. tr.* [yādaw-] یادو-

Adjectives

common *1* [mushtarák] مشترك

narrow *1* [tang] تنگ

small *2* [kuchnáy] کوچنی

Variant Spellings

خلق = خلك

کښی = کی

پکښی = په کی

Adverbs, Phrases, Idioms

accept *phr.* [ghāṛa yíxe wi] غاړه ایښی وی

high and low *phr.* [hásk aw ṭíṭ] هسك او ټیټ

behavior *phr.* [kṛə wṛá] کړه وړه

it is important for us *phr.* [mung ta pə kăr di] مونږ ته په کار دی

at the present time *phr.* [pə de wosanáy zamăna ke] په دې اوسنۍ زمانه کې

as *phr.* [pə háys] په حیث

look underneath *phr.* [lare nazár wəku] لیرې نظر وکړو

exactly *adv.* [áynan] عیناً

the same *phr.* [amăghase] هماغسې

Post-Reading Exercises

1. Give Pashto synonyms for the following words:

هماغسې	کوچنی	مشترک	واکمن	راز
عیناً	څېړنه	میرمنه	اولادونه	

2. Identify the sentences in which:
   a. Ulfat gives a definition of 'country' or 'nation'
   b. Ulfat states his central argument for Afghan unity
   c. Ulfat gives examples of diversity
   d. Ulfat draws parallels between diversity among Pashtuns and diversity among Afghans

3. Discuss whether recent events in Afghanistan (and the world) support Ulfat's statement that diversity need not be a barrier to unity.

Section 4: Diversions
څلورم فصل: تفریح

یوه قاضی خپل نوکر ته وویل: لاړ شه یو شل کلن خوان پیدا کړه چه زه خپله لور ورته ورکړم. نوکر ولاړ. یو ساعت وروسته بهرته راغی. قاضی ته یې وویل: صاحبه! شل کلن خوان مې پیدا نکړ دوه لس کلن خوان هلکان راولـم؟

یوه ښځه ډاکټر ته ورغله او ورته یې وویل د مېړه مې زما د مېړه دماغی ناروغی لری. زه یو عالـم خبرې ورته وکړم. خو وروسته له یو څو شیبو یې ټول له یاده ووځی. ډاکټر ورته وویلې: دا ناروغی نده، دا د خدای رحمت دی.

یوې نجلۍ بلې نجلۍ ته وویل: زما پلار دومره سخی دی چه هره ورځ اول زرګونو خلکو ته ډوډۍ ور کوی او بیا یې خپله خوری. هغې بلې نجلۍ پوښتنه وکړه چه پلار دې څه کار کوی؟
په یوه رستوران کې پیش خدمت دی.

waiter *n, M1* [peshkhɪdmát] پیش خدمت
mental *adj 4* [damāghí] دماغی
generous *adj 4* [sakhí] سخی
moment *n, F1* [shebá] شېبه
judge *n, M1* [qāzí] قاضی
assistant *n, M1* [nokár] نوکر
a lot *phr.* [yaw ālám] یو عالـم

Unit 24: مېلمه پالنه

Section 1: Reading

پښتانه يو شمېر دودونه او اصول لري چه د پښتونولي په نامه يادېږي. کوم دودونه او اصول چه په حقيقت کې د پښتونولي ستنې جوړوی، هغه مېلمه پالنه، بدل او ننواتي دی.

مېلمه په پښتنو کې دومره قدر لری چه وايی «مېلمه د خدای دوست دی». که مېلمه دښمن څه چه نامسلمان هم وی پښتون يې قدر کوی. خينې پښتانه مشران د نامسلمان مېلمه د خوشحاله ساتلو لپاره په کور کې د خينو خاصو شيانو د ساتلو سپارښتنه هم کوی. پښتانه بنگو، تریاکو او مفرح ته په بده سترګه گوری. مگر د پښتنو يو لوی مشر او د پښتو ژبې ستر شاعر او ليکوال، خوشحال خان ختک، په دستارنامه کې ليکی چه سړی دغه شيان په کور کې بايد ولری. خکه دی وايی ښايی کوم کافر مېلمه په سړی ورپېښ شی او و يې غواړی.

پښتون مېلمه ته دېر زيات مصرف هم کوی او معمولاً داسې ښه دودی ورته پخوی چه خپله يې د خوړولو توان نه لری. البته په اکثره پښتنی سيمو کې ښه دودی په اسانه او ارزانه نشی برابريدلی. د پښتنو په کلو کې هر وخت غوښه نه خرڅيږی او دېر کورونه په مياشت کې يو وار هم غوښه نه خوری. خو کله چه دچا کره نازولی مېلمه ورشی چرگ يا پسه هم ورته حلالوی. البته چرگ او پسه د اکثرو پښتنو د دارايی دېره مېمه برخه جوړوی.

کله کله کورېه د ښې دودی د برابرولو توان هيڅ نه لری. دغه شان کورېه داسې شيان لکه وريجی او يا نغدې پيسې په پور اخلی او د مېلمه لپاره ښه دودی پخوی. پښتون به مېلمه ته دودی په دېر زيات برابروی خو سره له دې هم وايی چه «مېلمه خپله روزی خپله راوړی او زور يې د خدای خمکه اخلی»

ددې متل معنی دا ده چه سړی باید په مهلمه سختی ونکړی او په ورین تندی یې په خپل کور کې وساتی.

د مهلمه ساتل او ښه خای ور کول هم د مهلمه پالنی یوه مهمه برخه ده. د پښتنو کورونه اکثره تنګ وی او د مهلمه لپاره زیاتګی کوټه نه لری. خکه نو له هغو کوټو نه چه خپله په کې اوسیږی یوه د مهلمنو لپاره خالی کوی. که مهلمه دهر پردی نه وی له خپلې کورنۍ سره یې په یوه کوټه کې ساتی. دغه دول مهلمه ته خپله تر ټولونه ښه او حتی نوې بړستن ورکوی.

New Vocabulary

Nouns

principles *M irreg. DP1* [usúl] اصول

Pashtun code *F irreg.* [paxtunwalí] پښتونولی

pillar *F1 - [a]* [stən] ستن

revenge *M2* [badál] بدل

compensation *F1* [nanawáte] ننواتي

non-Muslim *M2* [nāmusulmān] نامسلمان

a drink with hashish *M irreg.* [bang] بنګ

opium *M irreg.* [taryāk] تریاك

hashish mixture *F1* [mufará] مفرح

non-Moslem *M1* [kāfír] کافر

ease *F1* [asāna] اسانه

cheapness *F1* [arzāna] ارزانه

meat *F1* [ghwáxa] غوښه

chicken *M1* [chərg] چرګ

property *F irreg.* [dārāyí] دارایی

bounty *F irreg.* [rozí] روزی

quilt *n, M2.* [bṛastán] بړستن

Adjectives

respected, important *2* [nāzawálay] نازولی

extra *4* [zyātagí] زیاتګی

unfamiliar *2* [pradáy] پردی

Verbs

slaughter *der. tr. vb.* [alālawˊ] حلالو-

empty *der. tr. vb.* [khali kawˊ] خالی کو-

Names

Khushal Khān Khattak [khushāl khān khaták] خوشحال خان ختك

'Book of the Turban' *F1* [dastārnāmá] د ستارنامه

Adverbs, phrases, idioms

be appreciated *phr.* [qadər lar-] قدر لر-

even *phr.* [tsá tse] څه چه

accommodate *phr.* [khushāla sāt-] خوشحاله ساتـ-

suggest *phr.* [spārəxt kaw-] سپارښت کو-

disapprove of *phr.* [pə bada stárga gor-] په بده سترګه ګور-

cash *phr.* [nághde paysé] نغدې پیسې

borrow *phr.* [pə pór akhl-] په پور اخلـ-

stingily *phr.* [pə melma sakhtí] په مهلمه سختی

openheartedly *phr.* [pə wrín tandí] په وړین تندی

in that case *phr.* [dágha ḍawəl] دغه ډول

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

١. کوم دودونه د پښتونولی ستنې دی؟
٢. پښتانه په کور کې هر څوك ولی ساتی؟
٣. خوشحال خان څوك ؤ؟
٤. یو پښتون د مهلمه دپاره باید څه وکړی؟
٥. مهلمه تل هغه څه خوری چه کورنۍ یې خوری؟
٦. که په کور کې د مهلمه دپاره پوره ډوډۍ نه وی نو کوربه باید څه وکړی؟
٧. دا متل چه مهلمه خپله روزی خپله راوړی څه معنی لری؟
٨. کوربه باید مهلمه ته د شپې خای هم ورکړی؟

Section 2: به in More Detail

A. به + present perfective = 'will', 'might'

که اوبه پریمانه وی، دهرې شولې به وکرو. 'If there's a lot of water, we'll plant rice.'

گومان نه کوم چه دچا خبره به واورې. 'I don't think he will listen to anyone.'

مابنام به ور روان شو. 'We'll leave tonight.'

B. به + present imperfective = 'will be.....'

زه به دودۍ خورم، ته به ګډېږې. 'I will be eating, you will be dancing.'

زه به خم، ته به نه خې. 'I'm going, you're not going.'

C. به + وی or present imperfective = sense of uncertainty, indefiniteness

شمېر به يې څومره وی؟ 'How many might there be?'

یاره شل پنځه ویشت زره به وی. 'Probably about twenty, fifteen thousand'

ستا پلار خو به کوچی نه و؟ 'Your father wasn't a Kuchi, was he?'

دهر احتمال لری چه ددغې قبیلې خینې غړی به په نورو خایونو کې هم اوسېږی. 'There is a lot of evidence that some members of these tribes lived in other areas as well.'

پښتانه به په هند کې هم اوسېږی. 'There might also be Pashtuns living in India.'

D. به + past perfective (usually in conditional sentences) = 'would (have)'

'If I had been in his place, I would not have given her to Almar's son.' که زه دده په خای وی د المار زوی ته به نه وی ور کړی.

'If he worked harder, he would have enough money to get married.' که دېر کار يې کولی، دومره پيسې به يې لرلی وی چه واده يې پر ې کړی وی.

E. به + و or past imperfective = 'used to', 'would'

'When I was at school, I used to dance every day.' زه چه په مکتب کې وم، هره ورځ به ګډېدم.

'He used to spend the nights with us.' د شپې به را سره اوسېده.

'They would spend the summers in the mountains of the Hindu Kush.' اوړی به يې د هندوکش په غرو کې تېراوه.

F. به + perfective participle + وی = 'will have...' /'might have ...'

'Tor might have come.' تور به راغلی وی.

'I'll have finished the work by three.' کار به مې په درې بجې خلاص کړی وی.

'He will have read the book by this evening.' کتاب به يې مازدیګر لوستلی وی.

Notes:

1. The particle به , besides being the future marker, can also carry the notion of indefiniteness or uncertainty. In the A - F sections above, the different combinations of به and tenses are given, with their English translations.

2. In many cases, a sentence with به is ambiguous; context determines whether the sentences refers to a definite statement about the future, or a statement of uncertainty.

3. Often, به is used to 'soften' a command, e.g.

مجلس به دوه بجې وکړو. 'We will meet at two (if it's all right)'

مجلس دوه بجې کوو. 'We will meet at two (no alternatives possible).'

4. به can never occur with دې etc.

Practice

1. Give exact translations of the به phrases in the following sentences from previous dialogues and readings.

۱. پښتون به مهلمه ته دودی په دېره سختې برابروی خو سره له دې هم وایی چه مهلمه خپله روزی خپله راوړی او زور يې دخدای خمکه اخلی.
۲. کوربه داريږی چه مهلمه به يې داسې ګومان وکړی چه په کور کې د مهلمه د دودی توان نه لری.
۳. که دا کار وکړی مونږ سره به دېر کومك وی.
٤. د شپې به هم راسره اوسېده.
٥. کله به چه دشپې تږې شه، بيالې ته به ته اوبه به يې څکلې.
٦. نو چا ته به دې ورکړې وی؟
۷. ګومان کوم چه ته خپله هم ورشې او خبره په کلی کې اوراره کړی، ښه به وی.

2. Finish the following sentences.

کله چه زه وږی کېږم...
تر بل اوړی پورې...
کله چه زه مکتب کې وم...
پخوا تر دې چه موتر جوړ شی امريکايانو ...
کله چه مونږ ماشومان وو، ما او ملګرو به مې ...

Section 3: Dialogue

تریسا: کومې لیکنې چه په غرب، په تېره بیا په امریکا کې، د پښتنو د دودونو په باره کې شوی دی، په هغو کې مېلمه پالنه د پښتونولی یو ډېر مهم اصل ګڼل شوی دی. دا لیکنې داسې ښیی چه د پښتنو هر څه په وس کې وی هغه له مېلمه نه نه سپموی. حتی دا لیکنې وایی چه پښتون خپله کورنۍ وږې پریږدی، خو د مېلمه چاره کوی. دا رښتیا ده؟

امان: دا خبره په عمومی ډول صحیح ده. خو دا وروستی تکی یې په یوه وخت کې له بل وخت نه او په یوه خای کې له بل خای نه فرق کوی.

تریسا: مثلاً؟

امان: مثلاً که مېلمه د چا کره په وخت ورشی، کوربه دومره ډوډۍ پخوی چه ټولو ته بس وی او څوک وږی نه پاتی کېږی. البته کوربه ته تیاره ډوډۍ هلته ورکول کېږی چه د کوربه په فکر د مېلمه وړ وی. خو که تیاره ډوډۍ د مېلمه وړ نه وی، کوربه نوره ډوډۍ ورته پخوی.

تریسا: که مېلمه وروسته له پخلی نه راشی څه کیږی؟

امان: که مېلمه د چا کره ناوخته یا وروسته له پخلی نه ورشی، ښایی د کورنۍ خینې غړی په تېره بیا ښځې په نیم نس ډوډۍ وخوری، او یا یې هیڅ و نه خوری. خکه کومه ډوډۍ چه پخه شوې وی هغه شاید ټولو ته بس نه وی. حتی کله کله داسې هم کېږی چه کومه ډوډۍ مېلمه ته پخیږی هغه یواځی مېلمه او هغه څوک خوری چه له مېلمه سره په یوه دسترخوان ناست وی.

تریسا: ګومان کوم چه کوربه مېلمه ته ډوډۍ له بازاره نه راوړی؟

امان: نه! نه يې راوړی او ددې خبرې مهم دليلونه دوه دی. يو دا چه په کلو کې رستورانونه يا د ډوډۍ د خرڅولو دوکانونه نشته. بله دا چه که چيرته رستوران وی هم، مېلمه ته د رستوران ډوډۍ اخستل شرم دی. حتی په ښارونو کې هم مېلمه ته پرته له وچې ډوډۍ او يا بعضی داسې شيانو نه چه په کور کې، معمولاً، پيدا کيږی، د نور څه شی اخستل شرم دی. دا کار مېلمه او کورېه دواړه د خان سپکاوې ګڼی.

تريسا: دا ولې؟

امان: ځکه مېلمه داسې ګومان کوی چه په کورېه پورې تاوان و او په دې يې نه ارزاؤ چه ډوډۍ ورته پخه کړی. کورېه داريږی چه مېلمه او ښايی همسايګان به يې داسې ګومان وکړی چه په کور کې د مېلمه د ډوډۍ توان نه لری.

تريسا: کورېه بايد مېلمه ته تل ډوډۍ ورکړی؟

امان: هو! مېلمه چه هر وخت دچا کره ورشی د ډوډۍ ست ورته کوی.

تريسا: دا خبره د هر مېلمه په باره کې صحيح ده؟

امان: هو! دا خبره په عمومی ډول د هر مېلمه په باره کې صحيح ده. په پای کې دا هم بايد درته ووايم چه، په عمومی ډول، مېلمه په سړی ډېر کم پيښيږی. خو په خينو شتمنو خلکو لکه د ليلا پلار ډېر ژر ژر پيښيږی او ځکه نو هم جدا ځای ورته لری او هم هر وخت دومره ډوډۍ پخوی چه د مېلمنو هم بس شی.

New Vocabulary

Nouns

writing *F1* [likána] لیکنه

point *M3* [ṭákay] ټکی

table cloth *phr.* [distarkhān] د دسترخوان

disgrace *M2* [shárəm] شرم

insult *M3* [spakāwáy] سپکاوی

burden *M2* [tāwān] تاوان

Verbs

stint *smp. tr.* [spamaw-ə́] سپمو-

be afraid *der. int.* [ḍārég-] ډاریږ-

be worth *smp. tr.* [arzaw-ə́] ارزو-

Adjectives

hungry *2* [wágay] وږی

worthy *1* [waṛ] وړ

wealthy *1* [shtamán] شتمن

Adverbs, Phrases, Idioms

within one's capability *phr.* [pə wás ke wi] په وس کې وی

take care of *phr.* [chārá kaw-] چاره کو-

not enough *phr.* [pə ním nas] په نیم نس

bread (by itself) *phr.* [wácha ḍoḍáy] وچه ډوډی

often *adv.* [zár zər] ژر ژر

Practice

1. Use the following phrases in sentences and questions of your own construction.

په وس کې وی　　په نیم نس　　چاره کوی

څه کیږی　　داریدل چه

2. Discuss the following proverbs, including information from Amān and Theresa's conversation.

بې وخته مهلمه د اسمان چرك دی.

سل بللی خاییږی، یو نا بللی نه خاییږی.

Section 4: Diversions

مېلمه: دا سړی چېرته خی؟
احمد: چېرته نه خی؟ ټول عمر همدلته وی.
مېلمه: صحیح ده! ستا پلار دننه څه کوی؟
احمد: جناب! هغه ستا د تلو انتظار کوی.

د یوه سړی کره مېلمه ورغی. سړی غوښتل چه له مېلمه نه ځان خلاص کړی. نو مېلمه ته یې وویل چه بڼه مې په داسې دیګی کې دودی پخوی چه یوه شپه وخت غواړی. مېلمه بیرته تکیه وکړه او کوربه ته یې وویل چه ستاسې دیګی چه په یوه شپه کې پخیږی ما هم د یوې هفتې تکیه ووهله.

د یوه سړی کره مېلمه راغی. سړی به هره ورځ دال ورته پخول. یوه هفته وروسته سړی له مېلمه نه پوښتنه وکړه چه نن څویم تاریخ دی؟ مېلمه ورته وویل چه نور خبر نه یم خو نن د دالو اتمه ورځ ده.

wait for *phr.* [ɪntɪzār kaw-] انتظار کو-
support *n, F1* [takyá] تکیه
park oneself on *phr.* [takyá wah-] تکیه وهـ-
always *phr.* [ṭól omur] ټول عمر
sir *title* [jenāb] جناب
what date? *phr.* [tsoyám tārīkh] څویم تاریخ
be rid of *der. tr. vb.* [dzān khlāsaw-] ځان خلا صو-
lentils *n, M irreg.* [dāl] دال
inside *adv.* [denána] دننه
pan *n, M3* [degáy] دیګی

Unit 25: بدل

Section 1: Dialogue

تریسا: پرون مې د پښتنو په باره کې یو لوی پپړ ولوست. په پپړ کې یو ځای لیکل شوی وو چې پښتون هرومرو خپل بدل اخلی. بدل څه شی دی؟

امان: د بدل کلمه دوه معناوې لری. کله چې یو سړی خپله لور د چا زوی ته ورکړی او دا بل شخص په بدل کې بیا خپله لور د ده زوی ته ورکړی، دې ته بدل وایی. د بدو په مقابل کې بد کول هم بدل بلل کېږی. مثلاً که یو څوک بل څوک مړ کړی او د مړی د کورنۍ کوم بل غړی قاتل ووژنی، نو ویل کیږی چې دغه شخص د خپلې کورنۍ د غړی بدل واخست.

تریسا: هره بدی چې پښتنو سره وشی بدل یې اخلی؟

امان: نه، داسې نه ده. بدی تر بدی پورې ده. که څوک د چا یو تنکی خوان زوی ووهی ښایی دهر زیات اهمیت ور نکړی. خو که څوک د چا تنکۍ پېغله لور ووهی نو دا دهره بده خبره گڼی او هرومرو یې بدل اخلی.

تریسا: ددې کار بدل به څنگه وی؟

امان: څرنگه چې په پښتنو کې ښځې باندې تیری دهر بد کار گڼل کېږی، نو ښایی چې ددې کار بدل مرگ وی. یعنی ښایی د نجلۍ د کورنۍ غړی هغه سړی ووژنی چې دغه نجلۍ یې وهلې ده. خو دا حتمی نه ده. ښایی د نجلۍ د کورنۍ غړی، د هغه هلك د کورنۍ کومه ښځه ووهی، چې دا نجلۍ یې وهلې ده. لنده دا

چه بدل یوه پېچلي حادثه ده او په ټولو اړخونو يې پوهېدل د پښتنو له کلتور سره پوره بلدیت غواړي.

تریسا: سړی خپل بدل څومره ژر اخلی؟

امان: د بدل اخستل کوم ټاکلی وخت نه لری. ښایی یو سړی خپل بدل سمدستی واخلی. ښایی یو بل سړی يې په کلونو کلونو وروسته واخلی. دا خبره هم په دې پورې مربوطه ده چه څوك د کومې بدی بدل سمدستی اخستی شی او څوك د کومې بدی بدل سمدستی نه شی اخستی.

New Vocabulary

Nouns

paper, article *M2* [peypár] پېپر

word *F1* [kalimá] کلمه

person *M2* [shakhs] شخص

wrongdoing, insult *M. irreg.* [bad] بد

assassin *M1* [qātál] قتل

aggression *M3* [teráy] تېری

death *M2* [marg] مرګ

phenomenon *F1* [ĥādɪsá] حادثه

aspect *M2* [aṛkh] اړخ

culture *M2* [kaltór] کلتور

familiarity *M2* [baladiát] بلدیت

Verbs

kill *smp. irreg. tr.* [wázn-] وژن-

Adjectives

young, newly grown *2* [tankáy] تنکی

complex *2* [pechálay] پېچلی

dependent *1* [marbút] مربوط

Adverbs, phrases, idioms

in response *phr.* [pə muqābíl ke] په مقابل کې

avenge ... *phr.* [de ... badál akhl-] د ... بدل اخل-

necessarily *adv.* [ĥatmí] حتمی

quickly *adv.* [zər] ژر

Practice

1. Assume that A is the family committing the crime, and that B is the family seeking revenge. In the sentences below, label the people referred to by the underlined words and phrases as belonging to family A or family B.

که یو څوک یاڅوک مړ کړی او د مړی د کورنۍ کوم بلغړی قاتل ووژنی، نو ویل کېږی چه هغه شخص د خپلې کورنۍ د غړی بدل واخست.

ښایی د نجلۍ د کورنۍ غړی هغه سړی ووژنی چه دغه نجلۍ یې وهلې ده.

ښایی د نجلۍ د کورنۍ غړی، د هغه هلك د کورنۍ کومه ښځه ووهی، چه دا نجلۍ یې وهلې ده.

2. Explain the following proverb: بدل په بدل روا دی.

legitimate act *n, F3* [rawă] روا

Section 2: The Story Begins

د مردان د علاقې یو ګل میر نومی سړی ؤ چه د خلیلو یوه کلی ته تللی ؤ. دلته یو صحبت خان نومی زمیندار سره یې ستړی مه شی وه او د هغه حجرې ته به اکثره ته. یوه ورځ چه ګل میر ورغی، کښیناست، او د انګا بنګا خبرې یې را واخستې. صحبت خان ترې تپوس وکړ. یاره ما تا نه هر کله دا تپوس کړی دی چه ستا پښه په څه شی ګوده شوې ده، نو سم حال دې را ته نه دې ویلی، او په هغه دغه کې دې خبره تېره کړې ده. نن خو به خامخا را ته دا حال وایی او که اوس دې هم را ته ونه ویل نو زه به دېر خپه شم او پوه به شم چه د دوستی په سترګه را ته نه ګورې. بیا به زه هم خان ونغاړم.

ګل میر: یار، ته په نه څه خبره خپه کیږې. ما دا خبره نه کوله څکه چه تېرې هېرې قصې را یادول هسې زړه خوږول دی. خو ما سره دا لوز وکړه چې دا حال به پټ زړه کې اچوې او بل دېر خوږ دوست ته به یې هم نه وایې.

صحبت خان: په دېر شوق سره.

ګل میر: ما د مردان په علاقه کې په یوه کلی کې زمینداری کوله او د خدای په فضل ښه غوږ وم. یو زوی لور مې هم وو او ښځه مې دېره ښایسته وه. دېره موده په خندا خوشحالی وخت تېرېده.

څه موده پس زمونږ په خوشحالی کې کرچ پریووت. ښځه به مې اکثره خپه خپه غوندې وه. دېر څله مې ترې تپوسونه هم وکړل خو حال یې ونه وایه.

دې نه پس یو خل دوه زه پوه شوم چه زما ښځه نیمې شپې نه پس څو ساعته غیبه وی بیا را شی. په دې زما زړه کې قسم قسم شکونه پیدا شول. یوه شپه مې شوګیره وکړه. چه نیمې شپې نه شپه واوړېده او چوپه چوپیا شوه نو ښځې مې لوپټه په سر کړه ورو غوندې له کوره ووته. ژمی ؤ. دېر سارې ؤ. یخ باد لګېده. یو څو دقیقې پس زه هم ور پسې پاڅېدم او څادر مې په سر

کړ. تیاره ډېره وه خکه نو هغه په دې نه پوهېده چه ما پسې څوك راځی. تله تله چه ښځه له کلی نه راوښته او صحرا ته یې مخه کړه نو زه وبوګنېدم چه دا دلته څه کوی.

زه یو ځای پټ شوم. ګورم چه مخامخ په تکیه کې یو ښایسته ملنګ ناست دی. څو چه زما ښځه ور ورسېده نو غېږ کې یې ونیوه. خوله یې تړې واخسته. ما چه دا حال ولید نو سترګو مې د وینو داړې ووهلې. یو ساعت پس زما ښځې ملنګ ته هغه دوډی کېښوده چه ځان سره یې له کوره راوړې وه. دې نه پس ملنګ ورته وویلې چه زما لپاره دې مخامخ بن نه خاشاك راوړه. هغه اوچته پاڅېده او بن ته لاړه. ما ویلې چه همدا وخت دی غلی غلی ورغلم. کومې وڼې لاندې چه دی ناست ؤ هغې کې یوه توره هم خوړنده وه. سمدستی مې تورې ته لاس کړ. ملنګ چه سترګې را واړولی نو حیران شو او پاڅېدو ته یې نیت وکړ. خو ما پاڅېدو ته پرې نه ښود او یو داسې ګوزار مې ور باندې وکړ چه سر یې لکه د بادرنګ ببل شو. دې نه پس مې توره وغورځوله او کور ته روان شوم.

New Vocabulary

Nouns

region *F1* [alāqá] علاقه

landowner *M1* [zamindăr] زمیندار

question *M2* [tapús] تپوس

lameness *F1* [gwáḍa] ګوډه

friendship *F2* [dosti] دوستی

story *F1* [qisa] قصه

promise *M2* [lawz] لفظ

pleasure *M2* [shawq] شوق

break, disruption *M2* [kṛach] کړچ

time *M2* [dzal] ځل

suspicion *n, M2.* [shak] شك

scarf *F1* [lupaṭá] لوپټه

minute *F1* [daqiqá] دقیقه

darkness *F1* [tyārá] تیاره

field *F3* [sahrā] صحرا

hermit *M1* [maláng] ملنګ

blood *F1* [wína] وینه

orchard *M2* [baṇ] بن

kindling *M2* [khāshāk] خاشاك

blow *M2* [guzăr] ګوزار

Adjectives

real *1* [sam] سم

oily, prosperous *1* [ghwaṛ] غوړ

- like *4* [ghúnde] غوندې

quiet *1* [chúpa] چوپه

cold *1* [yakh] یخ

quiet *2* [ghálay] غلی

suspended *1* [zwáṛand] خوړند

surprised *1* [hayrān] حیران

Preposition

after *prep.* [pas] پس

Verbs

shrink *smp. irreg. int.* [nghāṛ-] - نغاړ

happened *dbl. irreg.* [préwot] پریووت

disappear *der. int.* [ghaybég-] - غیبېږ

pass *smp. irreg.* [āwṛ-] - اوړ

shiver *smp. int.* [bugnég-] - بوګنېږ

become separated *der. int.* [belég-] - بېلېږ

Proper names

man's name [gwalmír] ګل میر

man's name [suhbát] صحبت

Adverbs, phrases, idioms

familiar *phr.* [stəṛiméshi] سترې مشی

chatting *phr.* [angā bangā khabáre] انګابنګا خبرې

of necessity, for sure *adv.* [khāmakhā] خامخا

in friendship *phr.* [de dostí pə stárga] د دوستی په سترګه

nothing *phr.* [nó tsə khabára] نه څه خبره

old, forgotten *phr.* [tére hére] تېرې هېرې

eats at my heart *phr.* [zṛə khogawəl di] زړه خوړول دی

own land *phr.* [zamindārí kaw-] - زمینداری کو

all kinds (of) *phr.* [qísəm qísəm] قسم قسم

stay awake *phr.* [shawgirá kaw-] - شوګیره کو

embrace *phr.* [ghég ke nís-] - غېږ کې نیس

kiss *phr.* [khwlə ... ákhl-] - خوله ... اخل

spurt *phr.* [dāre wah-] - داړې وه

stood up straight *phr.* [ucháta pātseda] اوچته پاڅېده

decide *phr.* [nyát kaw-] - نیت کو

give (a blow) *phr.* [bānde kég-] - باندې کېږ

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. کومه دودۍ چه د گل میر ښځې ملنګ ته ور وړه، هغه يې له کومه کړه؟
۲. گل میر خپله قصه چهرته صحبت خان ته وکړه؟
۳. گل میر څو واړه لری؟
٤. گل میر ولې خپلې ښځې پسې ورغی؟
٥. صحبت خان او گل میر چهرته اوسهدل؟
٦. گل میر ولې خپله قصه صحبت خان ته نه کوله؟
۷. د گل میر ښه ژوند ولې خراب شو؟
۸. کله چه گل میر ملنګ و واړه ښځه يې چهرته وه؟
۹. صحبت خان له گل میر سره څه لوز وکړ؟
۱۰. گل میر ملنګ په کوم موسم کې مړ کړ؟

2. Summarize the story so far, in English and in Pashto.

Section 3: The Story Continues

یو ساعت پس ښځه هم راغله. دې نه پس به زما ښځه ډېره خپه ښکارېده. ما ښځې سره ددې خبرې څه غږ غوږ نه کاؤ. یوه ورځ سهار وخته را نه غلطی وشوه چه ښځې ته مې ووېلې ما ته نن وختی ډوډۍ پخه کړه. پتمی ته خم. هغې ووېلې چه لا ډېر یخ دی. زما له خولې نه له بده شامېته ووتل چه هغه وخت دې ساړه نه کېدل چه د ملنګ لپاره دې خاشاك راوړه.

ددې خبرې اورېدل ؤ او د ښځې لکه د مار په شان تاوېدل ؤ. سترګې یې سرې شوې او له ډېره قاره یې لکه پرانګ را باندې حمله وکړه. ما تړې خان بچ کړ خو په بله غوټه کې توکا په لاس ورغی. زما وار پار خطا شو او وتښتېدم. زه په دیوال ختم چه وروسته نه مې یې دا پښه په توکا ووهله. ما له ډېره درده توپ ونه شو وهلی او دیوال نه هغه خوا پریوتم. پښه مې جوړه شوه خو ګوډ شوم. دا زما د ګودېد و قصه وه.

صحبت خان چه دا قصه واورېده نو له ډېره قاره شین شو او را ته وې وېلې چه یاره دا خو ډېره د نامردی خبره ده چه د ښځې له لاسه بنده وتښتی. راځه چه ور شو او ددې خو خلاصی وکړو چه دی هم یاد ولری چه ما هم چا سره څه کړی ؤ.
ګل میر: زه هم په همدې اندېښنه کې یم، خو نه پوهېږم څنګه یې کم. خداېږو یاره زه خپله حیران یم چه ښځې نه مې ولې وتښتېدم.
صحبت خان: خیر داسې کېږی خو اوس بدل پرې ښودل نه دی په کار. یوه ورځ مابنام تروږمی کې صحبت خان او ګل میر یو کلی څخه ښکاره شول. دا د ګل میر پخوانی کلی ؤ. کلی ته ور ننوتل. یوه ګوټ کې د بټ په غړه باندې دوو ماشومانو سونکا سونکا کوله. ګل میر ور نژدی شو او تپوس یې وکړ چه څوك یې؟ یوه وویلې چه یتیمان یو. ګل میر دواړه په غږ کې ونیول او کوکی یې تړې واخستې. تپوس یې وکړ چه ستاسې مور او پلار څه شول. هغو وویلې چه پلار مو

چېرته تللی ؤ او هلته مړ شو. مور مو بل خاوند وکړ. مونږ يې وشړولو. له بټياری سره په موټی نينو باندې ساعت تېروو او بيا دلته ځملو. صحبت گل مير ته وويل چه دا جوړ ستا بال بچ دی؟ ده ووېلې هو. بيا گل مير تړې د مور د کور تپوس وکړ. دوی ووېلې چه زمونږ د پلار په کور باندې هغه خپل خاوند ځخه اوسېږی او ټول مال حال يې زمونږ پلندر ته ور کړی دی. ده ورته يو څو پيسې لاس کې کېښودې، او ورته يې ووېلې چه خير دی ويده شی.

New Vocabulary

Nouns

mistake *F2* [ghalatí] غلطی

field *M3* [paṭáy] پټی

snake *M1* [mār] مار

anger *M1* [qār] قار

tiger *M1* [pṛang] پړانگ

attack *F1* [ghuṭá] غوټه

cleaver *M4* [tukā] توکا

pain *M1* [dard] درد

cowardice *M3* [nāmardí] نامردی

concern, worry *F1* [andexná] اندېښنه

darkness *F2* [taragmáy] تروږمی

corner *M2* [goṭ] گوټ

popcorn oven or shop *M2* [baṭ] بټ

orphan *M1* [yatím] يتيم

kiss *F2* [kokáy] کوکی

property *M2* [māl] مال

Verbs

twist *der. int.* [tāwég-] تاوېږ-

attack *der. tr.* [hamlá kaw-] حمله کو-

climb *smp. int.* [khat-] ختـ

appear *der. int.* [xkara kég-] ښکاره کېږ-

kick out, expel *smp. tr.* [shaṛ-] شړ-

Adjective

early *4* [wakhtí] وختی

Preposition

together [tsákha] ځخه

Adverbs, phrases, idioms

unfortunately *phr.* [lə bada shāméta] له بده شامېته

avoid *phr.* [dzān báchaw-] ځان بچو-

I panicked *phr.* [di mā warpar khatā sə] زما وار پار خطا شه

jump *phr.* [ṭóp wah-] توپ وهـ-

By God *phr.* [khwdāy go] خدایږو

these things happen *phr.* [khayr dāse kegi] خیر داسی کیږی

appropriate *phr.* [pə kār] په کار

a children's game phr. [sunkā sunkā] سونکا سونکا

on a handful of grain *phr.* [pə muṭi ninó bānde] په موټی نینو باندې

offspring *phr.* [bāl bách] بال بچ

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

١. د ګل میر ښځه ځنګه وپوهېده چه مېړه یې ملنګ وژلی دی؟
٢. ګل میر ولې له خپلې ښځې نه وتښتېده؟
٣. د ګل میر پښه ځنګه خوږه شوه؟
٤. وروسته له دې چه ګل میر له خپلې ښځې نه وتښتېده چېرته لاړ؟
٥. صحبت خان د ګل میر د قصې په باره کې څه ووېلې؟
٦. د ګل میر کلی ته څه وخت ورسېدل؟
٧. واړه یې چېرته پیدا کړل؟
٨. وړو ځنګه ژوند کاوه؟
٩. واړه له خپلې مور سره ولې نه اوسېدل؟
١٠. د وړو مور او پلندر چېرته اوسېدل؟

2. Summarize the story so far, in English and Pashto.

Section 4: The Story Concludes

دواړه یاران وړاندې تلل چه یو ګوټ نه را تاو شول نو هلته ودرېدل. وړاندې یوه دروازه وه. هغې ته غلی غلی ور تلل. یوه دالان کې غوایانو څخه پټ کښېناستل. د کور خاوند له کوټې نه را ووت او غوایانو ته ګیاه اچولو لپاره راغی. دلته د دواړو یارانو پرې ور غوټه کړه او داسې کلك یې مړی نه ونیو او سوټ بوټ یې وتاړه . دغوایانو اخورکې یې واچاوه. ورته وې وېلې چه که غږ دې وکړ نو نوم دې مرګ دی.

ګل میر او صحبت بیا په کوټه ور ننوتل. ډېوه یې ولګوله. ښځه یې را ویښه کړه. صحبت یوه داسې څېړه په غږ ور کړه چه سر کې یې کرنګار پیدا شه. بیا یې تړې تپوس وکړ چه خاوند دې ولې کړی دی. هغې ووېلې دې سړی را باندې په زور نکاح ترلې ده. صحبت ګل میر ته اشارت وکړ او هغه ترلی سړی یې کوټې ته راوست. تپوس یې تړې وکړ چه تا ولی په زور په دې ښځې نکاح ترلې ده؟ هغه ووېلې په زور چا کلی نه دی کړی. زړه یې و او کونده وه نو مې پرې نکاح ترلې ده. ده وویلې چه تا ته څنګه معلومه شوه چه کونده ده؟ هغه ووېلې چه د ددې خاوند د خپل وروړ له لاسه مړ شوی ؤ. هغه پرې قید شو. دا خو هر چا ته معلومه ده. مړی موندلی شوی ؤ. پېژندلی شوی ؤ. ښکاره خبره ده.

صحبت: د خون دعوه چا کړې وه؟

سړی: دې ښځې

ګل میر: له ډېره قاره یې څګونه په خوله کې راغلل او ور غوټه شه پرې. پزه یې تړې پرې کړه. هغه نسکوره پرېوته. ده تړې یو غږ هم جدا کړ. صحبت پرې تیر کې واچاؤ او ښځه یې په کې خورنده کړه. څو پورې چه رپېده او سا یې نه وه ختلې دوی ورته ولاړ وو. سړی نه یې هم پزه غږ پرې کړل چه په دې کلی کې یوه نمونه خو پاتې شی. چه ښځه یخه شوه نو دوی تړې پښې وښکې.

که پښتون سل کاله پس بدل واخلی، نو هم وایی چه ژر مې واخست.

د بټ له غاړې نه ګل میر خپل زوی لور هم په اوږه کړل او شپه په شپه له کلی نه ووتل.

New Vocabulary

Nouns

stable *M2* [dālān] دالان

hay *F3* [gayă] ګیاه

throat *F2* [maráy] مړی

manger *M2* [akhwór] اخور

lamp *F1* [diwá] دېوه

banging *M2* [kṛangăr] کړنګار

assassination *M2* [khun] خون

rope *M3* [páṛay] پړی

beam, roof support *M2* [tir] تیر

example *F1* [namuná] نمونه

Verbs

light *smp. tr.* [lagaw-́] -لګو

awaken *der. tr.* [wixaw-́] -ویښو

be imprisoned *der. int.* [qaydég-] -قیدېږ

be found *smp. tr.* [mund-] -موند

be identified *smp. int.* [pézan-] -پېژند

hang, string up *der. tr.* [zwaṛandaw-́] -خوړندو

quiver, jerk *smp. int.* [rapég-] -رپېږ

Adjective

face down *1* [naskóra] نسکوره

Adverbs, phrases, idioms

tight *phr.* [sút but] سوټ بوټ

get engaged *phr.* [nikā taṛ-́]-نکاح تړ

make a signal *phr.* [ishārăt kaw-] -اشارت کو

bring suit *phr.* [dāwā kaw-] -دعوا کو

foam at the mouth *phr.* [dzagúna pa khwlá ke rādz-́] -خګونه په خوله کې راخ

one's soul climbs (i.e. one dies) *phr.* [sā ... khat-́] -ساه ... خت

that very night *phr.* [shpá pa shpá] شپه په شپه

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

١. د ښځې خاوند ولې دالان ته لاړ؟
٢. خاوند ولې په صحبت خان او گل میر پسې کوټې ته لاړ نه شو؟
٣. گل میر ولې پلندر کوټې ته بوته؟
٤. خاوند ولې فکر کاؤ چه د ښځې مېړه مړ دی؟
٥. د گل میر ښځې ځنگه په خلکو دا ومنله چه گل میر مړ دی؟
٦. د گل میر ورور ولې قید شوی ؤ؟
٧. گل میر او صحبت خان د گل میر ښځه ځنگه ووژله؟
٨. گل میر او صحبت خان د خاوند پزه او غوږ ولې پرې کړل؟
٩. د گل میر واړه چا بوتلل؟

2. Gwalmir's wife is obviously the villainess of the story. List her wrongs against Gwalmir.

3. Give a dramatic reading of the story, with different students reading as the narrator, Gwalmir, Sohbat Khān, the stepfather, the wife, and the children.

Section 5: Diversions

چه وا نخلی له غلیم نه انتقام
مرد نه خوب کا نه خوراك کا نه آرام.

- خوشحال خان ختك

In ordinary prose:
چه مرد له غلیم نه انتقام وانخلی مرد نه خوب کا نه خوراك کا نه آرام.

man *n, M1* [mard] مرد
enemy *n, M1* [ghalím] غلیم
revenge *n, M2* [intiqām] انتقام
food *n, M2* [khorāk] خوراك
rest *n, M2* [ārām] آرام

Unit 26: عزت او ننواتي

Section 1: Reading

پښتنو ته خپل عزت ډېر اهميت لری او هيڅا ته دا حق نه ورکوی چه تهری پرې وکړی. په عزت تهری څه معنی؟ کله که اسلم سليم د خلکو په مخ کې ووهی او يا اسلم د سليم د کورنۍ کومې ښځې يا پېغلې ته په سپکه سترګه وګوری دا د سليم او يا کوم مشر په عزت تهری دی او په پښتنو کې ډېر بد ګنل کيږی.

سليم عموماً خپل بدل اخلی. خو کله چه اسلم د سليم په عزت تهری وکړی، دا حتمی نه ده چه سليم خپل بدل خپله واخلی. ښايی زوی، ورورو، وراره، تربور او حتی خوريی يې بدل واخلی. ځکه په پښتنو کې د سليم په عزت باندې تهری د ټولې کورنۍ عزت باندې تهری دی.

د عزت د اهميت په باره کې يو ښه مثال د بکوا د سيمې يوه پېښه ده چه د کمونستانو د حکومت په اولو وختو کې وشوه. کله چه کمونستان قدرت ته ورسېدل، وروسته له يو څه مودې نه يې په اصطلاح د خمکو اصلاحات پېل کړل. نور محمد خان د بکوا د سيمې د نورزو يو لوی خان او د خمکې د اصلاحاتو مخالف ؤ. يوه ورځ سپايانو د حاکم په امر ونيوه. د خلکو په مخ کې يې په ونه پورې وتاړه او ډېر زيات يې وواهه. د نور محمد خان ورونه، زامن او ټول نورزی په دې خبره دومره وپارېدل چه بغاوت يې وکړ او له حکومت سره يې جګړه پېل کړه.

يو بل مثال هغه پېښه ده چه په همدې وخت کې په هزارجات کې وشوه. د حکومت مامورينو د يوه خان ښځه او لور په زور د کوره ووايستلې او د لويانو کورس ته يې بوتلې. خان او د هغه طرفداران دې خبرې دومره وپارول چه بغاوت يې وکړ او د حکومت مامورين يې ووژل.

کله کله داسې هم کیږی چه اسلم د سلیم په عزت تهری وکړی، خو اسلم په خپل تیری پښېمانه شی. بیا یو یا څو کسه د سلیم کره ورلیږی او بښنه تری غواړی. پښتانه دې دود ته ننواتي وایی. کله کله اسلم د خپلې کورنۍ له خینو غړو او یا دوستانو سره د سلیم کره ننواتي خی. کله بیا خپله اسلم نه خی بلکه د خپلې کورنۍ نور غړی او یا دوستان ننواتي لیږی. که اسلم په سلیم او یا د هغه په عزت تهری وکړی هلته بیا ښایی اسلم د خپلې کورنۍ یوه یا دوه ښځې هم له هغو خلکو سره ملګری کړی چه ننواتي خی. که د اسلم تهری دهر سخت وی نو ښایی چه د کلی او یا سیمې کوم لوی مذهبی عالم او یا روحانی مشر هم له هغو خلکو سره ملګری کړی چه ننواتي خی.

که سلیم د اسلم ننواتي ومنی نو اسلم د یو زیات شمېر خلکو په مخ کې چه پخوا د سلیم کره د ننواتي مجلس ته بلل شوی وی، بښنه غواړی. اسلم د بښنې په ورځ یو یا څو پسونه هم د سلیم کره بیایی او هلته یې حلالوی. د پسونو غوښې معمولاً له وریځو سره پخوی او هغو خلکو ته یې ورکوی چه د ننواتي په مجلس کې ناست وی. سلیم اکثره د اسلم ننواتي منی. خو کهدی شی چه سلیم ننواتي ونه منی او له اسلم نه بدل واخلی.

New Vocabulary

Nouns

honor *M2* [izát] عزت	local governor *M1* [ñākím] حاکم
right *M2* [ñaq] حق	revolt *M2* [baghāwát] بغاوت
incident *F1* [péxa] پېښه	supporter *M1.* [tarafdár] طرفدار
Communist *M1* [kamonist] کمونست	pardon *F1* [baxána] بښنه
power *M2* [qudrát] قدرت	scholar *M1* [ālím] عالم

People

man's name [aslám] اسلم

Pashtun khan [nur māmad khān] نور محمد خان

Verb

become agitated *smp. int.* [pārég-] پارېږ-

Conjunction

instead *conj.* [bálke] بلکه

Adjectives

opposed *1* [mokhālíf] مخالف

regretful *4* [pəximāna] پښېمانه

spiritual *4* [ruñānî] روحاني

Places

[bakwā] بکوا

[hazārajāt] هزاره جات

Adverbs, phrases, idioms

in front of ... *phr.* [de ... pə mákh ke] د ... په مخ کې

insult *phr.* [pə spáka stárga gor-] په سپکه سترګه ګور-

so-called *adv.* [pə ɪstɪlā] په اصطلاح

land reform *phr.* [de mdzəke ɪslāñāt] د ځمکې اصلاحات

adult (literacy) course *phr.* [de loyáno kwars] د لويانو کورس

it can happen that *phr* [kedáy si] کېدی شی

Have You Understood?

1. Answer the questions.

۱. نورزو ولی د کمونست حکومت په مقابل کې بغاوت وکړ؟

۲. که په سليم باندې د اسلم تېری سخت وی، نو اسلم به سليم ته څوک ننواتي ور ولیږی؟

۳. که سليم د اسلم ننواتي ومنی، بيا څه کيږی؟

٤. که سليم د اسلم ننواتي و نه منی، بيا څه پېښېږی؟

٥. ننواتي څه شی دی؟

2. Discuss the two incidents mentioned in the passage. How could the government have achieved its objectives without attacking the honor of the Pashtuns involved?

Section 2: Verb Phrases with Possessive Subjects

Examples

زما ګلی هم ښه نه ایسی. 'I don't like Gwalay.'

د اسد د تره ګلی بد ایسی. 'Asad's uncle doesn't like Gwalay.'

د سلیم له سلوك نه مې هم ډېر بد راغله. 'I really disliked Salim's behavior.'

ستا د هغه نه ډېر بد راځی؟ 'Do you dislike him?'

د شمی د زامنو مرداری ته زړه کیږی. 'Shamay's sons feel like (making) trouble.'

زما زړه کیږی چه کورته لاړ شم. 'I feel like going home.'

ستا ډوډی ته زړه کیږی؟ 'Do you feel like (eating) food?'

زما سړه کیږی. 'I feel cold.'

د لیلا د مور سړه کیږی. 'Layla's mother feels cold.'

ستا ګرمی کیږی؟ 'Do you feel hot?'

ستا تبه ده. 'You have a fever.'

زما لیلا خوښیږی. 'I like Laylā.'

داسد هغه نجلی خوښیږی چه اتن کوی. 'Asad likes the girl who is dancing the atan.'

Notes:

1. There are some frequently-used Pashto verb phrases which are used in sentences in which the semantic (or logical) subjects are possessive phrases, e.g.

زما سړه کیږی.

[di mā saṛá kegi.]
Literal translation: 'my' 'cold' 'becomes'
Idiomatic translation: 'I'm getting cold.'

ددې له هغه نه ډېر بد راځی؟

[di de lə aghá na ḍer bád rādzi?]
Literal translation: 'of you' 'from him' 'very bad' 'come'
Idiomatic translation: 'Do you dislike him?'

3. These idiosyncratic phrases are as follows:

'Logical' Subject	'Logical' Object	Verb phrase	English equivalent
possessive	له ... نه	بد راځ-	'dislike'
possessive	ته ...	زړه کېږ-	'feel like'
possessive	*as usual*	ښه ایس-	'like'
possessive	*as usual*	بد ایس-	'dislike'
possessive	(none)	ګرمی کېږ-	'feel hot'
possessive	(none)	سړه کېږ-	'feel cold'
possessive	(none)	تبه ده	'have a fever'
possessive	*as usual*	خوښېږ-	'like'

4. These verb phrases always take third person endings.

5. If the object of the phrase is a چه clause, it occurs as usual after the verb, e.g.

زړه مې کېږی چه کور ته لاړ شم.

[zṛə me kégi tse kór ta laṛ səm.]

Literal translation: 'heart' 'my' 'become' 'that' 'to home' 'I go'

Idiomatic translation: 'I feel like going home.'

6. ښه and بد in these phrases agree with the object.

Practice

1. Substitute the following people in the sentences below.

یو ته زه تاسې خوشحال لیلا

_____ سړه کېږی.

_____ له نجیب نه ډېر بد راځی.

_____ زړه نه کېږی چه درس ته لاړ شی.

_____ ګرمی کېږی؟

2. Translate the following into Pashto.
   a. Khushal has a fever.
   b. Are you feeling hot?
   c. He doesn't like me.
   d. We dislike movies.
   e. Asad feels like going on a trip.
   f. I feel like a party!
   g. Is Patang's mother feeling cold?
   h. She doesn't dislike Indian food.
   i. We dislike studying on Sunday.
   j. He doesn't feel like food.

3. Translate the following into idiomatic English.

١. ددې سندرې ښې ايسی.
٢. ستا ساړه کيږی؟
٣. د ليلا د لور تبه ده.
٤. د پتنګ د ملګرو امريکايی دودی ښه نه ايسی.
٥. ستا زړه کيږی چه ما سره لاړ شی؟
٦. که دې ساړه کيږی، کړکی وتړه.
٧. نن مې سبق ته زړه نه کيږی.
٨. د ګلی هره نجلی ښه نه ايسی.
٩. د امان له جنګ نه بد راځی.
١٠. د اسلم د پری خور ډېره ښه ايسی.

4. Ask and answer questions on the following models:

۱. ستا مېلمستیا ښه ایسی؟

۲. هو! زما مېلمستیا ډېره ښه ایسی.
or
نه، زما مېلمستیا ښه نه ایسی.

۱. ستا زړه کېږی چه درس ولولې؟

۲. نه، زما زړه نه کېږی چه درس ولولم.
or
هو، زما زړه کېږی چه درس ولولم.

۱. ستا له امتحان نه ډېر بد راځی؟

۲. هو، زما له امتحان نه ډېر بد راځی.
or
نه، زما له امتحان نه ډېر بد نه راځی.

Section 3: Dialogue

د اسد پلار: د بری خپلو څه حال ؤ؟

د اسد تره: د بری منځوی زوی، گلی، د شمی لورته لاس ور اچولی ؤ. د شمی زامن په گلی پسې گرځېدل چه و يې وژنی. خو گلی بغلان ته د خپلو تربرو کره تللی ؤ.

د اسد پلار: نو بيا څه وشول؟

د اسد تره: د بری ورونه د شمی کره ننواتي ورغلل. خو شمی يې مخ ونه مانه او ور نه و يې غوښتل چه گلی، هرومرو، په لاس ورکړی.

د اسد پلار: د بری ورونو څه خواب ورکړ؟

د اسد تره: هغوی ورته ووېلې چه گلی ورک دی. څو ورځی وروسته بری خپله له دوو نورو زامنو سره د شمی کره ننواتي ورغی. خو د شمی زامنو د هغو مخ هم و نه مانه. يو څو ورځې وروسته بری خپله ښځه له څو تنو سپين ږيرو همسايگانو سره د شمی کره ور ولېږله. خو شمی د هغو مخ هم ونه مانه.

د اسد پلار: دا خو نو شمی ډېر بد کار کړی دی چه د سياسرې مخ يې هم نه دی منلی. داسې ښکاری چه د شمی د زامنو مرداری ته زړه کيږی.

د اسد تره: که رښتيا درته ووايم زما گلی هم ښه نه ايسی، او ډېر بد کار يې کړی دی. خو د شمی له سلوک نه مې هم ډېر بد راغله. زړه را ته وويل چه بری ته ووايم نور مه پسې گرځه. د شمی څه چه د ټولو موسی خپلو لاس خلاص توره يې آزاده. خو حوصله مې وکړه.

د اسد پلار: نو بیا څه وشول؟

د اسد تره: کله چه زه دې خوا ته راتلم، بری غوښتل چه یو څو ورځې وروسته د پوزې صاحبزاده صاحب، ملا شکور اخوند او سید رسول پاچا له خینو سپین ږیرو سره ننواتي ورته ولیږی.

New Vocabulary

Nouns

household *M2* [khel] خپل

trouble, dirt *M3.* [mərdārí] مرداری

behavior *M2* [sulúk] سلوك

area [puzá] پوزه

People

[gwəláy] گلی

[shamáy] شمی

[sāyəbzādá sāyəb] صاحبزاده صاحب

[mulā shukúr akhwánd] ملا شکور اخوند

[sayid rasúl pāchā] سیدرسول پاچا

Adverbs, phrases, idioms

take hold of *phr.* [lās achaw-] لاس اچو-

accept *phr.* [mákh man-] مخ منـ-

woman *phr.* [syāsára] سیاسره

let alone *phr.* [na ... tsá tse] نه ... څه چه

let (them) do what they will *phr.* [lās khlās tura azāda] لاس خلاص توره آزاده

have patience *phr* [awselá kaw-] حوصله کو-

Have You Understood?

1. Put the events in chronological order.

بری خپله ښځه د څو تنو همسایګانو سره د شمی کره ور ولېږله.
ګلی د شمی لور ته لاس ور واچاوَ.
د اسد پلار بهرته کور ته راغی.
د بری ورونه د شمی کره ننواتي ورغلل.
د بری زامنو نه غوښتل چه ګلی دې شمی ته په لاس ورکړی.
د شمی زامن په ګلی پسې ګرځېدل.
بری له خپلو دوو نورو زامنو سره د شمی کره ننواتي ورغی.
بری د شمی د ښځې مخ هم ونه مانه.
بری غوښتل چه شمی ته مهم خلك ننواتي ور ولېږی.
ګلی بغلان ته تللی وَ.

2. Discuss whether Shamay's behavior is justified.

Section 4: Diversions

Khushal Khān Khattak on Pashtun Honor

په جهان د ننګیالی دی دا دوه کاره
یا به وخوری ککریه یا به کامران شی.

The man of honor has these two duties in the world:
Either to lose his head or to be victorious.

کاشکې خوان د پښتانه په ننګ کې مړ وی
نه چه ګور له روان شوې له تلتکه.

I wish you had died young in Pashtun honor
Rather than going to your grave from your bed.

د پښتون په ننګ مې وترله توره
ننګیالی د زمانې خوشحال ختک یم.

I have tied on my sword in Pashtun honor
I am Khushal Khattak, the man of honor for these times.

I wish *phr.* [kăshke] کاشکې
lose one's head *phr.* [kakaráy khwr-] ککریه خور-
grave *n, M2* [gor] ګور
man of honor *n, M3* [nangyaláy] ننګیالی
quilt *n, M2* [təltík] تلتک
time *n, M2* [zamān] زمان
victorious *adj 1* [kāmrăn] کامران

Unit 27: جرګه

Section 1: Reading
لومړی برخه: قرائت

کومه غونده چه پښتانه د خپلو جنجالونو د حل لپاره جوړوی هغې ته جرګه ویل کیږی. مثلاً که اسلم او سلیم له یو بل سره جنجال ولری او وغواړی چه په روغه یې حل کړی، دواړه خپل واک یو شمېر سپین ږیرو او مشرانو ته ورکوی چه جنجال یې حل کړی. دا سپین ږیری او مشران دریمګړی وی او د مدعیانو د کورنۍ غړی یا خپلوان په کې نه وی.

پښتانه کله کله تر دې نه ستړې جرګې هم جوړوی. دغه راز جرګې معمولاً په یوه قوم کې دننه او یا د بهلو بهلو قومونو تر منځ د لویو جګړو او دښمنیو د پای ته رسولو او د خینو مهمو اجتماعی او اقتصادی مسایلو په باره کې د فیصلو په خاطر جوړیږی.

د جرګې جریان بیخی دیموکراتیک وی او غړی یې خپل عقاید او نظریات په کامله آزادۍ بیانوی. په پښتنو کې په سن کشران په عادی حالتونو کې نه یواځې مشرانوته خبره نه ورغبرګوی، بلکه د مشرانو په مخکې په زغرده خبرې هم نه کوی. خو په جرګه کې کشران هم له مشرانو سره د عقیدې او نظر اختلاف په کامل جرئت بیانوی. د جرګې غړی انتخابی نمایندګان نه وی، بلکه داسې قومی او مذهبی مشران وی چه په خلکو کې په هوښیاری، پوهه او ښه سړیتوب مشهور وی.

ښایی چه جرګه د نظریاتو د اختلاف له امله څو ورځې دوام وکړی، خو کله چه فیصله وشوه او جرګې ومنله نو بیا ټول غړی مکلف دی چه ویې منی.

په افغانستان کې یو بل دول جرګه هم شته چه سیاسی مشران او یا حکومتونه یې دایروی. دې دول جرګې ته لویه جرګه ویل کیږی. کومې جرګې چه خپله د خلکو او قومی مشرانو په ابتکار جوړیږی د هغو تاریخ دهرو پخوا وختو ته رسیږی. خو کومې جرګې چه د حکومتونو په ابتکار جوړې شوی دی د هغو تاریخ د شلمې پیړۍ له سر نه وړاندې نه ځی. دغه راز لومړنۍ جرګه د افغانستان پاچا امیرامان اله خان په کال ۱۹۲۲ کې په جلال آباد کې د افغانستان د لومړنی اساسی قانون د څېړنې او تصویب د پاره جوړه کړه. وروسته له دې نه یو زیات شمېر لویې جرګې جوړې شوی دی او له اکثرو نه یې حکومتونو د خپلو پروګرامونو او هدفونود تر سره کولو له پاره د یوې وسیلې په حیث استفاده کړې ده. له عنعنوی قومی جرګو سره د هغو لویو جرګو یو لوی فرق دا دی چه په لویو جرګو کې یواځې پښتانه نه بلکه د افغانستان د ټولو قومونو نمایندګان، چه په واقعیت کې د حکومت په خونبه ټاکل کېږی، شامل وی.

New Vocabulary

Nouns

problem *M2* [janjāl] جنجال	freedom *F2* [azadí] آزادی
solution *M2* [ḥal] حل	courage *M2* [zghard] زغرد
formal meeting *F1* [jərgá] جرګه	difference *M2* [ɪkhtilāf] اختلاف
reconciliation *F1* [rógha] روغه	courage *M2* [jurʔát] جرئت
third party *M3* [dreyəmgəṛay] دریمګړی	representative *M4* [namayɪndá] نماینده
antagonist *M1* [modayí] مدعی	knowledge *F1* [póha] پوهه
issues *M irreg.* [masāyál] مسایل	(good) character *M2* [saṛitób] سړیتوب
procedure *M2* [jiryān] جریان	initiation *M2* [ɪbtikār] ابتکار
beliefs *F1, Ar. pl.* [aqāyíd] عقاید	law *M2* [qānún] قانون
opinions *F1, Ar. pl.* [nazariyāt] نظریات	approval *M2* [taswíb] تصویب

Adjectives

economic *4* [ɪqtɪsadí] اقتصادی

complete *1* [kāmál] کامل

democratic *1* [dimokrātík] د یموکراتیک

elected *4* [ɪntɪkhābí] انتخابی

obliged *1* [mokaláf] مکلف

political *4* [siyasí] سیاسی

primary *6* [lumranáy] لومړنی

basic *4* [asāsí] اساسی

Verbs

solve *der. tr.* [ñalaw-́] -حلو

express *der. tr.* [bayanaw-́] -بیانو

challenge *der. tr.* [ghbargaw-] -غبرګو

convene *der. tr.* [dāyeraw-́] -دایرو

select *smp. tr.* [ṭāk-́] -ټاک

Phrases

authorize [wāk warkaw-́] -واک ورکو

young people [pə són kəshrān] په سن کشران

normally [pə ādí halatúno ke] په عادی حالتونو کې

accomplish [tər sara kaw-́] -تر سره کو

actually [pə wāqiyát ke] په واقعیت کې

Have You Understood?

1. Give literal, then idiomatic, English equivalents for the following:

واک یو شمېر سپین ږیرو او مشرانو ته ورکول

پای ته رسول

خبره نه غبرګول

په زغرده خبرې کول

سیاسی مشر

پخوا وختو ته رسېدل

یواځې پښتانه نه بلکه د افغانستان د ټولو قومونو نمایندګان

2. Discuss: Is the traditional Pashtun *jirga* democratic, in the American sense of the word 'democratic'?

Section 2: Conversation

تریسا: ستاسې په خپل کلی کې داسې کوم جنجال پېښ شوی چه جرګې حل کړی وی؟

امان: هو! زمونږ خپل کلی کې هم بعضې دغه شان جنجالونه پېښ شوی دی. یو یې د ملك سیفو او د هغه د وراره تر منځ پیښ شو او هغه داسې چه ملك سیفو خپله لور، حفیظه، خپل وراره، حلیم، ته ورکړه. دحلیم او حفیظې له واده نه یو کال لا نه ؤ تېر چه مناسبات یې سره خراب شول. حفیظه د خپل مېړه له کوره لاړه او د خپل پلار کره کښېناسته. د حلیم ماما، غفور، څو څو خلې ملك سیفو ته وویل چه حفیظه بېرته د حلیم کره ولېږی، خو ملك سیفو چه دېر مور او په مټ ښه پوره ؤ، د غفور خبره وانه وریده.

تریسا: حلیم خو هم د سیفو وراره ؤ. هغه زور او دولت نه لاره؟

امان: دولت یې لاره. خو څرنګه چه د پلار یو زوی ؤ، د مټ زور یې نه لاره.

تریسا: ولې تربرونو یې ملا نه ور سره ترله؟

امان: نه، تربرونه یې هم د سیفو او د هغه د زامنو په خوا واوښتل.

تریسا: ښه ... نو بیا څه وشوو؟

امان: غفور څو خله نور هم سیفو ته په کراره ووېلې چه حفیظه بېرته حلیم ته ورکړی، خو سیفو یې خبره وا نه وریده. په پای کې خبره دښمنۍ او جګړې ته ورسېده او د سیفو زوی، عبدل، غفور، وواژه. سیفو او زامن یې څه موده بندیان او بیا خوشی شول.

تریسا: حلیم څه وکړل؟

امان: هغه څه ونه کړل. خو د غفور یوه وراره، اسمعیل، او د هغو ملګرو کاظم او محمد جان، د سیفو په یوه بل زوی، حبیب، ډزې وکړې او زخمی یې کړ. کومو کسانو چه په حبیب ډزې کړې وې هغو بندیان شول.

تریسا: څو کاله بندیان وو؟

امان: ګومان کوم چه درې کاله بندیان وو.

تریسا: کله چه بهرته خوشی شول بیا څه وشول؟

امان: بیا ټولو یوه جرګه را وغوښته او روغه یې وکړه. جرګې د غفور ورېره د سیفو لمسی ته ورکړه، د کاظم د تره لور یې د حبیب زوی ته ورکړه، د حبیب ورېره د غفور زوی ته ورکړه، او حفیظه یې بهرته د حلیم کره ولېږله.

New Vocabulary

relationship *n, M irreg., pl* [munāsıbāt] مناسبات

he had a lot of support *phr* [pə məṭ xá pura wál] په مټ ښه پوره ؤ

wealth *n, M2* [dawlát] دولت

prisoner *n, M1* [bandáy] بندی

shoot at *phr* [pə ḍáze kawél] په ډزې کو-

Have You Understood?

1. Who is related to whom? Finish the following sentences along the lines of the example.

Ex: حفیظه د ملك سیفو لور وه.

۱. حلیم _____
۲. غفور _____
۳. عبدل _____
٤. اسمعیل _____
٥. کاظم _____
٦. محمد جان _____
۷. حبیب _____
۸. د حلیم پلار _____

2. Discussion questions:

د جرګې د فیصلو نه داسې ښکاری چه یوه خوا له بلې نه زیاته ملامته وه؟

په دې کیسه کې تر ټولونه بده پېښه کومه وه؟

3. Review the conversation in Unit 26. Convene a *jirga* and decide who is at fault and what should be done to end the matter.

Section 3: Reading

[Excerpted from لويي جرګي, by Habibullah Rafi, pp. 32-41, *Qalam*, Vol 2, No. 5 (December-January 1987-88).

د افغانانو لويي جرګي په حساسو او اضطراری حالاتو او د درنو اجتماعی غوټو د راپيدا کيدلو په وخت کي جوړيدی.

د اتلسمي ميلادی پيړۍ په پيل کي چه د هيواد غربی سيمي د صفويانو په لاس کي وي، صفوی پا چا په ۱۷۰۲ ع کال د ګرګين په نامه يو خونخور بيګلربيګی (حاکم) کندهار ته راواستاوه چه په خلکو يي بي ساری ظلمونه پيل کړل او د وحشت او دهشت دوره يي رامنځ ته کړه. دي حالت په آزادۍ مين افغانان خوړول او هڅول يي چه يوه چاره يي وکړی. په دي کسانو کي ميرويس هوتک چه ظاهراً په تجارت بوخت ؤ د يوي اساسی چاري په فکر کي ؤ...

د ملی عنعنې له مخي يي په ۱۷۰۵ع کال کي د کندهار په «کوکران» کي د قومی مشرانو لويه جرګه راوبلله. د خپلو ټولو اقداماتو لنديز يي ورته وراندې کړ او ددوی نظر يي وغوښت. دوی ټولو په قرآن کريم سوګند پورته کړ چه ددې ظلم د ختمولو لپاره به له ده سره مله وی.

په ۱۷۰۷ ع کال کي دوهمه لويه جرګه د همدې سوګند د عملی کولو له پاره د کندهار په «مانجه» کي جوړه شوه او ددې ظالم حاکم چه مصلحتاً مسلمان شوی ؤ او هم د صفوی واک د ختمولو پرېکړه يي وکړه، په پاڅه تدبير يي ګرګين له منځه يووړ. صفوی پاچا ته يي له افغانستان نه ددې د لاس لنديدلو خبر ورکړ او په غربی افغانستان کي يي د يوه خپلواک دولت په جوړولو لاس پورې کړ.

New Vocabulary

Nouns

cruelty *M2* [zulúm] ظلوم

savagery *M2* [wahshát] وحشت

terror *M2* [dahshát] دهشت

period *F1* [dawrá] دوره

business *M2* [tujārát] تجارت

tradition *F1* [ananá] عنعنه

measures *M2 Ar. Pl.* [iqdāmāt] اقدامات

outline *M2* [landíz] لنډيز

oath *M2* [sawgánd] سوګند

friend *M irreg., Obl.* [mlə] ملـه

rule *M2* [wāk] واك

state *M2* [dawlát] دولت

Verbs

send *smp. tr.* [astaw-] استو-

bother *der. tr.* [dzawraw-] خورو-

encourage *der. tr.* [hatsaw-] هڅو-

bring an end to *der. tr.* [khatmaw-] ختمو-

implement *der. tr.* [ameli kaw-] عملی کو-

People

Persian dynasty n, M1 [safawí] صفوی

name [gorgín] گرګين

title [biglar begí] بيګلربيګی

name [mirwais hotāk] ميرويس هوتك

Places

[hewād] هېواد

[kokarān] کوکران

n, F1 [mānjá] مانجه

Adjectives

crucial *1* [hasās] حساس

emergency *4* [izterārí] اضطراری

difficult *1* [drund] درونډ

Christian *4* [isawí] (abbr.) ع

bloodthirsty *1* [khunkhór] خونخور

unprecendented *4* [besārí] بې ساری

busy *1* [bókht] بوخت

cruel *1* [zālam] ظالم

Adverbs, phrases and idioms

bring to the middle *phr.* [rāmandz ta kaw-] رامنځ ته کو-

freedom-loving *phr.* [pə azadáy mayán] په آزادی مين

apparently *adv.* [zahéran] ظاهراً

on the holy Koran *phr.* [pə quráne karím] په قرآن کريم

conveniently *adv.* [maslahátan] مصلحتاً

with practiced expertise *phr.* [pə pakhá tadbír] په پاخه تدبير

shortening of his hand [de lās landedál] د لاس لنډېدل

Have You Understood?

1. Answer the following questions:

۱. د پښتنو په تاریخ کې تر ټولو نه پخوانۍ جرګه کومه جرګه ده؟
۲. د افغانستان لومړنۍ لویه جرګه ولې جوړه شوه؟
۳. ګورګین څه وخت د کندهار حاکم ؤ؟
٤. د پښتنو مشران کوکران ته چا ور وبلل؟
٥. لومړنۍ لویې جرګې څه فیصله وکړه؟
٦. د پښتنو په تاریخ کې دوهمه لویه جرګه څه وخت جوړه شوه؟
۷. وروسته له دوهمې لویې جرګې نه ګرګین ته څه ور پېښ شول؟
۸. وروسته له دوهمې لویې جرګې نه صفوی پاچا ته څه خبر ور ولېږل شو؟

2. Give literal, then idiomatic English translations for the following phrases:

۱. د اتلسمې میلادی پېړۍ په پېل کې
۲. د صفویانو په لاس کې
۳. د ګرګین په نامه یو حاکم
٤. رامنځ ته کول
٥. په تجارت بوخت ؤ
٦. د ملی عنعنې له مخې
۷. ورته وړاندې کول
۸. سوګند پورته کول
۹. له ده سره مله کېدل
۱۰. له منځه وړل

Section 4: Diversions

لنډۍ:

جانان مې ګل له لاسه نه اخلی
د اسمان ستوری به جرګه ورته لټوی

lover *n, M1* [jānān] جانان
star *n, M3* [stóray] ستوری

خوشحال خان ختټک:

یا تکیه د یوه خدای ده یا د توري
په جرګو مرګو نه شی کار تمام

In prose:
تکیه یا دیوه خدای یا د توري ده. کار په جرګو مرګونه تمامیږی.

the One God *phr.* [yawa khwdāy] یوه خدای
meeting *n, F1* [maraká] مرکه
completed *adj 1* [tamām] تمام

Unit 28: جړ وربل

Section 1: The Story Begins

د سهار رڼا ښایسته خپره شوې ده. سوړ باد روان دی. زه د خپلې کوټې بام ته د واورې د توپلو له پاره ختلی یم. خو څرنګه چې د هلکتوب شپې ورځې دی نو د واورې د پیندو د غورځولو سره سم کله کله خپلې شاوخوا ته هم سترګې اړوم.

د بهګا شپې بادکوبې لارې بندې کړې دی. په کوڅو کې څوک نه ښکاری. یوازی ملا بانګی له کاله نه وتلی او په څاپو څاپو د ماجت خوا ته روان دی. رسول کاکا زمونږ ډډې ګاونډی خپلې څو کلنې جرابې چې له زړښت نه غار غار او بیا په دول دول توکرانو پیوند شوې دی، اغوندی. د خامتا د پرتاګه پایځې ټینګې پکې نغاړی او په یوه شلېدلی پرتوګانې یې دپاسه تړی.

هغه زړه ریتاړه چې ښایی یو وخت به د کاکا پټکی ؤ را اخلی او د ملا وستنی په توګه یې تر ملا پیچی. د واسکټ څنډې کلکې کلکې پکې را اړوی. د پټکی یوه خوا، چې اوږده شمله یې بولی، پر سر خپروی او له بلې خوا یې ورو ورو په کوپړې پورې پیچی. له څټ نه تر وروځو پورې ټوله ککړی پکې تاووی. تیمبوزکه وهی او غوجل ته ورننوځی. خپله خړه خړه له غوجل نه را باسی او کته کوی یې.

د لرګیو بار چې برایی ماښام یې ترلی دی، د کندوالې دیوال ته دروی او سپوږمۍ ته غږ ور کوی.

New Vocabulary

Nouns

roof *M2* [bām] بام

boyhood *M2* [aləktób] هلکتوب

shovelful *F1* [pinḍá] پیندہ

blizzard *F1* [bādkoyá] بادکویه

neighbor *M3* [gāwanḍáy] ګاوندی

sock *F1* [jirāba] جرابه

age, antiquity *M2* [zaṛáxt] زړ بښت

hole *M2* [ghār] غار

heavy cotton fabric *F3* [khamtā] خمتا

pantleg *F1* [pāytsá] پایڅه

drawstring *M2* [partugāx] پرتوګاښ

strip of cloth *F1* [ritāṛa] ریتاړه

sash *M3* [mlāwastánay] ملاوستنی

edge *F1* [tsánḍa] څنډه

tail of turban *F1* [shámla] شمله

head *F2* [kopṛáy] کوپړی

nape of the neck *M2* [tsaṭ] څټ

eyebrow *F1* [wrúdza] وروڅه

skull *F2* [kakaráy] ککړی

donkey saddle *F1* [káta] کته

firewood *M3* [largáy] لرګی

load *M2* [bār] بار

roofless shack *F1* [kanḍwālá] کندواله

Verbs

spread *der. int.* [khparég-] -خپرېږ

shovel *smp. tr.* [tog-́] -توږ

cast *smp. tr.* [aṛaw-́] -اړو

be patched *der. int.* [paywandég-] -پیوندېږ

tuck in *smp. tr.* [nghāṛ-́] -نغاړ

fray *smp. int.* [shkeg-́] -شکېږ

wrap *smp. tr.* [ech-́] -پېچ

is called *smp. int.* [bol-́] -بول

wrap *der. tr.* [tāwaw-́] -تاوو

Names

Mullah Bangi [mulā bangí] ملا بانګی

Rasul Kaka [rasúl kākā] رسول کاکا

Spogmay *girl's name* [spogmáy] سپوږمی

Adjective

gray *1* [khaṛ] خړ

Adverbs, Phrases, Idioms

while *phr.* [sara sám] سره سم

picking his way *phr.* [pə tsāpó tsāpó] په څاپو څاپو

however-many-year-old *phr.* [tso kaláne] څو کلنې

tightly *adv.* [ṭing] ټینګ

over *phr.* [de pāsa] دپاسه

as *phr.* [pə tóga] په توګه

muffle one's face *phr.* [tembuzáka wahˊ] - تیمبوزکه وهـ

last night *adv.* [barāyí] برایی

Have You Understood?

1. Describe the people the narrator has seen so far.

2. Sketch the kalā, placing the writer, Rasul Kaka, and the various structures mentioned.

3. Answer the following questions.

۱. لیکوال ولی بام ته ختلی ؤ؟
۲. لیکوال هلك ؤ که نجلی؟
۳. هوا څنګه وه؟
٤. د رسول کاکا جامې د هغه ژوند څنګه ښیی؟
٥. لیکوال رسول کاکا څه پېژنی؟

4. Speculate:

۱. رسول کاکا ولې خان دومره پټوی؟
۲. رسول کاکا په خره باندې څه کوی؟
۳. سپوږمی څوك ده؟
٤. لیکوال څو کلن دی؟

Section 2: The Story Continues

سپوږمۍ چه ښه ترته پيغله او د کاکا ايکی يوه لور ده، په منده له کوتې نه راوخی. نږدې لوڅه لپړه ده. سړې او سپينې پوندۍ يې له تنکيو متو سره له ورايه ښکاريږی. خای خای يې پاسته ورنونه او د گردېو تيو خنگونه هم تر هغې مرداري خولی لاندې چه د کميسه په نامه يې اغوستی ده، داسې بريښی لکه د پاغوندې غوزې چه نوې خپله خوله پرانستلې او تازه پاغونده ور نه را وتلې وی.

تيکری نه لری. لوڅ سر راخی او د کاکا تر څنگ دريږی. ول ول او جړ وربل يې په مخ خپور شوی دی.

د لرگيو د بار يوې خوا ته د لښتې په شان ور کږيږی او په خپلو نريو منگلو يې تينگ نيسی. اوش! وايی او بار له خپل سپين گيری پلار سره اوږه په اوږه خړې ته پورته کوی. د بار له پورته کولو سره يې د ژمی سور باد په مخ لگيږی او ول ول وربل يې يو خوا بل خوا اړوی.

د پنځلسم سپوږمۍ ته ورته څېره يې گرده را څرگندږی. اما څه دير مهال هسې نه پاتې کېږی، بلکه وربل بيا خان غورخوی او ور باندې خپرږی. مگر نه پوهېږم چه د رڅې له مخې او که د مينې!

کاکا خپل زور څادر د چوترې له څندی څخه را اخلی او په اوږو يې اچوی. سپوږمۍ د کلا ور چه بادارانو يې د خپل خان او مال د ساتنې له پاره ډېر کلك جور کړی دی، په تکليف ببرته کوی او کاکا له خړې سره ور نه وخی.

روانږی او غواړی بازار ته ولاړ شی، خکه که لرگی خرڅ نه کړی د خپلو ماشومانو د شپې د شومې له پاره به هك اريان ناست وی.

سپوږمۍ په کاکا پسې ګوري او د اوښکو دوه رانه رانه څاڅکی
يې د بارخوګانو له پاسه را روانېږي، داسې لکه پرخه چه د
ګلاب په مخ پريوتلې او بيا په حرکت راغلې وی.

نه پوهېږم چه سپوږمۍ د خپل سپين ږيږی پلار کړوپه ملا، نری
څادر، شکيدلې جامې، زړې څپلۍ او له واورو نه ډکې کوڅې وينی
ژړا ورځی او که يې هسې د سيلۍ له شدت نه د سترګو اوبه رابهيږی.

ور واز پرېږدی او بهرته د تناره د کوتې خوا ته خوځېږی.
مګر کوتې ته يوازی نه ورننوزی، بلکه زما خيال هم ور سره
ملګری کېږی او ددغې شامتی پېښلی حال داسې راته ترسيموی.

New Vocabulary

Nouns

breast *M3* [tay] تی
side *M2* [tsang] څنګ
patched cloth *F1* [dzóla] خوله
cotton *F1* [pāghundá] پاغونده
cotton boll *F1* [ghozá] غوزه
curl *M irreg.* [wal] ول
hair growing around one's face *M2* [worbál] اوربل
sapling, green branch *F1* [láxta] لښته
grip *F1 - [a]* [mangwál] منګول
face, countenance *F1* [tserá] څېره
time *M2* [mahāl] مهال
jealousy *F1* [rákha] رخه
porch *F1* [chotrá] چوتره

door *M irreg.* [war] ور
landlord *M1* [bādār] بادار
preservation *F1* [sātána] ساتنه
meal *F1* [shúma] شومه
tear *F1* [wóxka] اوښکه
drop *M3* [tsātskay] څاڅکی
dew *F1* [párkha] پرخه
rose *M2* [gwalāb] ګلاب
movement *M2* [harakát] حرکت
wind *F2* [seláy] سيلۍ
force *M2* [shidát] شدت
oven *M irreg. OSg.* [tanārá] تناره
imagination *M2* [khyāl] خيال

Adjectives

strong *4* [traṭá] ترټه

delicate *6* [tankáy] تنکی

soft *irreg. MDPl* [pāstá] پسته

round *6* [gərdáy] گردی

dirty *1* [mərdār] مردار

tousled *1* [jaṛ] جړ

thin *6* [naráy] نری

bent *1* [kṛup] کړوپ

open *1* [wāz] واز

unfortunate *4* [shamatí] شامتی

Verbs

resemble *smp. tr.* [brex-] -برېښ

open *dbl. irreg. Prt.* [pranəstále-] -پرانستلی

bend toward *der. int.* [kagég-] -کږېږ

lift *der. tr.* [porta kawə́-] پورته کو-

appear *der. int.* [tsargandég-] -څرګندېږ

flow *smp. int.* [bayég-] -بهېږ

picture *der. tr.* [tarsimawə́-] ترسیمو-

Adverbs, Phrases

only *phr.* [yéki yawa] یکی یوه

inadequately dressed *phr.* [lútsa lapaṛa] لوڅه لپړه

clearly, from far off *phr.* [la wrāya] له وړایه

bareheaded *phr.* [lúts sar] لوڅ سر

full moon *phr.* [de pindzalasám spogmáy] د پنځلسم سپوږمۍ

completely *adv.* [gárda] ګرده

helpless *phr.* [hak aryān] هك اریان

start to cry *phr.* [zaṛā wardz-]- ژړا ورځ

accompany *phr.* [malgaray kég-] -ملګری کېږ

Have You Understood?

1. Revise your sketch of the kalā, incorporating the additional architectural details given in this section of the story.

2. Revise your answers to the speculations in Section 2.

3. Answer the questions.

۱. سپوږمۍ د کلا ور ولی نشی خلاصولی؟
۲. سپوږمۍ ټهکری ولی نه ژ اغوستی؟
۳. رسول کاکا چهرته لاړ؟
٤. د لیکوال په فکر، سپوږمۍ بهرته د تناره کوټې ته یواخې لاړه؟
٥. لیکوال د سپوږمۍ ټول مخ څنګه ولیده؟

Section 3: The Story Concludes

دا د تناره په نږدی سره غاړه ټوغه موغه کښینی. د لاسونو نری گوټې چه له ډهر یخ نه نه سره ورځی تر خپلو پستو ورنونو لاندې د تناره په ژې پدی.

ریږدی او له رهږدیدلو او د ژامو له خوخهدلو سره یې پوځې ته ورته غومبوری هم په رپا راځی. د فکر په ټال کې سپرهږی زانگی او وروسته د یوه ساړه اسویلی له ایستلو نه یې دا خبرې په دماغ کې گرځی.

خاوند! مونږ هم ستا بندگان یو. تا پیدا کړی یو او ستا د مخکې په سر ژوند کوو.

زما دا سپین ږیری پلار به تر څو په یخ ژمی، سپینو واورو، سره سیلې او بندو لارو کې د یوې گهدی سوکړک د پهدا کولو له پاره په خپله ډنگره خره پسې بازار ته روان وی!

تر څو به زمونږ د هیلو په تیاره آسمان کې د نیک مرغې یو تت ستوری هم نه خلیږی!

د زماني څپړې ولې د بيوزلو له مخونو نه د بل چا پر مخ هيڅکله نه لګېږی!

آيا دا خبره رښتيا ده چه ډبره د يتيم له سره نه چپېږی؟
که دا خبره حقيقت وی او غوړی په غوړيو توئيږی نو
بيا زه هم څه نه وايم. خو که خبره په کار وی نو مونږ
هم له چا نه وروسته نه پاتې کېږو.

خکه زه وايم آيا هغه تودې توه خانې چه زمونږ بادار بازګل خان له خپل بګاړه سره د خوښۍ شپې پکې تېروی، زما پلار او هغو پرديسو ورونو نه دی جوړې کړی په چه د يوې مړۍ دودۍ د پېدا کولو له پاره پرديو ملکونو ته تللی دی!

آيا هغه پسونه چه په دې شپو کې يې د غوښو کتو هره ورځ د بازګل خان په نغری بار او په خوټهار وی د دوبی په سرو غرمو او د منی په يخو بادونو کې ما نه دی پوولی!

آيا هغه غلې او دانې چه د بازګل خان کهول چرچی پرې کوی، تولې زما ورونو او پلار د خپل زړه په وينو نه دی رسولی!

آيا...

په دې فکر کې تر ستونی ډوب وم چه ناڅاپه د کاکا د خرې کوټې په خپلې مور پسې وهنګل او زما د تفکر سلسله يې وشکوله. ټکان مې وخوړ او له خان سره مې وويل:

ياره رښتيا چه زه هم کله کله مالیخوليا او سودايی سم. که نه وی نو چېرته سپوږمۍ او چېرته دا د تفکر طرز!

دا مې وویل او د واورې په توږلو لګیا سوم. وروسته د څو درنو درنو پیندو له غورځولو نه مې بیا راشپېل په واورو کې نېغ کړ او د ښار لارې ته په کاکا پسې خیر شوم.

کاکا نه ښکارېده خو له کلی نه بهر په هغه ډاګ کې چه د ښار د لارې په سر پروت ؤ، یو تور شی خای په خای خوخېده. داسې لکه چه کوم بار خر چه په واوره کې لوېدلی او خاوند بیوزله یې په یوازی خان اوچتولو ته اړم شوی وی.

New Vocabulary

Nouns

edge *F2* [zəy] ژی

jaw *F1* [zăma] ژامه

cheese *F1* [pótsa] پوڅه

lower cheek *M3* [ghumbúray] غومبوری

quivering *F3* [rapă] رپا

sigh *M3* [awselây] اوسیلی

mind *M2* [damăgh] دماغ

child *M4* [bandá] بنده

stomach *F1* [géḍa] ګېډه

cornbread *M2* [sokṛák] سوکړک

good fortune *F2* [nekmarghí] نېکمرغی

stone *F1* [ḍabára] ډبره

heated room *F1* [tawakhāná] تاوه خانه

man's name [bāzgwəl khăn] بازګل خان

family *M2* [bagăṛ] بګاړ

morsel, mouthful *F2* [maṛáy] مړی

clay pot *F1 - [a]* [kaṭáw] کټو

burner *M3* [ngharáy] نغری

summer *M3* [dóbay] دوبی

family *M2* [kahól] کهول

throat *M3.* [stúnay] ستونی

baby donkey *F1* [kúṭe] کوټې

chain *F1* [səlsəlá] سلسله

shovel *M2* [rāshpél] راشپېل

Verbs

shiver *smp. int.* [regdég-] - رېږدېد

create *der. tr.* [paydā kawə́-] - پیدا کو

shine *smp. int.* [dzalég-] - خلېږ

miss *der. tr.* [chapég-] - چپېږ

drop *der. tr.* [toyég-] - تویېږ

pasture *smp. tr.* [powə́-] - پو

stick *der. tr.* [neghawə́-] - نېغو

look for *der. int.* [dzirég-] - خیرېږ

move *smp. int.* [khwadzég-] - خوځېږ

prop up *der. tr.* [wuchataẃ-] - اوچتو

struggle *der. int.* [aṛamég-] - ارمېږ

Adjectives

skinny *irreg.* [ḍangár] ډنگر

dim *1* [tat] تت

poor, solitary *4* [bewázla] بېوزله

foreign *1* [pardés] پردیس

sitting, loaded *4* [bār] بار

immersed *1* [ḍub] ډوب

melancholy *4* [mālikhulyā] مالیخولیا

obsessive *4* [sawdāyí] سودایی

occupied, busy *4* [lagyā] لګیا

Preposition

under [tər ... lāndə] تر ... لاندې

Adverbs, Phrases

almost *phr.* [pə nizdé] په نژدی

huddled *phr.* [ṭúgha mugha] ټوغه موغه

how long? *phr.* [tər tsó] ترڅو

depends on work *phr.* [pə kār wi] په کار وی

be no worse than others *phr.* [lə chā na wrústa ná pāte keg-] له چا نه وروسته نه پاتې کېږ-

at a boil *phr.* [pə khuṭahār] په خوټهار

enjoy, savor *phr.* [chaṛché pe kawə́-] چړچی پرې کو-

suddenly *adv.* [nātsāpa] ناڅاپه

I was startled *phr.* [ṭakān me wakhúṛ] ټکان مې وخوړ

way of thinking *phr.* [de tafakúr tarz] د تفکر طرز

in the same place, stationary *phr.* [dzāy pə dzāy] ځای په ځای

Have You Understood?

1. Do a final sketch of the kalā (add the relevant portion of land outside the kalā as well), incorporating details from the conclusion of the story.

2. Answer the following questions.

١. د لیکوال په فکر، سپوږمۍ د تناره کوټې ته له تللو نه وروسته څه وکړل؟
٢. د لیکوال د فکر سلسله څه شی وشکوله؟
٣. کوټې ولې وهنګل؟
٤. لیکوال له خان سره څه وویل؟
٥. لیکوال وروسته د درندو پېښدو له توږلو نه څه وکړل؟
٦. رسول کاکا ته څه ورپېښ شول؟

3. Discussion questions:

a. The author of the story had three purposes in mind in writing it. What do you think they were?

b. Why do you think the writer was taken with the glimpse of Spogmay?

c. What was the central theme of all Spogmay's questions?

d. The narrator surmises that Spogmay is not capable of the thoughts he has ascribed to her - - but he has such capability, although the girl is probably older than he. On what basis do you think he concludes that Spogmay is less capable than he of such thoughts?

Section 4: Diversions

هوښيار خر

يو زميندار ؤ. د هغه يو خر ؤ او يو غويى. په خره به يې سره چلوله او په غويى به يې قولبه کوله. يوه ورځ خره غويى ته وويل چه وروره! ته خو له ارام سره ژوند تېروې او زه خو په کارکولو مړ شوم. داسې څه لار راته جوړه کړه چه زه هم ارام وکړم. خره ورته وويل چه خان بيمار کړه. مه څه خوره او مه څه څکه. مالك به پخپله پوه شى چه ته بيمار يې. او داسې به ارام وکړې.

زميندار چه ددوى دواړو خبرې واورېدې نو زړه کې يې وويل چه خره ته به د هغه د چالاکۍ سزار ضرور ورکوم. په بله ورځ چه زميندار غويى ته راغى نو غويى بيمار پروت ؤ. زميندار زر خر پرانسته او د کار لپاره يې بوته. توله ورځ يې پرې نه قولبه وکړه چه مابنام خر واپس راغى نو غويى ددې ډېره شکريه ادا کړه چه ستا په وجه مې نن ډېره دمه وکړه. خو خره ورته هيڅ جواب ورنکړ. ولى چه د خره هد هد درد کاوه او سوچ يې کاوه که چېرې غويى همدغسې بيا خان بيمار کړى نو سبا مې بيا خير نشته.

نو بيا خره غويى ته وويل چه اشنا سبا دې څه خيال دى؟

غويى ورته وويل چه سبا به بيا خان بيمار کړم چه نه دمه شم.

خره ورته وويل چه پام کوه چه خان بيمار نکړې ولې چه مالك د هغه برې کندې قصاب سره لګياؤ چه سهار له چرې سره راشى. که چېرى غويى همدغسې ناروغ وى نو بيا يې حلال کړه.

چه غويى دا خبره واورېده نو ډېر سخت ووېرېده: چه سهار څنګه مالك راغى نو غويى روغ رمټ ورته ولاړ ؤ.

مالك د خره په چالاکۍ دېر وخندل او بيا يې غويی د کاروبار لپاره بوته. خره توبه وويسته چه آينده دپاره به چا ته مشوره نه ورکوم.

ليکوال: سيد مستان شاه غمگين

Nouns

fertilizer *n, F1* [sára] سره

plowing *n, F1* [qolbá] قولبه

relaxation, comfort *n, M2* [ārām] ارام

trickiness *n, F2* [chālākí] چالاکی

bone *n, M2* [haḍ] هډ

friend *n, M1* [ashnā] اشنا

Kanda, *place* . *n, F1* [kánda] کنده

butcher *n, M1* [kasāb] قصاب

knife *n, F1* [chāṛá] چاړه

business as usual *n, M2* [kārobār] کاروبار

Verbs

take care *der tr. vb.* [pām kaw-] پام کو-

be afraid *smp. int. vb.* [werég-] وېرېږ-

Adjectives

sick *adj 1* [bemār] بيمار

upper *adj 1* [bar] بر

Conjunctions

because *conj.* [wále tse] ولی چه

if *conj.* [kachére] که چېری

Adverbs, phrases

for sure *adv.* [zarúr] ضرور

quick, soon *adv.* [zər] زر

back *adv.* [wāpás] واپس

thank *phr.* [shukriya ādā kaw-] شکريه ادا کو-

thanks to (you) *phr.* [pə wája] په وجه

think *phr.* [soch kaw-] سوچ کو-

perfectly well *phr.* [rogh ramáṭ] روغ رمټ

resolve *phr.* [toba bas-] توبه باس-

in the future *phr.* [ayindá de pāra] آينده دپاره